

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΝΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Κατεύθυνση: « Κοινωνικός Αποκλεισμός και Μειονότητες»

«Η Κοινωνική Προστασία για το Παιδί στην Ελλάδα»

Διπλωματική Εργασία της Σεβαστής Γ. Κρητικού

(Α.Μ. 3313Μ005)

Επιβλέπων:

Καθηγητής Χ. Οικονόμου

ΑΘΗΝΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2016

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	5
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

1. Εννοιολογικοί Προσδιορισμοί	8
1.1 Ορισμός της Κοινωνικής Προστασίας.....	8
1.2 Ορισμός της Φτώχειας και της Παιδικής Φτώχειας.....	10
2. Παράγοντες εμφάνισης της Παιδικής Φτώχειας.....	10
3. Η Επένδυση στα Παιδιά.....	20
4. Η κρίση του Κράτους Πρόνοιας και οι Επιπτώσεις στην Προστασία των Παιδιών.....	23
4.1 Οικονομικές Αλλαγές.....	25
4.2 Το πρόβλημα της Ανεργίας.....	26
4.3 Δημογραφικές Αλλαγές.....	27
5. Η δημιουργία νέων μορφών οικογένειας και τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία.....	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1. Η παιδική φτώχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	35
2. Η παιδική φτώχεια στην Ελλάδα.....	35

3.	Δράσεις Κοινωνικής Πολιτικής για την καταπολέμηση της Παιδικής Φτώχειας.....	40
	3.1 Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός για πρώτη φορά αντικείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	40
	3.2 Καλές Πρακτικές για την Παιδική Φτώχεια.....	45
4.	Αξιολόγηση των Πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της Παιδικής Φτώχειας.....	50
5.	Παιδική Προστασία και Οικονομική Κρίση.....	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.	Παιδική Φτώχεια και Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα.....	59
	1.1 Συνθήκες Διαβίωσης- Σίτισης.....	61
	1.2 Σχολικές Επιδόσεις και Σχολική Διαρροή.....	62
	1.3 Παιδιά σε ιδρύματα.....	63
	1.4 Εγκληματικότητα και Παραβατικότητα Ανηλίκων.....	64
	1.5 Η Υγεία των Παιδιών.....	64
	1.6 Παιδιά Μεταναστών.....	65
2.	Μέτρα για την Παιδική Προστασία στην Ελλάδα.....	65
	2.1 Παροχές σε χρήμα: Η νομοθεσία για τα επιδόματα.....	66
	2.2 Οι Υπηρεσίες για την αντιμετώπιση της Παιδικής Φτώχειας.....	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Συμπερασματικές Διαπιστώσεις και Προτάσεις Πολιτικής..... 72

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 77

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η τρέχουσα οικονομική κρίση οδηγεί σε αύξηση της ακραίας φτώχειας, περισσότεροι μη- φτωχοί έρχονται πιο κοντά στο όριο της φτώχειας ενώ τα παραδοσιακά, μεσαία κοινωνικά στρώματα (νέοι φτωχοί) παγιδεύονται και αυτοί στη φτώχεια. Σε μια τέτοια κατάσταση οι μισθοί και οι συντάξεις περικόπτονται, η εύρεση εργασίας γίνεται περισσότερο επισφαλής ενώ τα άτυπα δίκτυα στήριξης δεν μπορούν να προσφέρουν την ίδια υποστήριξη όπως πρώτα. Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα έχουν επιδεινωθεί όλοι οι κοινωνικοί δείκτες που αφορούν τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, και ιδιαίτερα όσοι αφορούν τα παιδιά. Οικογένειες με ένα ή δύο παιδιά αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες και στις υποχρεώσεις τους καταγράφοντας επίπεδα φτώχειας κοντά στον εθνικό μέσο όρο. Οι περικοπές σε δημόσιες και κοινωνικές δαπάνες οδηγούν στην επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης για τα παιδιά. Θα πρέπει για αυτό το λόγο να βρεθούν νέοι τρόποι να στηριχθούν οι οικογένειες και τα παιδιά που έχουν ανάγκη. Περισσότερες ανάγκες έχουν τα παιδιά μονογονεϊκών και πολύτεκνων οικογενειών. Σε αυτές τις οικογένειες το κράτος θα πρέπει να εξασφαλίσει την απαραίτητη υποστήριξη έτσι ώστε να ζήσουν αξιοπρεπώς και να συμβάλλουν μεγαλώνοντας όσο το δυνατόν περισσότερο στην κοινωνία.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να δείξει σε ποιο βαθμό έχει επηρεαστεί η κοινωνική πολιτική για την παιδική προστασία, κατά τη διάρκεια της τρέχουσας οικονομικής κρίσης. Το ερευνητικό ερώτημά μας είναι: αν επηρεάζονται ή όχι τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής για το παιδί (σε Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελλάδα) από τις συνθήκες οικονομικής κρίσης η οποία οδηγεί στην παιδική φτώχεια. Προκειμένου να απαντηθεί το παραπάνω ερώτημα έγινε επισκόπηση της υφιστάμενης βιβλιογραφίας και χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από την ιστοσελίδα της Eurostat.

Σε αυτή την εργασία γίνεται μια προσπάθεια να αποτυπωθούν τα αίτια εκδήλωσης της παιδικής φτώχειας αλλά και οι πολιτικές που έχουν εφαρμοστεί μέχρι σήμερα σε Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελλάδα για την προώθηση της ευημερίας των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα,

Στο **πρώτο κεφάλαιο** γίνεται λόγος για τους παράγοντες εμφάνισης της παιδικής φτώχειας, με τη βοήθεια πινάκων και γραφημάτων από στοιχεία που μας δίνει η Eurostat. Επιπλέον, βλέπουμε τους λόγους για τους οποίους τα κράτη πρόνοιας βρίσκονται σε κρίση και περνάμε στο πώς δημιουργήθηκαν οι νέες μορφές οικογένειας και στο πώς αυτές βιώνουν τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές.

Το **δεύτερο κεφάλαιο** είναι αφιερωμένο στο πώς αντιμετωπίζεται το πρόβλημα της παιδικής φτώχειας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα γίνεται αναφορά στις δράσεις των Ευρωπαϊκών Χωρών για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας, στην εφαρμογή καλών πρακτικών και στην αξιολόγησή τους.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** αναλύουμε το πώς βιώνεται η παιδική φτώχεια στην Ελλάδα, την μέτρηση του φαινομένου και στην καταγραφή όλων των μεθόδων κοινωνικής πολιτικής που εφαρμόζονται για την καταπολέμησή της. Γίνεται αναφορά σε επιμέρους θέματα (συνθήκες διαβίωσης, ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη των παιδιών, στα παιδιά που μεγαλώνουν σε ιδρύματα, κ.λπ.) και τέλος αξιολογούνται τα μέτρα που εφαρμόζονται στην Ελλάδα σχετικά με τις παροχές σε χρήμα καθώς και οι παροχές των επιδομάτων για τις οικογένειες με παιδιά.

Τέλος, στο **τέταρτο κεφάλαιο** παρουσιάζονται οι συμπερασματικές διαπιστώσεις της εργασίας και γίνονται προτάσεις για τη βελτίωση των υφιστάμενων προγραμμάτων της πρόνοιας για το παιδί.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η Κοινωνική Προστασία για το Παιδί

Η κοινωνική προστασία του παιδιού αποτελεί έννοια μεγάλης σημασίας. Ο λόγος για αυτό είναι ότι η σωστή προστασία του παιδιού μπορεί να αποτρέψει τα προβλήματα των μελλοντικών ενηλίκων.

Σύμφωνα με τον Esping- Andersen¹, το νέο κράτος πρόνοιας δεν δίνει τόση σημασία στον άνδρα- αρχηγό της οικογένειας. Η παραδοσιακή πολιτική που ήθελε τον άνδρα να εξασφαλίζει το οικογενειακό εισόδημα έχει αλλάξει. Η πτώση όμως στον αριθμό των γάμων και επομένως και η μείωση της γεννητικότητας έφεραν αλλαγές στον παραδοσιακό τρόπο άσκησης κοινωνικής πολιτικής του κράτους. Σήμερα το κράτος πρέπει να μεριμνήσει για νέες μορφές οικογένειας όπως τις μονογονεϊκές οικογένειες².

Αυτό όμως αποτελεί τη μια όψη του προβλήματος. Η κρίση του νέου κράτους πρόνοιας δεν προήλθε μόνο από τη μείωση της γεννητικότητας αλλά και από τη μείωση των μισθών και την ανεργία. Έτσι, έχουμε παιδιά που ζουν σε νοικοκυριά χωρίς καθόλου εισόδημα. Το πρόβλημα είναι πιο έντονο στις Μεσογειακές χώρες και λιγότερο έντονο στις Σκανδιναβικές. Στις Σκανδιναβικές χώρες δεν υπάρχει τόσο έντονη η παιδική φτώχεια επειδή και ο πατέρας και η μητέρα συνεχίζουν να εργάζονται με καλούς μισθούς. Ακόμη και σε χώρες όπως η Αυστραλία ή ο Καναδάς βλέπουμε ότι οι κοινωνικές πολιτικές αποτρέπουν την εμφάνιση της παιδικής φτώχειας. Έχουμε δηλαδή μια έξαρση της παιδικής φτώχειας η οποία οφείλεται στην μεγάλη ανεργία.

Για τον Esping- Andersen η κοινωνική πολιτική για το παιδί πρέπει να στοχεύει στη μείωση της ανεργίας. Προτείνει έτσι κάποια μέτρα όπως τη στήριξη της εργασίας κυρίως της μητέρας και τη παροχή οικογενειακών επιδομάτων. Επιπλέον, τονίζει πως θα πρέπει να βελτιώνονται οι γνωστικές ικανότητες του παιδιού και θα πρέπει οπωσδήποτε αυτό να ολοκληρώνει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Με αυτό τον συνδυασμό στρατηγικών η

¹ Esping- Andersen, G (2006) *Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος*, Διόνικος: Αθήνα, σσ: 106-126.

² Σε επόμενο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά για το νέο κράτος πρόνοιας.

οικογενειακή φτώχεια θα μειωθεί και θα στηριχθεί η ισότητα των φύλων η οποία φαίνεται να πλήττεται.

1. Εννοιολογικοί Προσδιορισμοί

1.1 Ορισμός της Κοινωνικής Προστασίας

Συστήματα κοινωνικής προστασίας ξεκίνησαν να δημιουργούνται από τον 19ο αιώνα προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα κοινωνικά προβλήματα που προέκυψαν μετά τη βιομηχανική επανάσταση. Βασικός στόχος του συστήματος κοινωνικής προστασίας ήταν η αντιμετώπιση των κοινωνικών κινδύνων. Για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων κρίθηκε σκόπιμο να γίνει κάποια κατηγοριοποίηση. Έτσι λοιπόν υπάρχουν κίνδυνοι που απορρέουν από την εκδήλωση κάποιων φυσικών φαινομένων, κίνδυνοι που σχετίζονται με την ανθρώπινη φύση, επαγγελματικοί και οικογενειακοί κίνδυνοι. Στην παρούσα εργασία θα μας απασχολήσουν οι κίνδυνοι που αφορούν το παιδί και την οικογένεια καθώς και πως αντιμετωπίζονται.

Από την αρχή σχεδόν του 20^{ου} αιώνα, η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεων σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σε άρθρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης³ σχετικά με τους στόχους της Ένωσης και των κρατών μελών υπάρχουν αναφορές στη βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας και στην κατάλληλη κοινωνική προστασία. Έτσι, ορίζεται ότι κοινωνική προστασία υπό τη στενή έννοια του όρου εννοείται η κοινωνική ασφάλιση ενώ, κοινωνική προστασία υπό την ευρεία έννοια εννοείται η κοινωνική ασφάλιση μεταξύ και των άλλων δικαιωμάτων των πολιτών. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση⁴ ορίζει την κοινωνική προστασία ως *«μια συγκεκριμένη σειρά δράσεων για την αντιμετώπιση της τρωτότητας της ζωής των ανθρώπων μέσω της κοινωνικής ασφάλισης, προσφέροντας προστασία έναντι του κινδύνου και της δυστυχίας, σε όλη τη διάρκεια της ζωής, μέσω της κοινωνικής βοήθειας, προσφέροντας πληρωμές και παροχές σε είδος για την υποστήριξη και την ενδυνάμωση των απόρων, καθώς και μέσω των προσπαθειών ένταξης που βελτιώνουν την ικανότητα των περιθωριοποιημένων ατόμων να αποκτήσουν πρόσβαση στην κοινωνική ασφάλιση και βοήθεια»*.

³ http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/5/13/05/03/?lang=gr&all=1&s=1&e=10

⁴ Ο.π.

Σε επίσημη έκθεση της **Unicef**⁵ βρίσκουμε τον ορισμό της κοινωνικής προστασίας για τα παιδιά: *«η κοινωνική προστασία είναι το σύνολο των δημοσίων και ιδιωτικών πολιτικών και προγραμμάτων που αποσκοπούν στην πρόληψη, τη μείωση και την εξάλειψη των οικονομικών και κοινωνικών τρωτών σημείων που οδηγούν στη φτώχεια και στη στέρηση. Ως σύνολο δημοσίων και ιδιωτικών πολιτικών εννοούνται: προγράμματα που διασφαλίζουν τη πρόσβαση σε υπηρεσίες, η κοινωνική στήριξη, οι υπηρεσίες φροντίδας, και όλοι εκείνοι οι κανονισμοί οι οποίοι διασφαλίζουν με δίκαιο και διακριτό τρόπο την πρόσβαση σε υπηρεσίες και την εξασφάλιση των προς το ζην».*

Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία που μας δίνονται από τη Unicef, βλέπουμε πως η κοινωνική προστασία είναι μια πολύ σημαντική δέσμευση του κράτους για την υλοποίηση των δικαιωμάτων των παιδιών, των γυναικών και των οικογενειών που έχουν ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο και τους παρέχονται κάποιες βασικές υπηρεσίες. Για την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών θα πρέπει αυτά να προστατεύονται από τη βία, την εκμετάλλευση, την παραμέληση και την κακοποίηση. Στόχος της Unicef είναι να προστατεύσει τα παιδιά από αυτούς τους κινδύνους (συμπεριλαμβανομένης της παιδικής εργασίας, της ένοπλης βίας, της εμπορίας ανθρώπων, της βίας με βάση το φύλο, του σχολικού εκφοβισμού και άλλων τέτοιων πρακτικών) και να τους εξασφαλίσει ένα καλύτερο περιβάλλον για να ζουν.

Ωστόσο, στις σύγχρονες θεωρήσεις για την παιδική προστασία παρατηρούμε ότι η παιδική προστασία πραγματοποιείται μέσω διαφόρων επιδομάτων και υπηρεσιών. Το ύψος των επιδομάτων εξαρτάται από το εισόδημα της οικογένειας ενώ στοχεύουν κυρίως στη προστασία του παιδιού που μεγαλώνει χωρίς πατέρα. Οι υπηρεσίες στοχεύουν και αυτές στην παιδική φροντίδα αλλά δίνεται και εδώ μεγαλύτερη σημασία στη προστασία μόνων μητέρων με παιδιά. Στις ανεπτυγμένες χώρες δηλαδή βλέπουμε ότι η έμφαση στη προστασία του παιδιού δεν αφορά μόνο την επιδοματική πολιτική αλλά έχει να κάνει με ένα συνδυασμό επιδοματικών παροχών και παροχών σε είδος (υπηρεσιών).

⁵ [http://www.unicef.org/socialpolicy/files/UNICEF_SPSFramework_whole_doc_\(1\).pdf](http://www.unicef.org/socialpolicy/files/UNICEF_SPSFramework_whole_doc_(1).pdf) Επίσημη έκθεση της Unicef για το 2014, σελ. 24

1.2 Ορισμός για τη Φτώχεια και την Παιδική Φτώχεια

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζει τη φτώχεια ως «**το ποσοστό των ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου εισοδήματος (όριο της φτώχειας)**»⁶. Ο Ο.Η.Ε. προσδιορίζει τη φτώχεια ως ένα φαινόμενο που χαρακτηρίζει όλο τον κόσμο. Ωστόσο, διαχωρίζει τη φτώχεια που χαρακτηρίζει τις αναπτυσσόμενες από τη φτώχεια στις ανεπτυγμένες χώρες.

Σύμφωνα με μια πηγή⁷, μπορούμε να ορίσουμε ως φτωχά « **τα παιδιά των οποίων οι γονείς δεν μπορούν να εξασφαλίσουν τις απαραίτητες συνθήκες διαβίωσης, τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες και τις ανέσεις έτσι όπως συνηθίζεται. Η φτώχεια στην παιδική ηλικία μπορεί να αφορά μια πληθώρα προβλημάτων όπως την κακή σωματική και ψυχική υγεία, το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, την έλλειψη στέγης, και την εγκληματικότητα. Τα φτωχά παιδιά αποκλείονται από τα συνηθισμένα πρότυπα διαβίωσης και δεν λαμβάνουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες που έχουν τα άλλα παιδιά** ».

Σύμφωνα με έκθεση της Unicef⁸, ο κίνδυνος φτώχειας για τα παιδιά 0-17 ετών φτάνει το 28,8% και είναι υψηλότερος από το αντίστοιχο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού. Για το διάστημα 2005- 2010 τα ποσοστά φτώχειας για τις χώρες της Ευρωζώνης όχι απλά δεν μειώθηκαν αλλά έχουν αυξηθεί. Αξίζει να σταθούμε στα ποσοστά για μεγάλες χώρες, όπως είναι η Γαλλία και η Γερμανία. Για την Γαλλία τα ποσοστά παιδικής φτώχειας φτάνουν το 18,4% στο σύνολο των παιδιών ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για την Γερμανία είναι 17,5%.

Σύμφωνα με άλλες έρευνες⁹, σχεδόν ένας στους τέσσερις από τα 78 εκατομμύρια πολίτες που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας είναι παιδιά. Το 2005, το 19% των παιδιών ηλικίας 0- 17 ετών, κατοίκων των 27 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απειλούνταν από τη φτώχεια. Το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο του πληθυσμού ήταν μόλις 16%. Όπως

⁶ Θεματική μελέτη για τα μέτρα πολιτικής στον τομέα της παιδικής φτώχειας <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=el&pubId=67&type=2&furtherPubs=yes>

⁷ House of Common Works and Pensions Committee: 'Child Poverty in the UK', Second Report of session 2003-04 Volume, page 24 <http://www.bristol.ac.uk/poverty/downloads/keyofficialdocuments/Child%20Poverty%20in%20the%20UK%20Work%20&%20Pensions%20Committee%20Report%202004.pdf>

⁸ Έκθεση της Unicef 2012, Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα για το 2012, σελ 29. <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/info/children-in-Greece-2012.pdf>

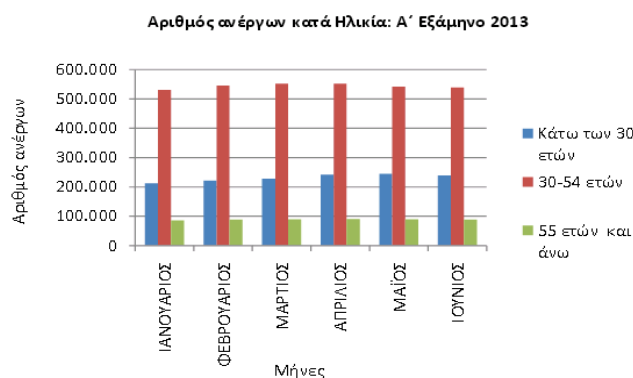
⁹ Θεματική μελέτη για τα μέτρα πολιτικής στον τομέα της παιδικής φτώχειας <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=el&pubId=67&type=2&furtherPubs=yes>

φαίνεται λοιπόν τα παιδιά επηρεάζονται ευκολότερα από τη φτώχεια σε σχέση με τους ενήλικες.

2. Παράγοντες εμφάνισης της παιδικής φτώχειας

Σε μια δύσκολη οικονομικά εποχή όπως τη σημερινή, η εμφάνιση της παιδικής φτώχειας είναι από τα πρώτα ζητήματα που θα πρέπει να μας ανησυχήσει. Οι κύριοι λόγοι εξαιτίας των οποίων εμφανίζεται η παιδική φτώχεια μπορεί να είναι το δημογραφικό ζήτημα¹⁰, η μεγάλη ανεργία (ιδιαίτερα σε χώρες της Νότιας Ευρώπης) και οι αλλαγές στη διεθνή αγορά¹¹.

Γράφημα 1. Αριθμός Ανέργων για το Α΄ Εξάμηνο του 2013

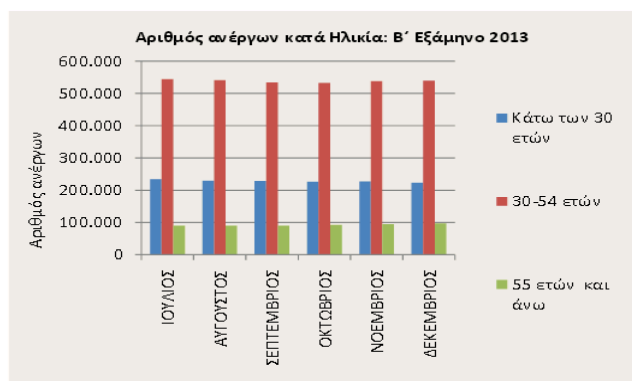

Πηγή: ΟΑΕΔ-- <http://www.oaed.gr/images/statistika/s1o2013final.pdf> σελ. 54

¹⁰ Σε παρακάτω ενότητα θα γίνει αναφορά σε αυτό.

¹¹ Παπαλιού Ο., Φαγαδάκη Ε., Το προφίλ του τομέα υγείας και κοινωνικής φροντίδας στο: Μουρίκη Α., Ναούμη Μ., Παπαπέτρου Γ. (επιμ.)(2002) στο : Μουρίκη Α., Ναούμη Μ., Παπαπέτρου Γ., *Το κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας 2001*, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών(ΕΚΚΕ), σελ. 96

Γράφημα 2. Αριθμός Ανέργων για το Β' Εξάμηνο του 2013

Πηγή: ΟΑΕΔ-- http://www.oaed.gr/images/NEA-ANAKOINWSEIS/GR_TYPOU/eksamekthe13.pdf σελ. 49

Πιο συγκεκριμένα, η ανεργία είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας για την εμφάνιση παιδικής φτώχειας. Με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης όλα τα νοικοκυριά συνάντησαν μεγαλύτερες δυσκολίες στο να ανταποκριθούν στις ανάγκες της οικογένειας. Όπως φαίνεται και στα γραφήματα 1 και 2, το 2013 ήταν ένα πολύ δύσκολο οικονομικά έτος. Οι άνεργοι, και κυρίως τα άτομα 30- 54, ξεπέρασαν τις 500.000. Φαίνεται λοιπόν πως οι ελληνικές οικογένειες συνάντησαν περισσότερες δυσκολίες στο να καλύψουν ανάγκες των παιδιών, ειδικά αν σκεφτούμε τις οικογένειες όπου και οι δύο γονείς είναι άνεργοι.

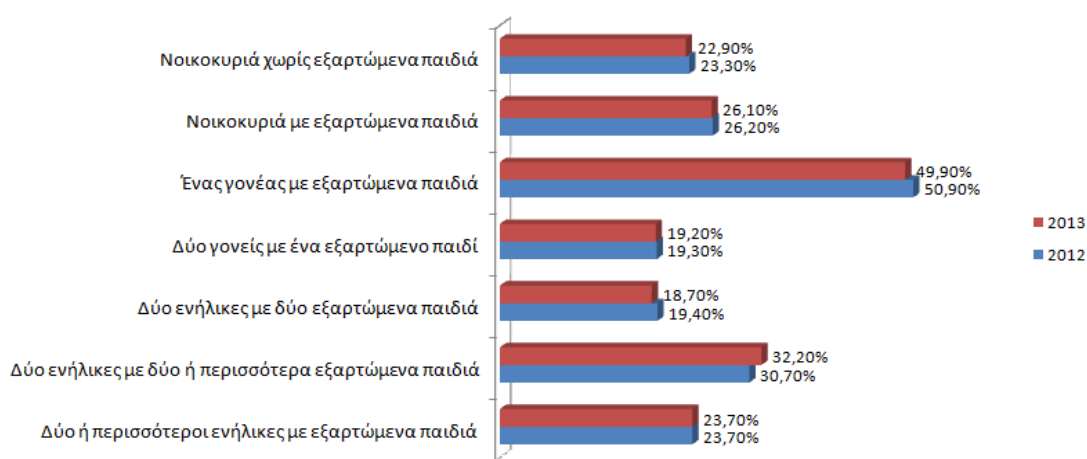
Ο τύπος του νοικοκυριού έχει διακριθεί ως σημαντικός παράγοντας εμφάνισης της παιδικής φτώχειας. Όπως πληροφορούμαστε από έκθεση της Unicef¹², παρατηρώντας το γράφημα 3 συμπεραίνουμε ότι από το 2011 έως το 2012 τα μονογονεϊκά νοικοκυριά αυξήθηκαν κατά 22,8 ποσοστιαίες μονάδες, γεγονός που καθιστά τη μονογονεϊκότητα παράγοντα που οδηγεί στην πτώχευση. Όπως φαίνεται και στο γράφημα, τα μονογονεϊκά νοικοκυριά για το 2012 και 2013 είναι 50,9% και 49,9% αντίστοιχα. Βλέπουμε δηλαδή πως αυτά τα νοικοκυριά είναι τα πιο ευάλωτα στην παιδική φτώχεια.

Όπως θα δούμε και παρακάτω, οι μονογονεϊκές οικογένειες είναι αυτές που πλήττονται περισσότερο καθώς όταν υπάρχει μόνο ο ένας γονέας οι ανάγκες του παιδιού καλύπτονται δυσκολότερα, ιδιαίτερα όταν ο γονιός είναι άνεργος. Επιπλέον, βλέπουμε πως στις περισσότερες περιπτώσεις αποτελούνται από τη μητέρα και το παιδί. Είναι γνωστό πως

¹² Έκθεση της Unicef 2014, Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα για το 2014, Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στα παιδιά. Σελ. 28 <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/2014/children-in-greece-2014.pdf>

οι γυναίκες (και περισσότερο οι νεότερες σε ηλικία) είναι εκείνες που αντιμετωπίζουν εντονότερα προβλήματα ανεργίας σε σχέση με τους άντρες. Είναι επομένως αρκετά δύσκολο για μια άνεργη μητέρα να καλύψει τις ανάγκες του νοικοκυριού, ακόμη κι αν υπάρχει κάποια οικονομική στήριξη από τον πατέρα ή από συγγενείς. Για αυτό το λόγο βλέπουμε και πολλές περιπτώσεις άνεργων γυναικών με παιδιά να μένουν μαζί με τους γονείς τους.

Γράφημα 3. Κίνδυνος εμφάνισης φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού κατά τύπο νοικοκυριού στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Πηγή: Eurostat-- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> ¹³
στο <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (πρόσβαση 5/10/2015)

Επομένως, τα μέτρα που εφαρμόζονται σχετικά με την αναδιανομή του εισοδήματος αποτελούν σημαντικό παράγοντα για τη στήριξη των οικογενειών η πρόσβαση του νοικοκυριού στην αναδιανομή του εισοδήματος είναι ο σημαντικότερος παράγοντας για να μπορέσει αυτό να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μελών του. Όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα, φτωχά νοικοκυριά συναντούμε επίσης και σε πολύτεκνες οικογένειες. Τα μονογονεϊκά νοικοκυριά μαζί με τις πολύτεκνες οικογένειες είναι αυτά που πλήττονται περισσότερο από συνθήκες αποστέρησης¹⁴. Οι τρίτεκνες και πολύτεκνες οικογένειες σε

¹³ Όλοι οι πίνακες και τα γραφήματα προέρχονται από την επίσημη ιστοσελίδα της eurostat (<http://ec.europa.eu/eurostat>).

¹⁴ Όσον αφορά τις μονογονεϊκές οικογένειες, στο Σχέδιο Δράσης για το Παιδί

κίνδυνο φτώχειας όπως δείχνει το γράφημα για το 2012 και 2013 ήταν 30,7% και 32,2% αντίστοιχα. Αυτό σημαίνει πως αυτός ο τύπος νοικοκυριού (με δύο ενήλικες και παιδιά) έρχεται δεύτερος στην εμφάνιση της παιδικής φτώχειας (πρώτος είναι ο ένας γονέας με εξαρτώμενα παιδιά). Ακόμη, σε στατιστικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁵ βρίσκουμε ότι άνω του 20% των παιδιών που ζουν σε οικογένειες με τρία ή περισσότερα παιδιά απειλούνται από τη φτώχεια σε ποσοστό 25 % κατά μέσο όρο στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε χώρες τις Νότιας Ευρώπης δεν παρατηρούμε τόσο έντονα το φαινόμενο των μεγάλων οικογενειών. Ωστόσο, ο κίνδυνος εμφάνισης φτώχειας σε αυτές τις χώρες είναι μεγάλος (30%). Αντίθετα, στις Σκανδιναβικές χώρες το φαινόμενο των μεγάλων οικογενειών είναι σύνθηδες φαινόμενο αλλά ο κίνδυνος φτώχειας μικρότερος.

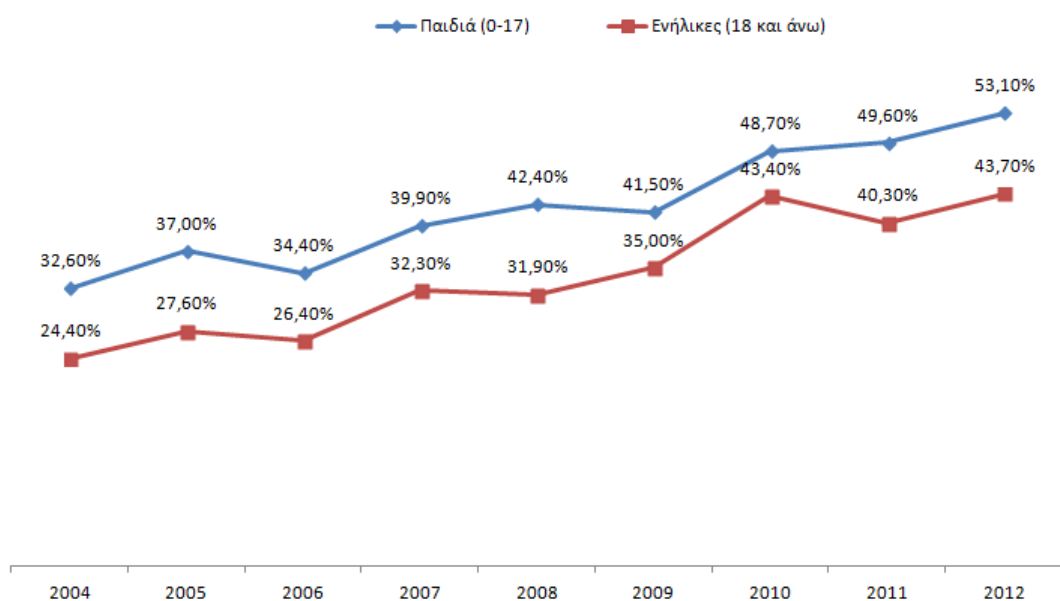
Ακόμη, όπως θα δούμε παρακάτω οι δημογραφικές αλλαγές οδήγησαν και στην εισχώρηση πολλών μεταναστών στην Ευρώπη. Η παρουσία πολλών μεταναστών εκδηλώνεται ταυτόχρονα με την ύπαρξη παιδικής φτώχειας καθώς το κράτος δεν δημιούργησε τις απαραίτητες υποδομές για την προστασία των οικογενειών αυτών. Υπάρχουν δηλαδή παιδιά που μεγαλώνουν σε οικογένειες μεταναστών ή μειονοτήτων τα οποία αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες από τα υπόλοιπα παιδιά. Οι αλλοδαποί αποτελούν την πιο διευρυμένη ευπαθή ομάδα του πληθυσμού επειδή πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κρίση. Είναι από τους πρώτους που βίωσαν σε πιο έντονο βαθμό τους κοινωνικό- οικονομικούς μετασχηματισμούς της οικονομικής κρίσης. Όπως φαίνεται και στο γράφημα 4, ο κίνδυνος φτώχειας στα άτομα αυτά φτάνει για το 2012 στο 43,7%. Στα παιδιά το ποσοστό για το ίδιο έτος (υπολογίζοντας την υπηκοότητα του γονέα) φτάνει το 53,1%. Για τη χρονική περίοδο 2004- 2012 τα ποσοστά για τα παιδιά είναι μεγαλύτερα από αυτά των ενηλίκων. Αξίζει να σταθούμε στα ποσοστά μεταξύ 2010-2011. Ενώ δηλαδή τα ποσοστά για τους ενήλικες παρουσιάζουν μείωση, για τα ανήλικα άτομα υπάρχει αύξηση. Είναι κατανοητό επομένως πως η φτώχεια σε αλλοδαπούς και στα παιδιά αυτών προκαλεί την υποβάθμιση του βιοτικού τους επιπέδου και τη δημιουργία συνθηκών

(Αλτάνης Π., Οικονόμου Χ. (επιμ.) (2009) ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ & ΦΟΡΕΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ, Το Χαμόγελο του Παιδιού, Αθήνα, σελ. 6, ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.researchgate.net/publication/279291641>) αναφέρεται πως η μονογονεϊκότητα δεν σημαίνει απαραίτητως την εκδήλωση παιδικής φτώχειας. Στο Σχέδιο Δράσης αναφέρονται οι περιπτώσεις της Σουηδίας και της Δανίας όπου τα ποσοστά παιδικής φτώχειας είναι χαμηλά παρά την ύπαρξη πολλών μονογονεϊκών οικογενειών. Αυτό οφείλεται στην υποστηρικτική πολιτική των χωρών αυτών προς τις οικογένειες αυτές μέσω αποτελεσματικών κοινωνικών μεταβιβάσεων και υπηρεσιών φροντίδας για τα παιδιά.

¹⁵ Θεματική μελέτη για τα μέτρα πολιτικής στον τομέα της παιδικής φτώχειας <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=el&pubId=67&type=2&furtherPubs=yes>

αποκλεισμού που έχει ως αποτέλεσμα τη δυσκολία στην ενσωμάτωσή τους στην εκάστοτε κοινωνία.

Γράφημα 4. Κίνδυνος εμφάνισης φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού κατά υπηκοότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Πηγή: Unicef 2014-- <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/2014/children-in-greece-2014.pdf>_σελ.39 (πρόσβαση 5/10/2015)

Το ίδιο πρόβλημα υπάρχει και για τα νοικοκυριά όπου ο ένας ή και οι δύο γονείς έχουν κάποια αναπηρία ή κάνουν κατάχρηση ναρκωτικών ουσιών. Σήμερα όμως βλέπουμε και παιδιά τα οποία από την εφηβική ηλικία γίνονται χρήστες ουσιών με αποτέλεσμα να απομακρύνονται από την οικογένεια. Επομένως εδώ μιλάμε για πρόβλημα κοινωνικού αποκλεισμού των παιδιών. Ευτυχώς, το πρόβλημα αυτό στην Ευρώπη δεν έχει πάρει τις διαστάσεις που έχει στις ΗΠΑ.

Όταν θα μιλήσουμε παρακάτω για το δημογραφικό πρόβλημα θα μιλήσουμε και για το πρόβλημα της υπογεννητικότητας. Η υπογεννητικότητα είναι πρόβλημα το οποίο επηρέασε ιδιαίτερα τις χώρες της Νότιας Ευρώπης. Στον πίνακα 2 (σελ. 28) παρατηρούμε

πτώση στις γεννήσεις , για τις περισσότερες χώρες μέχρι σήμερα. Ως βασική αιτία της υπογεννητικότητας φαίνεται να είναι η μεγάλη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό. Σύμφωνα με μελέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξαίρεση σε αυτό τον κανόνα παρουσιάζουν οι Σκανδιναβικές χώρες, όπως και η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία. Αυτό φαίνεται και στον πίνακα 2 με την αύξηση των γεννήσεων στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Τα επόμενα χρόνια η υπογεννητικότητα αναμένεται να επηρεάσει περαιτέρω τον πληθυσμό των παιδιών. Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁶, το 2005 απειλούνταν από τη φτώχεια το 19% των παιδιών ηλικίας 0-17 ετών στα 27 κράτη μέλη ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο του πληθυσμού ήταν 16%. Στην ΕΕ-27 ο αριθμός των παιδιών για το 2005 ήταν 97,5 εκατομμύρια (20 εκατομμ. του πληθυσμού), ήταν δηλαδή κατά 10 εκατομμύρια μικρότερος σε σχέση με τον πληθυσμό των παιδιών το 1995 όταν αντιπροσώπευαν το 22% του πληθυσμού. Αυτό σημαίνει πως ο αριθμός των παιδιών αναμένεται να μειωθεί κι άλλο εξαιτίας της γήρανσης του πληθυσμού.

Είδαμε λοιπόν πως μπορεί το δημογραφικό πρόβλημα να συσχετίζεται με τα νοικοκυριά δύο γονέων και δύο (ή τριών) παιδιών. Όπως αναφέρεται στο *κοινωνικό πορτραίτο*¹⁷, η παιδική φτώχεια είναι έντονη σε περιοχές με λιγότερους κατοίκους. Η μικρή δηλαδή πυκνότητα ενός πληθυσμού είναι ανάλογη προς την εμφάνιση παιδικής φτώχειας. Το αντίθετο όμως συμβαίνει σε περιοχές με μεγάλο αριθμό κατοίκων. Στις μεγαλουπόλεις δηλαδή δεν συναντάμε τόσες πολλές φτωχές οικογένειες .

Επιπλέον παράγοντες που μπορεί να έχουν σχέση με την εμφάνιση παιδικής φτώχειας μπορεί να είναι η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο των γονιών. Τα παιδιά των οποίων οι γονείς είναι κάτω από τριάντα ετών διατρέχουν σημαντικά μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας από παιδιά με μεγαλύτερη σε ηλικία γονείς. Αυτό μπορούμε να το καταλάβουμε και από τα υψηλά επίπεδα ανεργίας των νέων. Θα δούμε παρακάτω πως τα άτομα με ηλικία 30- 54 ετών εμφανίζουν τα μεγαλύτερα επίπεδα ανεργίας. Οι γονείς δηλαδή αυτής της ηλικίας είναι αυτοί που κερδίζουν τα λιγότερα χρήματα.

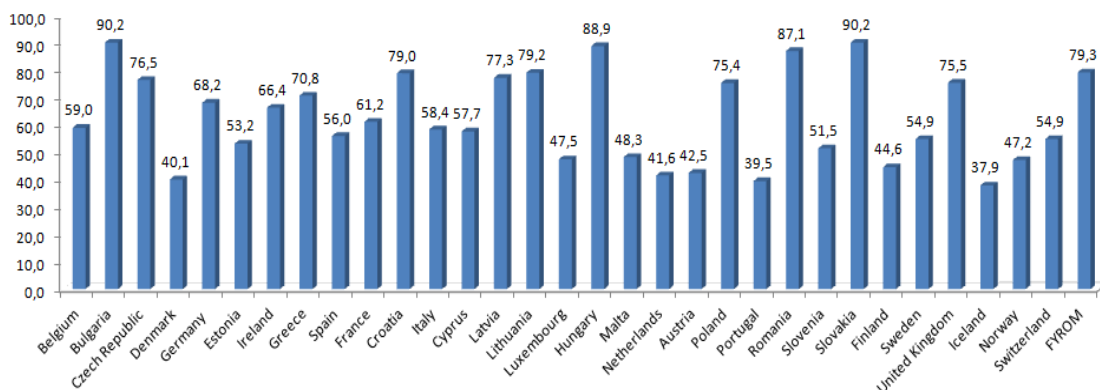
Το μορφωτικό επίπεδο του γονέα αποτελεί έναν επιπλέον σημαντικό παράγοντα. Όταν το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονιών είναι χαμηλό τότε υπάρχουν πολλές πιθανότητες και το παιδί να εμφανίσει χαμηλές επιδόσεις στο σχολείο. Τα παιδιά αυτά αργότερα ως ενήλικες

¹⁶ Θεματική μελέτη για τα μέτρα πολιτικής στον τομέα της παιδικής φτώχειας
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=el&pubId=67&type=2&furtherPubs=yes>

¹⁷ Ο.π.

θα δυσκολευτούν να προσαρμοστούν κοινωνικά με αποτέλεσμα να είναι άνεργα και να εξαρτώνται από την πρόνοια. Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχει αυξημένη εξάρτηση του εκπαιδευτικού επιπέδου του γονέα από τον κίνδυνο εμφάνισης παιδικής φτώχειας. Όπως φαίνεται και στο γράφημα 5, οι Βαλκανικές χώρες παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά. Ακολουθούν οι Σκανδιναβικές χώρες ενώ τελευταίες χώρες με τα χαμηλότερα ποσοστά εξάρτησης είναι η Δανία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία.

Γράφημα 5. Κίνδυνος εμφάνισης φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού λόγω του εκπαιδευτικού επιπέδου των γονέων (Παιδιά 0- 17 ετών)- Ποσοστά % για το 2012

Πηγή: Eurostat-- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (πρόσβαση 5/10/2015)

Εκτός όμως από την ηλικία των γονέων σημαντικό ρόλο μπορεί να παίζει και η ηλικία του παιδιού. Η έρευνα του ΕΚΚΕ¹⁸ δείχνει πως όσο μεγαλύτερο είναι ένα παιδί, τόσο περισσότερες πιθανότητες έχει να είναι φτωχό. Αυτό οφείλεται στο ότι μεγαλώνοντας αυξάνονται και οι ανάγκες του.

Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων επιδρά επίσης τον κίνδυνο παιδικής φτώχειας των παιδιών διότι δεν επηρεάζει μόνο την απόκτηση εργασίας και εισοδήματος αλλά και τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών. Τα στατιστικά δείχνουν πως για ένα μεγάλο ποσοστό φτωχών παιδιών, κανένας γονέας δεν ολοκλήρωσε τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

¹⁸ Ο.π. σελ. 75

Αξίζει να κάνουμε εδώ μια αναφορά για τα παιδιά εκείνα που εγκαταλείπουν το σχολείο. Η εγκατάλειψη του σχολείου επηρεάζει άμεσα την παιδική φτώχεια και αυτό φαίνεται πιο έντονα μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης. Υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών που δεν ολοκληρώνουν ούτε την δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτό μπορεί να μεταφραστεί στην ανάγκη των μαθητών να βρουν κάποια δουλειά για να μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τις δικές τους και της οικογένειας. Υπάρχουν όμως και παιδιά που εγκαταλείπουν τα σχολεία λόγω οικογενειακών προβλημάτων.

Ακόμη, πρέπει να αναφέρουμε πως για να είναι μια οικογένεια οικονομικά ανεξάρτητη σημαντικό ρόλο παίζουν και οι συνθήκες διαβίωσης. Είναι γνωστό πως οικογένειες που δεν διαθέτουν ιδιόκτητο σπίτι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη πληρωμή του ενοικίου. Τα επιπλέον δηλαδή έξοδα έχουν επιπτώσεις στην ανεξαρτησία των μελών της οικογένειας, και ιδιαίτερα στα παιδιά. Όπως βλέπουμε και στον πίνακα παρακάτω τα φτωχά νοικοκυριά επηρεάζονται περισσότερο από τη φτώχεια συγκριτικά με τα μη φτωχά νοικοκυριά. Στα φτωχά νοικοκυριά βλέπουμε πως για τα παιδιά η κατάσταση είναι χειρότερη, συγκριτικά με το σύνολο του πληθυσμού. Επιπλέον, βλέπουμε ότι τα ποσοστά όσο περνούν τα χρόνια αυξάνονται. Αυτό σημαίνει ότι για να καλυφθούν οι ανάγκες στέγασης πρέπει να γίνουν περικοπές σε άλλες ανάγκες της οικογένειας.

Πίνακας 1. Επιβάρυνση από το κόστος στέγασης

Επιβάρυνση από το κόστος στέγασης (2001-2012)					
	Σύνολο 2012	Φτωχά Νοικοκυριά		Μη φτωχά Νοικοκυριά	
		2011	2012	2011	2012
Σύνολο Πληθυσμού	33,10%	78,80%	90,50%	9,40%	15,80%
Σύνολο Παιδιά	38,40%	86,90%	92,20%	8,90%	18,60%
Κάτω των 6 ετών	38,50%	93%	91,80%	12,10%	22,40%
6- 11 ετών	40,80%	91,20%	92,50%	8,50%	21,50%
12-17 ετών	35,80%	78,20%	92,30%	6%	10,90%

Πηγή: Unicef 2014-- <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/2014/children-in-greece-2014.pdf> σελ. 43 (πρόσβαση 5/10/2015)

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι ένα νοικοκυριό δυσκολεύεται να καλύψει τις οικονομικές του υποχρεώσεις όταν οι κοινωνικές μεταβιβάσεις είναι περιορισμένες. Η

οικονομική κρίση μείωσε όχι μόνο τα επιδόματα αλλά περιόρισε και τις υπηρεσίες φύλαξης παιδιών. Υπηρεσίες όπως δωρεάν βρεφονηπιακοί σταθμοί, κατασκηνώσεις παιδότοποι κ. α. περιόρισαν κατά πολύ τον αριθμό παιδιών που δέχονταν. Φαίνεται λοιπόν πως οι υπηρεσίες δωρεάν φύλαξης παιδιών άρχισαν να περιορίζονται με αποτέλεσμα οι γονείς να πρέπει να απευθυνθούν σε ιδιωτικές υπηρεσίες φύλαξης, κάτι που είναι σχεδόν ανέφικτο για τους γονείς που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες.

Συνοψίζοντας, βλέπουμε πως υπάρχουν πολλοί παράγοντες που μπορεί να οδηγήσουν στην φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό του παιδιού. Είδαμε πως η αιτία που επιδείνωσε την κατάσταση ήταν η *οικονομική κρίση* που εκδηλώθηκε μετά το 2009. Ανακεφαλαιώνοντας οι αιτίες που είδαμε ήταν οι εξής: *η ανεργία των γονιών, οι αλλαγές στην αγορά εργασίας, οι νέες μορφές οικογενειακής δομής και η εμφάνιση ευάλωτων κοινωνικά ομάδων.* Άλλοι παράγοντες που αναφέρθηκαν ήταν *η ηλικία των γονιών, το μορφωτικό επίπεδο των γονιών, η ηλικία των παιδιών, η εγκατάλειψη του σχολείου, η στέγαση της οικογένειας και η φύλαξη ή όχι των παιδιών.*

Παρακάτω θα περιγράψουμε τους λόγους για τους οποίους πρέπει να γίνει επένδυση στα παιδιά σε μια εποχή με συνεχώς αυξανόμενα οικονομικά προβλήματα.

3. Η επένδυση στα παιδιά

Όπως οι ενήλικες έτσι και τα παιδιά έχουν δικαιώματα. Έχουν δικαίωμα να προστατεύονται από κάθε είδους εκμετάλλευση, κακοποίηση ή από οποιοδήποτε άλλο κίνδυνο μπορεί να εκτεθούν. Κάποια παιδιά είναι περισσότερο απροστάτευτα καθώς προέρχονται από εθνοτικές ή άλλες περιθωριοποιημένες ομάδες. Υπάρχουν παιδιά που αναγκάζονται να εργαστούν και παιδιά θύματα της ανισότητας και της φτώχειας.

Υπάρχουν επίσης παιδιά που μπορεί να υποστούν κάποιας μορφής κακοποίηση από τρίτα πρόσωπα ή από πρόσωπα στο οικείο περιβάλλον τους. Τα μικρότερα παιδιά είναι αυτά που διατρέχουν το μεγαλύτερο κίνδυνο να υποστούν τέτοια κακοποίηση. Δυστυχώς, μικρό ποσοστό αυτών των παιδιών- θυμάτων βίας γνωστοποιείται στον κόσμο και διερευνάται ώστε να βρεθεί ο ένοχος.

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹⁹ ορίζει ότι κάθε παιδί πρέπει να προστατεύεται από κάθε μορφή βίας²⁰. Ο πρώτος υπεύθυνος για την προστασία του παιδιού είναι η οικογένεια και οι γονείς. Οι γονείς μπορούν να προστατεύσουν το παιδί από τους κινδύνους και να μεριμνήσουν για τη πρόοδο και την ανάπτυξή του.²¹

Οι βασικές ανάγκες του παιδιού ικανοποιούνται μέσα από την οικογένεια και αυτές δεν είναι τίποτα άλλο από τις ανάγκες της κοινωνίας. Η οικογένεια μεταβιβάζει τα ήθη, τα έθιμα, τις αξίες και τους θεσμούς της κοινωνίας στο παιδί το οποίο αργότερα θα τη διαμορφώσει. Άρα η προστασία του παιδιού σημαίνει και τη πρόοδο της κοινωνίας. Το παιδί είναι το μέλλον της κοινωνίας. Για να είναι παραγωγική η κοινωνία πρέπει οι προτεραιότητές μας να επικεντρωθούν στα σημερινά παιδιά και οι γονείς είναι οι πρώτοι που θα μεριμνήσουν για αυτό.

Ακόμη, σε αυτή την εποχή έντονης οικονομικής κρίσης που διανύουμε, κυριαρχεί η άποψη πως τα κοινωνικά κονδύλια διατίθενται όλα για τα παιδιά με αποτέλεσμα οι ηλικιωμένοι να μένουν στο περιθώριο. Αυτή όμως είναι μια λανθασμένη άποψη γιατί η ευημερία του ενός δεν συνεπάγεται τη δυστυχία του άλλου. Αυτό που ισχύει στην

¹⁹ Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού δημιουργήθηκε το 1989. Βασίζεται στην αρχή ότι όλα τα παιδιά γεννιούνται ελεύθερα και με δικαιώματα. Η Σύμβαση αποτελεί μια συμφωνία μεταξύ των ανθρώπων ώστε να υπακούν όλοι στους ίδιους νόμους που αφορούν το παιδί.

²⁰ Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, <http://www.0-18.gr/gia-megaloy/dsdp> (άρθρο 19).

²¹ Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, <http://www.0-18.gr/gia-megaloy/dsdp> (άρθρο 18).

πραγματικότητα είναι ότι οι πόροι από τα παιδιά κατευθύνονται προς τους ηλικιωμένους. Τα τελευταία χρόνια βέβαια βλέπουμε αυτό να έχει αναστραφεί. Βλέπουμε δηλαδή ότι τα παιδιά των πλούσιων ηλικιωμένων να παραμένουν πλούσια ενώ τα παιδιά των φτωχών ηλικιωμένων να παραμένουν φτωχά. Παρατηρούμε πως τα μεγαλύτερα σε ηλικία μέλη της οικογένειας φροντίζουν για τα έξοδα των παιδιών καθώς η ανεργία στους νέους είναι πάρα πολύ μεγάλη. Η κοινωνία λοιπόν θα πρέπει να μειώσει τη παιδική φτώχεια ώστε να ευνοηθεί η σωστή ανάπτυξη και αυτών των παιδιών.

Η επένδυση στα παιδιά πρέπει να στοχεύει στα παρακάτω:

Ο πρώτος στόχος είναι η επένδυση σε σωστή εισοδηματική πολιτική²². Η κοινωνική πολιτική πρέπει να αλλάξει στην Ευρώπη για να ξεπεραστεί το διαγενεακό πρόβλημα της φτώχειας έτσι ώστε η εισοδηματική κατάσταση των νοικοκυριών με παιδιά να μη χειροτερεύει με τα χρόνια όλο και περισσότερο. Είναι απαραίτητο να εφαρμοστεί μια ουσιαστική πολιτική- στρατηγική για την τόνωση της απασχόλησης των γονιών. Στις Σκανδιναβικές και Αγγλοσαξονικές χώρες, όπως θα δούμε, το πρόβλημα δεν είναι τόσο έντονο. Η παιδική φτώχεια δεν είναι σε τόσο υψηλά επίπεδα γιατί η πρόνοια αναλαμβάνει περισσότερα προγράμματα απασχόλησης και έτσι οι περισσότεροι γονείς εργάζονται. Αντίθετα, σε χώρες της Νότιας Ευρώπης η παιδική φτώχεια είναι μεγαλύτερη καθώς η ανεργία είναι υψηλότερη. Στις μεσογειακές χώρες η ανεργία είναι στα υψηλότερα επίπεδα. Αυτές οι χώρες είναι που πρέπει να πάρουν σημαντικά μέτρα για την ενίσχυση της απασχόλησης ώστε να ευνοηθούν οι οικογένειες με χαμηλό εισόδημα.

Ο δεύτερος στόχος είναι η πρόσβαση όλων των παιδιών στην εκπαίδευση. Ένας λόγος για να επενδύσουμε στα παιδιά είναι με σκοπό να μην δημιουργήσουν και αυτά στο μέλλον φτωχές οικογένειες. Όσο λιγότερα είναι τα χρόνια παραμονής στο σχολείο τόσες περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν να παρουσιάσουν παραβατική συμπεριφορά και να βρεθούν σε κατάσταση περιθωριοποίησης και φτώχειας²³. Η πολιτεία πρέπει να μεριμνήσει για την ολοκλήρωση της φοίτησης των παιδιών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το σημαντικό στοιχείο είναι ότι για την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε πτωτική τάση για τα ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου. Ωστόσο, αν και έχουν γίνει προσπάθειες για να βελτιωθεί η κατάσταση στην εκπαίδευση, ακόμα δεν έχουμε ουσιαστικές προσπάθειες για την κάλυψη των αναγκών των παιδιών που ανήκουν στις εύλωτες ομάδες

²³ Esping- Andersen, G (2006) *Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος*, Διόνικος: Αθήνα, σελ. 110

του πληθυσμού (π.χ. παιδιών μεταναστών, Ρομά, παιδιών με αναπηρίες). Η πολιτεία πρέπει να στοχεύει στην κάλυψη των αναγκών αυτών των παιδιών.

Ακόμη, η πολιτεία πρέπει να επενδύσει αυτή την περίοδο στο παιδί ώστε να μην επηρεάζεται αυτό από τις χαμηλές γνωστικές δεξιότητες των γονέων του. Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων σίγουρα επηρεάζει και τη μόρφωση των παιδιών καθώς οι γονείς είναι οι υπεύθυνοι για την πρόδοό του. Σίγουρα αυτό αφορά πρώτα τους γονείς αλλά αποτελεί και έργο της κοινωνίας.

Τρίτος στόχος είναι η πρόσβαση όλων των παιδιών σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές παροχές. Τα παιδιά έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας μέσω των εργαζόμενων γονιών τους. Όμως, οι οικονομικές δυσκολίες των τελευταίων χρόνων είχαν ως αποτέλεσμα πολλοί γονείς να μείνουν άνεργοι και έτσι πολλά παιδιά έμειναν χωρίς νοσοκομειακή και φαρμακευτική περίθαλψη. Όσοι γονείς αντιμετωπίζουν ακραία φτώχεια αποκτούν το 'βιβλιάριο απορίας' και έτσι ασφαλίζουν και τα παιδιά. Αυτό το μέτρο όμως δεν καλύπτει όλες τις οικογένειες σε κίνδυνο φτώχειας. Πρέπει να επισημάνουμε επίσης ότι εκτός των βασικών υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας μένουν και οι ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού(μετανάστες και αιτούντες άσυλο). Η κοινωνία επομένως θα πρέπει να εξασφαλίσει για όλα αυτά τα παιδιά που βρίσκονται σε δύσκολη οικονομική κατάσταση, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας.

Τέταρτος στόχος είναι η πρόσβαση των παιδιών σε υπηρεσίες φύλαξης. Θα πρέπει η κοινωνία να εξασφαλίσει δομές για τη φύλαξη όλων των παιδιών. Θα πρέπει ακόμη να εξασφαλίζεται η δωρεάν φύλαξη για τις οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα.

Πέμπτος στόχος είναι η πρόσβαση όλων των παιδιών σε δραστηριότητες αναψυχής. Θα πρέπει να είναι δυνατή και εδώ η δωρεάν συμμετοχή των παιδιών σε παιδότοπους, κατασκηνώσεις κ.α. ώστε όλα τα παιδιά να έχουν ίσες ευκαιρίες στη χαρά και στο παιχνίδι.

Έκτος στόχος είναι η εξασφάλιση για τα παιδιά καλών συνθηκών διαβίωσης. Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν μέτρα στεγαστικής πολιτικής. Είναι σημαντικό να ληφθούν και στη χώρα μας μέτρα για την πρόληψη απώλειας στέγης των οικογενειών με παιδιά.

Τέλος, επειδή οι ομάδες που πλήττονται πιο έντονα είναι οι μόνες μητέρες με παιδιά η πολιτεία πρέπει να δημιουργήσει ευκαιρίες απασχόλησης για αυτές. Θα πρέπει να υπάρχουν προγράμματα που να στοχεύουν αποκλειστικά σε μόνους γονείς με παιδιά καθότι πρόκειται για ευάλωτη ομάδα.

Η επένδυση στα παιδιά πρέπει να γίνει ολοκληρώνοντας όλους τους παραπάνω στόχους. Εκεί όμως που πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη βαρύτητα είναι στις ευάλωτες ομάδες. Ο Esping- Andersen²⁴ υποστηρίζει πως για να επενδύσουμε στα παιδιά μια τέτοια οικονομικά δύσκολα εποχή θα πρέπει να στοχεύουμε στην καταπολέμηση της ανεργίας περισσότερο βοηθώντας τις άνεργες, μόνες μητέρες. Επιμένει σε αυτό λέγοντας πως θα χρειαστεί να γίνουν κοινωνικές μεταβιβάσεις οι οποίες σκοπό θα έχουν την εξασφάλιση της ισότητας των δύο φύλων.

²⁴ Ο.π. σελ. 125

4. Η Κρίση του κράτους πρόνοιας και οι Επιπτώσεις στην προστασία των παιδιών.

Η έννοια του Κράτους Πρόνοιας έχει κοινωνικό- πολιτικό περιεχόμενο και αναφέρεται στη σύγχρονη μορφή κράτους το οποίο δρα μέσω της παροχής διοίκησης προκειμένου να καλύψει τους κοινωνικούς κινδύνους και τις κοινωνικές ανάγκες. Ιστορικά το κράτος πρόνοιας αποτελεί καθορισμένη μορφή του καπιταλιστικού κράτους με τη σύγχρονη μορφή της διοίκησης. Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο²⁵, μπορούμε να ορίσουμε το κράτος πρόνοιας *«ως αυτό που στοχεύει στην προαγωγή της κοινωνικής ασφάλειας και στην εμπειρία του συνόλου των πολιτών μέσω μιας σειράς παροχών που ικανοποιούν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές τους ανάγκες, στο πλαίσιο πνεύματος ελευθερίας, αξιοπρέπειας και αυτενέργειας».*

Τα συστήματα των κρατών πρόνοιας δεν εξελίχθηκαν με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα κράτη της Ευρώπης. Ο Esping- Andersen²⁶ διαχωρίζει τα προνοιακά συστήματα σε τρία μοντέλα: το Σκανδιναβικό μοντέλο πρόνοιας, το Φιλελεύθερο και το Ηπειρωτικό Μοντέλο. Σε κάθε ένα από αυτά ισχύουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που αφορούν την κοινωνική πολιτική των κρατών. Τα χαρακτηριστικά αυτά προκύπτουν από τις δημογραφικές και οικονομικές αλλαγές των κρατών αυτών. Παρακάτω περιγράφονται αυτά τα χαρακτηριστικά.

Το Σκανδιναβικό Μοντέλο δίνει έμφαση στο κράτος με την έννοια ότι το ενδυναμώνει. Βασίζεται στην αρχή της ενδυνάμωσης της οικογένειας και της ατομικής ανεξαρτησίας ελαχιστοποιώντας έτσι την εξάρτηση των πολιτών από την προστασία του κράτους. Το Σκανδιναβικό μοντέλο βασίζεται στην ελαχιστοποίηση της εξάρτησης από το κράτος με την μεγιστοποίηση όμως της απασχολισιμότητας των πολιτών. Γι' αυτό το λόγο προωθεί την προσαρμοστικότητα της αγοράς εργασίας. Κατ' αυτό τον τρόπο έχει θεωρηθεί ότι είναι αρκετά δαπανηρό. Ωστόσο, οι υψηλοί φόροι αποτελούν μια εξισορρόπηση της κατάστασης. Η εφαρμογή της πολιτικής αυτού του μοντέλου εκτός από τη μεγιστοποίηση της απασχόλησης κατάφερε επίσης να μειώσει τη φτώχεια των παιδιών και των

²⁵ Σταθόπουλος Π., (2015) *Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια Πολιτικές και Προγράμματα*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ: 239.

²⁶ Esping- Andersen, G (2006) *Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος*, Διόνικος: Αθήνα, σσ: 58-63.

ηλικιωμένων. Στις Σκανδιναβικές χώρες, η πλήρης απασχόληση οδηγεί σε λιγότερες πρόωρες συνταξιοδοτήσεις και υψηλή γονιμότητα.

Το δεύτερο μοντέλο πρόνοιας είναι το φιλελεύθερο και αφορά το προνοιακό καθεστώς της Ιρλανδίας και της Μεγάλης Βρετανίας. Κοινό χαρακτηριστικό με το προηγούμενο είναι ότι και στα δύο επιδιώκεται να ενθαρρυνθεί η ιδιωτική προσφορά μέσω της απασχόλησης και να περιοριστεί η ευθύνη του κράτους. Στο φιλελεύθερο έχουμε ακόμα αυστηρό έλεγχο του εισοδήματος και έτσι με αυτό τον τρόπο το κράτος στηρίζει τους πραγματικά άπορους. Η προώθηση όμως της ιδιωτικής πρόνοιας προκαλεί έντονες κοινωνικές διαιρέσεις. Η φτώχεια δηλαδή φαίνεται πολύ έντονα στην πληθώρα των ευπαθών νοικοκυριών (μονογονεϊκές οικογένειες, άγαμες μητέρες). Ακόμη και αν υπάρχουν πολιτικές για την αύξηση της απασχόλησης, οι φτωχές οικογένειες δεν θα πάνε να υπάρχουν. Στη Βρετανία το φαινόμενο αυτό υπάρχει πολύ έντονο. Τα προγράμματα για μείωση της ανεργίας εκεί δεν έφεραν την ανάλογη μείωση των φτωχών νοικοκυριών. Για να υπάρξει λοιπόν αλλαγή θα πρέπει οι μεγάλες αλλαγές σε συστήματα πολιτικής να αφορούν υπηρεσίες για τη φροντίδα της οικογένειας.

Το τρίτο μοντέλο είναι το Ηπειρωτικό Ευρωπαϊκό μοντέλο το οποίο αφορά χώρες της Νότιας Ευρώπης. Χαρακτηριστικό των χωρών αυτών είναι η μεγάλη προσκόλληση στις παραδοσιακές ευθύνες της πρόνοιας στην οικογένεια. Οι οικογενειακοί θεσμοί στα κράτη αυτά είναι πολύ ισχυροί. Οι πολίτες των χωρών αυτών έχουν πολύ καλή δημόσια ασφάλιση γιατί η τελευταία συνδέεται με μια σταθερή απασχόληση. Ωστόσο, δεν λείπουν εκείνοι οι οποίοι επειδή δεν έχουν εργασία και δεν λαμβάνουν και κοινωνική προστασία. Συνήθως πρόκειται για γυναίκες και εργάτες με ασταθή εργασιακή πορεία. Επίσης, η αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών αλλά και η φορολογία θέτει και αυτή εκτός εργασίας τους νέους με αποτέλεσμα να επιδεινώνεται η ανεργία. Τέλος, επειδή σε αυτό το μοντέλο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον άνδρα (ως ο βασικός εργαζόμενος της οικογένειας), τώρα λόγω της αστάθειας του θεσμού του γάμου και της ύπαρξης νέων μορφών οικογένειας, η εγγύηση για εργασία των ανδρών καθίσταται προβληματική. Ως εκ τούτου, στα ευρωπαϊκά ηπειρωτικά κράτη υπάρχουν σίγουρα προγράμματα για τη στήριξη της οικογένειας που δεν βασίζονται στην ανταπόδοση από την πλευρά των πολιτών. Για παράδειγμα υπάρχουν οι βασικές πληρωμές, ένα ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και οι χαμηλές κοινωνικές συντάξεις τις οποίες οι πολίτες τις δικαιούνται ανεξάρτητα από τα χρόνια εργασίας τους. Προς ενίσχυση των ευπαθών ομάδων δημιουργούνται και προγράμματα για τη στήριξη των παιδιών και των ηλικιωμένων.

Παρατηρούμε λοιπόν πως τα συστήματα πρόνοιας παρουσιάζουν θετικά αλλά και αρνητικά χαρακτηριστικά. Το Φιλελεύθερο μοντέλο κοινωνικής πρόνοιας ενθαρρύνει την ιδιωτική πρωτοβουλία αλλά δεν είναι αρκετά ευνοϊκό για τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού που ζουν σε απόλυτη εξάρτηση από το κράτος. Τα ευπαθή νοικοκυριά, όπως είναι τα μονογονεϊκά νοικοκυριά, δεν λαμβάνουν την απαραίτητη βοήθεια από το κράτος με αποτέλεσμα να γίνονται φτωχότερα. Στα Μεσογειακά κράτη παρατηρούμε ότι η συνεισφορά των πολιτών στο κράτος μέσω της φορολογίας που τους επιβάλλει, δεν αντιστοιχεί στα οφέλη που τους προσφέρει. Ως αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης, παιδιά και ηλικιωμένοι, οι πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού παραμένουν απροστάτευτες. Οι υπηρεσίες και τα επιδόματα που διατίθενται για τα παιδιά όλο και μειώνονται με αποτέλεσμα οι γονείς να γίνονται ακόμη πιο υπεύθυνοι για την προστασία των παιδιών. Η μεγάλη οικονομική αστάθεια έχει δημιουργήσει επιπλέον μεγάλο πρόβλημα ανεργίας σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη. Οι αλλαγές αυτές οδηγούν το κράτος πρόνοιας σε κρίση. Η κρίση αυτή προκαλείται από τις παρακάτω αιτίες:

- Οικονομικές αλλαγές
- Μεγάλη ανεργία
- Δημογραφικές αλλαγές

4.1 Οι οικονομικές αλλαγές

Οι οικονομικές αλλαγές είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας καθώς αφορά την οικονομική ύφεση από την περίοδο της πρώτης πετρελαϊκής κρίσης, το 1973, συνεχίζεται στη δεκαετία του '80 , και φτάνει στη χειρότερη κατάσταση το 2009 με το ξέσπασμα της μεγάλης οικονομικής κρίσης. Χαρακτηριστικό της δεκαετίας που ακολούθησε μετά τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις ήταν η έλλειψη επενδύσεων. Ακολούθησε χαμηλή παραγωγικότητα και συνεχίστηκε η σπατάλη δημοσίου χρήματος, όπως γινόταν και τα προηγούμενα χρόνια, ενώ η φοροδιαφυγή στο δημόσιο τομέα μας οδήγησε στη σημερινή κατάσταση.

Από αυτή την κατάσταση έχει επηρεαστεί ιδιαίτερα ο τομέας κοινωνικής ασφάλισης. Περικοπές έχουν γίνει σε επιδόματα, συντάξεις και άλλες παροχές του

κράτους. Οικογένειες που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες του πληθυσμού (μονογονεϊκές, πολυμελείς, παιδιά με ειδικές ανάγκες) βλάπτονται περισσότερο. Τα επιδόματα και οι πρόσθετες παροχές όπως ίσχυαν αλλάζουν, περικόπτονται ή συγχωνεύονται σε ένα ενιαίο επίδομα. Η πρόνοια για τη προστασία των παιδιών δεν έχει την δυνατότητα να προσφέρει.

Ακόμα οι επιχορηγήσεις στα ελληνικά ασφαλιστικά ταμεία όλο και μειώνονται. Από 12.6 δις ευρώ το 2013, το 2016 πρόκειται να μειωθεί στα 9,7 δις ευρώ. Επίσης, με διαρθρωτικές αλλαγές που πρόκειται να γίνουν στους μηχανισμούς είσπραξης, προβλέπονται να αυξηθούν τα έξοδα των ταμείων ασφάλισης²⁷.

Σήμερα όμως μιλώντας για οικονομικές αλλαγές εννοούμε και διεθνή ανταγωνισμό με την κατάρρευση της οικονομικής βάσης της «φορντιστικής αλληλεγγύης». Ο διεθνής ανταγωνισμός προκύπτει από την παγκοσμιοποίηση και το άνοιγμα των αγορών προς τα έξω. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την προσπάθεια για απόκτηση καλύτερων προϊόντων για κάθε χώρα, κάτι όμως που αναγκάζει την αγορά να χρησιμοποιήσει λιγότερα εργατικά χέρια αφού όλα λειτουργούν με μηχανές. Όλο και λιγότερα άτομα απασχολούνται στην αγορά εξαιτίας των τεχνολογικών αλλαγών και των νέων μορφών απασχόλησης (όπως της εποχικής ή της μερικής απασχόλησης). Όλη αυτή η κατάσταση οδηγεί αναπόφευκτα σε υψηλά επίπεδα ανεργίας για τα οποία θα μιλήσουμε παρακάτω.

4.2 Το πρόβλημα της ανεργίας

Η δεύτερη αιτία αφορά την αύξηση στον αριθμό των άνεργων νέων. Ο Esping-Andersen αναφέρει ως πολύ σημαντικό παράγοντα την ανεργία για τη επιδύρωση της κατάστασης των φτωχών νοικοκυριών²⁸. Ιδιαίτερα στις χώρες που πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κρίση, βλέπουμε ότι δουλεύει ένας από τους δύο γονείς. Αυτό οδηγεί όχι μόνο σε μείωση των εξόδων για τους ίδιους τους γονείς αλλά και στη μείωση των εξόδων για το παιδί.

²⁷ Σταθόπουλος Π., (2015) *Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια Πολιτικές και Προγράμματα*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ.: 259.

²⁸ Esping- Andersen, G (2006) *Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος*, Διόνικος: Αθήνα, σελ.:77

Στα γραφήματα 1 και 2 (βλέπε σελ. 11 και 12) βλέπουμε ότι οι περισσότεροι εγγεγραμμένοι άνεργοι στον ΟΑΕΔ είναι μεταξύ των ηλικιών 30- 54 ετών. Πρόκειται για ομάδες ηλικιών όπου οι περισσότεροι από αυτούς έχουν οικογένεια, καθότι είναι γνωστό πως οι περισσότεροι Έλληνες καθυστερούν να αποκτήσουν οικογένεια συγκριτικά με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Συγκεκριμένα οι άνεργοι αυτών των ηλικιών φτάνουν και ξεπερνούν τους 500.000 στο α΄ και στο β΄ εξάμηνο του 2013. Έχουμε επομένως άτομα με τη δική τους οικογένεια που όμως παραμένουν άνεργα. Ο Esping- Andersen αναφέρει σχετικά πως η απότομη ανεργία σε συνδυασμό με τις δημογραφικές μεταβολές έχει δυσμενείς επιπτώσεις στους νέους και στους γονείς νεαρής ηλικίας²⁹.

Επομένως, η οικογένεια γίνεται περισσότερο ευάλωτη σε κινδύνους και πλήττεται περισσότερο. Παρατηρούμε επίσης ότι φτωχά νοικοκυριά γίνονται φτωχότερα ενώ, νοικοκυριά στα οποία συμπεριλαμβάνονται και οι παππούδες να μην αντιμετωπίζουν έντονα κίνδυνο φτώχειας καθώς τα στηρίζουν οι συντάξεις των παππούδων. Ο Esping- Andersen αναφέρεται πάνω σε αυτό λέγοντας πως δημιουργείται μια πόλωση ανάμεσα στα εισοδηματικά φτωχά νοικοκυριά και σε εκείνα που διαθέτουν επαρκείς πόρους³⁰. Για αυτό τον λόγο βλέπουμε και πολλές διευρυμένες οικογένειες στις χώρες που πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κρίση.

4.3 Οι δημογραφικές αλλαγές

Η τρίτη μεγάλη αιτία για την οποία εντοπίζουμε αλλαγές στην οικογενειακή πολιτική αφορά τις δημογραφικές εξελίξεις. Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, παρατηρούμε μεγάλες εξελίξεις σχετικά με τον πληθυσμό. Παρατηρούμε μείωση των γεννήσεων και αύξηση του προσδόκιμου ζωής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη γήρανση του πληθυσμού. Η αύξηση όμως στο ποσοστό των ηλικιωμένων έχει ως αποτέλεσμα την επιπλέον επιβάρυνση του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης αλλά και κοινωνικής ασφάλισης με την περαιτέρω μείωση των συντάξεων.

²⁹ Esping- Andersen, G (2006) *Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος*, Διόνικος: Αθήνα, σελ.:77

³⁰ Ο.π.

Πίνακας 2. Σύνολο γεννήσεων σε γώρες της Ε.Ε.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ευρωπαϊκή Ένωση (28 χώρες)	5.323.425	5.469.434	5.412.572	5.411.129	5.266.157	5.231.177	5.075.380
Βέλγιο	124.095	127.205	127.198	130.100	128.678	128.051	125.606
Βουλγαρία	75.349	77.712	80.956	75.513	70.846	69.121	66.578
Τσεχία	114.632	119.570	118.348	117.153	108.673	108.576	106.751
Δανία	64.082	65.038	62.818	63.411	58.998	57.916	55.873
Γερμανία	684.862	682.514	665.126	677.947	662.685	673.544	682.069
Εσθονία	15.775	16.028	15.763	15.825	14.679	14.056	13.531
Ιρλανδία	71.389	75.173	75.554	75.174	74.033	72.225	68.949
Ελλάδα	111.926	118.302	117.933	114.766	106.428	100.371	94.134
Ισπανία	491.138	518.503	493.717	485.252	470.553	453.348	424.440
Γαλλία	819.605	829.311	825.564	833.654	824.263	821.844	812.343
Κροατία	41.910	43.753	44.577	43.361	41.197	41.771	39.939
Ιταλία	563.933	576.659	568.857	561.944	546.606	534.186	514.308
Λετονία	23.958	24.397	22.044	19.781	18.825	19.897	20.596
Λιθουανία	30.020	31.536	32.165	30.676	30.268	30.459	29.885
Λουξεμβούργο	5.477	5.596	5.638	5.874	5.639	6.026	6.115
Ουγγαρία	97.613	99.149	96.442	90.335	88.049	90.269	89.524
Ολλανδία	181.336	184.634	184.915	184.397	180.060	175.959	171.341
Πολωνία	387.873	414.499	417.589	413.300	388.416	386.257	369.576
Πορτογαλία	102.492	104.594	99.491	101.381	96.856	89.841	82.787
Ρουμανία	214.728	221.900	222.388	212.199	196.242	201.104	182.313
Σλοβενία	19.823	21.817	21.856	22.343	21.947	21.938	21.111
Σλοβακία	54.424	57.360	61.217	60.410	60.813	55.535	54.823
Φιλανδία	58.729	59.530	60.430	60.980	59.961	59.493	58.134
Σουηδία	107.421	109.301	111.801	115.641	111.770	113.177	113.593
Ηνωμ. Βασίλειο	772.245	794.383	790.204	807.271	807.776	812.970	778.358
Ισλανδία	4.560	4.835	5.026	4.907	4.492	4.533	4.326
FYROM	22.688	22.945	23.684	24.296	22.770	23.568	23.138
Σερβία	68.102	69.083	70.299	68.304	65.598	67.257	65.554

Πηγή: Eurostat-- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
(πρόσβαση 5/10/2015)

Στον πίνακα 2 παρατηρούμε την εξέλιξη στον αριθμό των γεννήσεων σε κάποιες Ευρωπαϊκές Χώρες. Όπως φαίνεται και στη πρώτη σειρά, στο σύνολο των Ευρωπαϊκών χωρών ο αριθμός των γεννήσεων κινείται πτωτικά. Με ορισμένες εξελίξεις (Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία) η τάση στις γεννήσεις είναι πτωτική. Χαρακτηριστική είναι η μείωση των γεννήσεων στην Ελλάδα για την περίοδο μετά το 2009.

Που μπορεί όμως να οφείλεται το πρόβλημα της μείωσης των γεννήσεων; Η νέα τάση που υπάρχει στη δημιουργία νοικοκυριών είναι η αύξηση μονομελών νοικοκυριών και η μικρή σταθερότητα του θεσμού του γάμου. Παρατηρείται μια δυσκολία στη δημιουργία οικογένειας που μπορεί να οφείλεται είτε α) στο ποσοστό των εκτρώσεων, είτε β) στο κόστος που συνεπάγεται η ανατροφή του παιδιού, είτε γ) στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νέοι στο «ξεκίνημα» της ζωής τους, είτε δ) στη δυσκολία συνδυασμού μητρότητας και εργασίας.

Ένας από τους πιο προφανείς παράγοντες για τους οποίους υπάρχουν υψηλά ποσοστά υπογεννητικότητας είναι η αύξηση στα ποσοστά των εκτρώσεων. Η υπογεννητικότητα στην Ελλάδα, περίπου 100.000 γεννήσεις ετησίως σε ένα πληθυσμό 11 εκατομμυρίων, δεν σταμάτησε ποτέ να απασχολεί τους ειδικούς. Πρόκειται για σημαντικό, έως και εθνικό ζήτημα, λαμβάνοντας υπόψη την έκταση που έχει πάρει από την αναπαράσταση του στα μέσα ενημέρωσης. Το ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης φαίνεται να εστιάζεται στην υπόθεση πόσες εκτρώσεις δεν θα είχαν γίνει αν η έκτρωση δεν ήταν νόμιμη πράξη³¹.

Η ανατροφή του παιδιού σίγουρα κοστίζει πολύ. Ιδιαίτερα όταν πρόκειται για μια οικογένεια με χαμηλό εισόδημα και ιδιαίτερα σε μια εποχή όπως η σημερινή με μεγάλη οικονομική αστάθεια. Οι παράγοντες λοιπόν που συμβάλλουν στην υπογεννητικότητα είναι επίσης η ανεργία και η ανασφάλεια. Παλαιότερα υπήρχε δυσκολία στην απόκτηση δεύτερου ή τρίτου παιδιού σήμερα όμως το πρόβλημα της ανεργίας είναι πολύ έντονο με αποτέλεσμα να βλέπουμε ότι εργάζεται ο ένας από τους δύο γονείς.

Υπάρχουν όμως και λόγοι που οφείλονται σε άλλους παράγοντες όπως τις αποφάσεις που πρέπει να πάρουν οι νέοι. Πολύ σημαντικός παράγοντας είναι οι αυξημένες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νέοι μέχρι να αποκτήσουν οικογένεια. Υπάρχει αυτό που ονομάζεται «σύνδρομο αναβολής». Οι νέοι αποφασίζουν να αφιερώσουν περισσότερα χρόνια στην εκπαίδευσή τους και στην εύρεση μιας καλύτερης εργασίας. Επιπλέον, στη Βόρεια Ευρώπη οι νέοι αποφασίζουν να απασχοληθούν με κάποια εργασία έστω και αν δεν είναι προσωρινή. Στη Νότια Ευρώπη όμως, παρατηρούμε πως οι νέοι εξαρτώνται από τους γονείς μέχρι και την ηλικία των 30 ετών. Αυτό οφείλεται στην ύπαρξη μη σταθερής απασχόλησης

³¹ Χαλκιά Α., (2006) *Η πολιτική της αναπαραγωγής και το έθνος στην Ελλάδα: Ένα παράδειγμα αποκλεισμού του λόγου των γυναικών από τη δημόσια σφαίρα* στο: Οικονόμου Χ., Φερώνας Α., *Οι εκτός των τειχών. Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Αθήνα: Διόνικος, σελ. 442.

και στη δυσκολία πρόσβασης στην αγορά κατοικίας. Ως εκ τούτου, οι νέοι αναβάλουν την δημιουργία οικογένειας για αργότερα οπότε και θα αισθάνονται περισσότερη σιγουριά.

Ο τρίτος παράγοντας αφορά την ασυμβατότητα μεταξύ μητρότητας και εργασίας. Μεγάλο ποσοστό υπογεννητικότητας οφείλεται στην ασυμβατότητα μεταξύ μητρότητας και εργασίας. Οι εργαζόμενες γυναίκες σήμερα περισσότερο από ότι παλαιότερα, αντιμετωπίζουν εμπόδια στην απόκτηση και ανατροφή παιδιού. Σήμερα οι γυναίκες επιλέγουν την εργασία και παραμελούν την δημιουργία οικογένειας καθώς θεωρούν αυτό πιο αναγκαίο για καλύτερη ποιότητα ζωής. Σίγουρα αυτό που χρειάζεται είναι μια εξισορρόπηση στην εργασία και των δύο φύλων ώστε να απολαμβάνουν και οι δύο την ίδια ευημερία.

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι η νέα οικογενειακή πολιτική θα πρέπει να βασίζεται στις ανάγκες του 21^{ου} αιώνα και στην πολιτική ισότητας των δύο φύλων. Επίσης θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες για στήριξη της εργασίας, και περισσότερο της εργασίας της μητέρας ώστε να μειωθούν τα φτωχά νοικοκυριά και έτσι και η παιδική φτώχεια. Αυτό κρίνεται περισσότερο αναγκαίο καθότι οι περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες αφορούν μητέρες άνεργες με παιδιά. Παρακάτω θα δούμε πιο αναλυτικά τους νέους τύπους νοικοκυριών που δημιουργούνται καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

5. Η δημιουργία νέων μορφών οικογένειας και τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία

Έχουμε φτιάξει έως τώρα μια εικόνα για την κατάσταση των νοικοκυριών στις Ευρωπαϊκές Χώρες. Μιλήσαμε έτσι για την ύπαρξη νέων μορφών οικογένειας, όπως των μονογονεϊκών νοικοκυριών. Πως όμως ευνοήθηκε η δημιουργία μονογονεϊκών νοικοκυριών; Ποιοι παράγοντες συντέλεσαν σε αυτό;

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω οι αλλαγές στην οικονομία που έγιναν με την κατάργηση του φορντικού και την μετάβαση στο μεταφορντικό μοντέλο, οδήγησαν σε αλλαγές στο τρόπο εύρεσης εργασίας. Η νέα κατάσταση στην οικονομία είναι η παγκοσμιοποίηση. Η παγκοσμιοποίηση οδηγεί σε αλλαγές κυρίως στην εύρεση εργασίας: στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, απαίτηση για δημιουργία νέων γνωστικών

δεξιοτήτων, κατάργηση των παλαιών, περισσότερη ειδίκευση και περισσότερες ώρες εργασίας. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι να πρέπει κάποιος να αφιερώσει περισσότερα χρόνια σπουδών ώστε να καταφέρει να ανταποκριθεί σε αυτές τις ανάγκες.

Ένα δεύτερο αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης είναι η αλλαγές στους κοινωνικούς δεσμούς και στις σχέσεις των ατόμων. Παρατηρείται αύξηση των διαζυγίων καθώς οι άνθρωποι αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στην εργασία και δουλεύουν περισσότερες ώρες ώστε να ανταποκριθούν στις ανάγκες ανταγωνισμού της αγοράς. Οι γυναίκες αφιερώνουν περισσότερο καιρό για σταδιοδρομία με αποτέλεσμα τα παιδιά να μεγαλώνουν με τους παππούδες. Αποτέλεσμα όμως των διαζυγίων είναι η εμφάνιση των μονογονεϊκών οικογενειών.

Το μοντέλο στο οποίο στηριζόταν η πρόνοια μέχρι τον 20^ο αιώνα αφορούσε τον «άνδρα- κουβαλητή» που εξασφάλιζε το οικογενειακό εισόδημα ενώ η γυναίκα δεν χρειαζόταν να δουλέψει. Από τότε και έπειτα αυτό έπαψε να ισχύει. Δεν έχει πλέον σημασία να είναι ο άνδρας αυτός που εξασφαλίζει το εισόδημα αλλά οποιοδήποτε άλλο μέλος της οικογένειας μπορεί να έχει μία σίγουρη εργασία.

Αυτή η νέα κατάσταση στις σχέσεις έχει επηρεάσει και το θεσμό του γάμου. Έχουμε μείωση στα ποσοστά γαμηλιότητας, πλέον και στις χώρες την Νότιας Ευρώπης³². Παρατηρούμε μία αστάθεια στο θεσμό του γάμου που συνοδεύεται από την εμφάνιση των νέων μορφών οικογένειας. Μιλώντας για νέες μορφές οικογένειας εννοούμε τις μονογονεϊκές οικογένειες αλλά και τις νέες μορφές συμβίωσης, όπως την ελεύθερη συμβίωση.

Ως νέες μορφές οικογένειας δηλαδή, εννοούμε την αλλαγή στο οικογενειακό πρότυπο που θέτει ως πυρήνα της οικογένειας τους δύο γονείς. Αυτή η αλλαγή προκύπτει από τις αλλαγές στους ρόλους των δύο φύλων και τις αλλαγές στις οικογενειακές αξίες. Οι αλλαγές

³² Μόνικα ΚΑΡΛΟΣ, Μαράτου- Αλιπράντη Λάουρα (2002) *Νέες μορφές οικογένειας και κοινωνική πολιτική: Η περίπτωση της Ελλάδας και της Πορτογαλίας*, στο: Μαράτου Λ.- Αλιπράντη *Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη Τάσεις και Προκλήσεις στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Gutenberg, σελ. 132 .

ήταν αναμενόμενες αρχικά από την οικονομική ανεξαρτησία της γυναίκας. Η γυναίκα δεν μένει πια στο σπίτι. Αρχίζει να εργάζεται και να έχει περισσότερες υποχρεώσεις. Αυτό δημιουργεί νέες ανάγκες για την οικογένεια και για το παιδί (ανάγκη για φύλαξη των παιδιών). Σε αυτές τις ανάγκες επεμβαίνει το κράτος πρόνοιας με την παροχή υπηρεσιών για το παιδί³³.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat³⁴, οι γάμοι σε όλες της χώρες της Ευρωζώνης παρουσιάζουν μια πτωτική τάση. Συγκεκριμένα, στις χώρες της νότιας Ευρώπης (Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία) έχουμε αύξηση στον αριθμό των γάμων μέχρι το 2009. Η οικονομική κρίση το 2009 όμως φαίνεται να επηρεάζει έντονα αυτές τις χώρες στα ποσοστά γαμηλιότητας καθώς από το 2009 και έπειτα έχουμε κατακόρυφη πτώση των γάμων.

Το γεγονός ότι τα ποσοστά των διαζυγίων είναι σε υψηλά επίπεδα μας κάνει να καταλάβουμε καλύτερα γιατί υπάρχουν πολλές μονογονεϊκές οικογένειες. Σήμερα, στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η σημαντικότερη αιτία παρουσίας των μονογονεϊκών οικογενειών είναι ο χωρισμός και το διαζύγιο, ενώ πολλές από αυτές τις οικογένειες παρουσιάζονται συχνά με μία μητέρα και το εκτός γάμου παιδί³⁵.

Πίνακας 3. Τύποι Ελληνικών Νοικοκυριών (ποσοστά στο σύνολο των οικογενειών για κάθε κατηγορία)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Μονογονεϊκές Οικογένειες	49,4%	48,1%	51,8%	53,2%	46,3%	55,7%	74,7%	54,8%
Οικογένειες με 2 ενήλικες & 1 παιδί	21,5%	22,2%	25,0%	27,5%	28,9%	27,1%	37,5%	31,3%
Οικογένειες με 2 ενήλικες & 2 παιδιά	25,0%	25,6%	25,2%	27,6%	24,5%	29,0%	33,7%	33,9%
Οικογένειες με 2 ενήλικες & 3+ παιδιά	40,4%	32,6%	31,3%	34,1%	32,5%	32,5%	43,7%	41,9%

Πηγή: Eurostat-- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
(πρόσβαση 5/10/2015)

³³ Ο. π. σελ. 132

³⁴ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>

³⁵ Μόνικα ΚΑΡΛΟΣ, Μαράτου- Αλιπράντη Λάουρα (2002) *Νέες μορφές οικογένειας και κοινωνική πολιτική: Η περίπτωση της Ελλάδας και της Πορτογαλίας*, στο: Μαράτου Λ.- Αλιπράντη, *Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη Τάσεις και Προκλήσεις στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Gutenberg, σελ. 143-145.

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζεται η εικόνα των ελληνικών νοικοκυριών. Όπως παρατηρούμε οι μονογονεϊκές οικογένειες αλλά και οι υπόλοιπες κατηγορίες βρίσκονται σε ένα σταθερό ποσοστό ανά τα έτη. Επίσης παρατηρούμε ότι το πιο διευρυμένο μοντέλο ελληνικής οικογένειας (2 ενήλικες & 2 παιδιά) από το 2009 έχει περιοριστεί. Ακόμη μπορούμε να προσθέσουμε εδώ πως επειδή στην Ελλάδα η ανεργία είναι μεγαλύτερη τα τελευταία χρόνια, οι άνεργες μονογονεϊκές οικογένειες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερα προβλήματα. Η ανεργία μπορεί να πλήττει περισσότερο τους γονείς αυτών των οικογενειών λόγω της μεγαλύτερης δυσκολίας που υπάρχει από την πλευρά τους στο συνδυασμό οικογένειας και εργασίας.

Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω ένα άλλο στοιχείο εξαιτίας του οποίου έχει αλλάξει η σημερινή οικογένεια είναι η γυναικεία απασχόληση. Είπαμε παραπάνω πως τα πρότυπα οικογένειας έχουν αλλάξει και το πρότυπο του «άνδρα- κουβαλητή» δεν ισχύει πια. Η Μαράτου- Αλιπράντη χαρακτηρίζει το νέο μοντέλο οικογένειας που κυριαρχεί στις χώρες της νότιας Ευρώπης ως «αποσπασματική- σύμμεικτη μορφή οικογένειας μεικτού εισοδήματος»³⁶. Πρόκειται για μια μορφή ανάμεσα στη παραδοσιακή οικογένεια, που θέλει τον άνδρα ως εκείνον που εξασφαλίζει το εισόδημα της οικογένειας και τη σύγχρονη οικογένεια στην οποία η γυναίκα έχει σημαντικότερο ρόλο. Αυτή η σύγχρονη δομή οικογένειας αποτελεί μίξη παλιών και σύγχρονων στοιχείων και συμπεριφορών. Σε αυτή και οι δύο σύζυγοι συμμετέχουν το ίδιο σε όλους τους τομείς (εργασία, οικιακές εργασίες).

³⁶ Ο. π

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η Παιδική Φτώχεια σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στο κεφάλαιο αυτό θα δούμε πως η θεωρία που αναπτύχθηκε παραπάνω ισχύει για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ποιες είναι οι δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της φτώχειας. Συγκεκριμένα θα δούμε τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά του κοινωνικού αποκλεισμού με έμφαση στη Σύσταση της Επιτροπής της 20^{ης} Φεβρουαρίου 2013: «Σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας» σχετικά με τις στρατηγικές επένδυσης στα παιδιά.

1. Η Παιδική Φτώχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η παιδική φτώχεια μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στη ζωή του παιδιού. Οι επιπτώσεις αυτές μπορεί να αφορούν πρωτίστως την υγεία του και έπειτα την εκπαίδευσή του, τη ψυχολογία του και τις δραστηριότητες με τους συνομηλίκους του. Η αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας έχει τεθεί ως βασικός άξονας πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι πολιτικές που εφαρμόζονται δεν έχουν αποδώσει όσο ήταν αναμενόμενο.

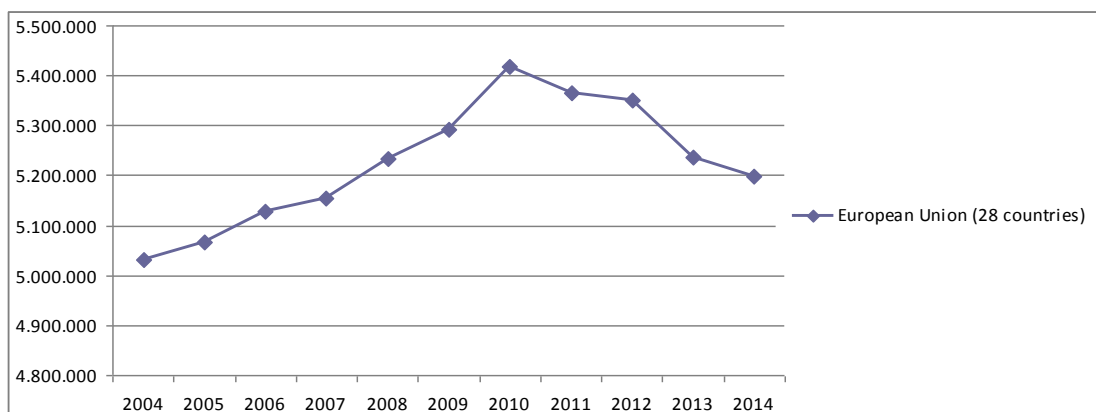
Όπως πληροφορούμαστε από την έκθεση της Unicef³⁷, το πρόβλημα της υπογεννητικότητας δεν αφορά μόνο την ελληνική περίπτωση αλλά και τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δημογραφικό πρόβλημα όπως είπαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο έρχεται σε συνδυασμό με τις αλλαγές στη σύνθεση των νοικοκυριών και με τα νέα οικονομικά δεδομένα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αυξάνονται τα τελευταία χρόνια τα επίπεδα παιδικής φτώχειας³⁸. Το πρόβλημα αυτό της αύξησης της παιδικής φτώχειας σε συνδυασμό με τα επίπεδα υπογεννητικότητας είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό.

³⁷ Έκθεση της Unicef (2014) Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2014, σελ. 18 <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/2014/children-in-greece-2014.pdf>

³⁸ Πρέπει εδώ να σημειωθεί πως το πρόβλημα της παιδικής φτώχειας δεν συσχετίζεται με την υπογεννητικότητα. Η σχέση των δύο δεν είναι γραμμική, δεν εξελίσσονται δηλαδή παράλληλα ανά τα έτη.

Στον πίνακα παρακάτω βλέπουμε ότι από το 2010 και έπειτα υπάρχει μεγάλη πτώση στον αριθμό των παιδιών στην Ευρώπη. Πτώση η οποία οφείλεται και στις κοινωνικό-οικονομικές εξελίξεις. Η πτώση αυτή των γεννήσεων σε συνδυασμό με τα αυξημένα επίπεδα παιδικής φτώχειας εκφράζει έναν προβληματισμό όχι μόνο ως προς την ευημερία των παιδιών αλλά και για τις κοινωνικές και οικονομικές προοπτικές κάποιων χωρών.

Γράφημα 6. Αριθμός παιδιών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πηγή: Eurostat-- <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (πρόσβαση 5/10/2015)

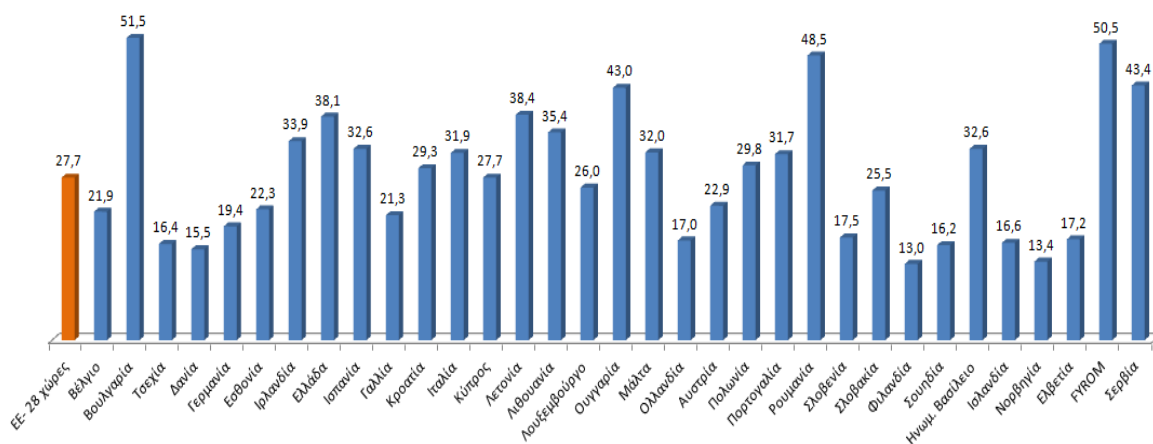
Κατά μέσω όρο τα ποσοστά παιδικής φτώχειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχουν μεταβληθεί. Όπως πληροφορούμαστε από στοιχεία της Unicef³⁹, ο αριθμός φτωχών παιδιών για το διάστημα 2008-2012 δεν έχει αλλάξει. Ωστόσο, σε αυτά τα πέντε χρόνια υπάρχουν κάποιες αλλαγές για ορισμένες χώρες. Για τη Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία υπήρχε αύξηση κατά 23,9 μονάδες. Το ίδιο ισχύει και για τις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα- Ιταλία- Ισπανία) οι οποίες εμφανίζουν σταθερά αύξηση για τα τελευταία εννέα χρόνια.

Παρακάτω βλέπουμε τα ποσοστά παιδικής φτώχειας στην Ευρώπη για το 2013. Βλέπουμε πως η Ελλάδα είναι ανάμεσα στις χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά (38,1%). Βασιζόμενοι στα ποσοστά που παρουσιάσαμε παραπάνω η κατάσταση για την Ελλάδα συνεχίζει να είναι προβληματική καθώς τα ποσοστά είναι σε αύξηση. Εκτός από την Ελλάδα μεγάλα ποσοστά εμφανίζουν και η Ιταλία (31,9%) και η Ισπανία (32,6%) πράγμα

³⁹ Ο. π. σελ. 25-26

το οποίο οφείλεται στην οικονομική κρίση, οποία είχε περισσότερες κοινωνικές συνέπειες για τη νότια Ευρώπη.

Γράφημα 7. Φτωχά Παιδιά για το 2013 (ποσοστά στο σύνολο των παιδιών)

Πηγή: Eurostat-- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (πρόσβαση 5/10/2015)

2. Η Παιδική Φτώχεια στην Ελλάδα

Τα έτη 2011 και 2012 ήταν δύσκολα οικονομικά για την Ελλάδα, την Ισπανία την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Όπως βλέπουμε σε στοιχεία της Eurostat⁴⁰, ο αριθμός των παιδιών στο Ηνωμένο Βασίλειο που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας είναι 15.099, ενώ το προηγούμενο έτος ήταν 14.044. Έχουμε δηλαδή μια αύξηση 1.055 παιδιών. Αυτό οφείλεται στο ότι κάτι τέτοιο δεν ήταν αναμενόμενο και δεν πραγματοποιήθηκαν προγράμματα αντιμετώπισης της φτώχεια όταν έπρεπε.

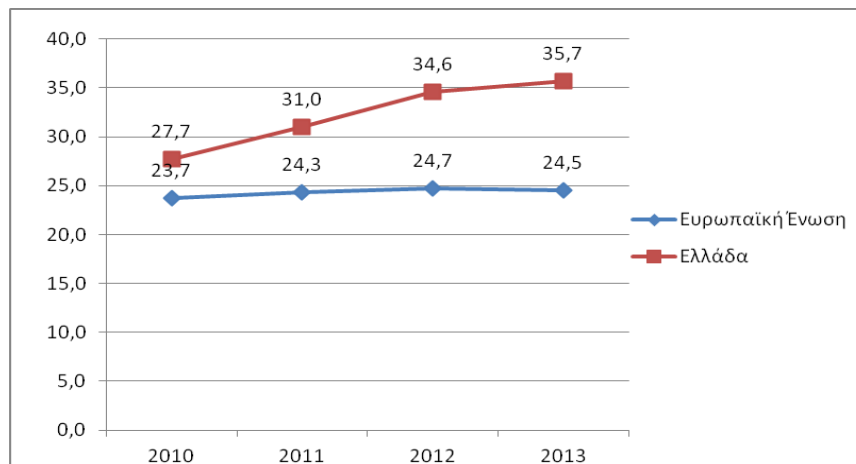
Το ίδιο φαίνεται να συνέβη και στην Ελλάδα. Όπως μας ενημερώνει η έκθεση της Unicef⁴¹, τα ποσοστά φτώχειας στην Ελλάδα για το 2011 σε σχέση με το 2012 έχουν μεταβληθεί παρουσιάζοντας την μεγαλύτερη αύξηση από όλες τις Ευρωπαϊκές χώρες για αυτό το έτος. Η κατάσταση αυτή δείχνει τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης στα

⁴⁰ Από την ιστοσελίδα της Eurostat : <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

⁴¹ Ο. π. σελ. 24

ελληνικά νοικοκυριά αλλά φανερώνει επίσης και την απουσία στοχευόμενων ευρωπαϊκών δράσεων στην Ελλάδα για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας.

Γράφημα 8. Παιδιά έως 16 ετών που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας (ποσοστά στο σύνολο του πληθυσμού)

Πηγή: Eurostat-- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

(πρόσβαση 5/10/2015)

Όπως παρατηρούμε και στο γράφημα 8, τα χρόνια μετά την οικονομική κρίση η Ελλάδα παρουσίασε μεγαλύτερη αύξηση στα ποσοστά εμφάνισης παιδικής φτώχειας σε σχέση με τα αντίστοιχα έτη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκεκριμένα τα ποσοστά για την Ελλάδα παρουσιάζουν πολύ έντονα ανοδικό χαρακτήρα από το 2010, ενώ από το 2012 και έπειτα η κατάσταση φαίνεται να ισορροπεί. Από το 2013 παρατηρείται μία πτώση στα ποσοστά που πιθανόν να οφείλεται στην εφαρμογή προγραμμάτων αντιμετώπισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού⁴²

Όπως μας ενημερώνει η Ευρωπαϊκή Ένωση⁴³, το 19% των παιδιών στις χώρες της ΕΕ απειλούνται από τη φτώχεια. Υπάρχουν δηλαδή χώρες όπου περισσότερα από ένα στα τέσσερα παιδιά πλήττονται από τη φτώχεια και τη στέρηση και στις περισσότερες από

⁴² Το 2013 εφαρμόστηκαν σε δήμους της Αττικής και έπειτα όλης της Ελλάδας προγράμματα αντιμετώπισης της φτώχειας όπως παροχή δωρεάν φαγητού μέσω των κοινωνικών συσσιτίων, δωρεάν φαρμακευτική κάλυψη μέσω των κοινωνικών φαρμακείων και παροχή ξενώνων για αστέγους.

⁴³ Θεματική μελέτη για τα μέτρα πολιτικής στον τομέα της παιδικής φτώχειας

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=el&pubId=67&type=2&furtherPubs=yes> σελ. 1.

αυτές τις χώρες τα παιδιά απειλούνται περισσότερο από τη φτώχεια σε σχέση με τον γενικό πληθυσμό. Σύμφωνα με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) μέσα στους στόχους της Ελλάδας μέχρι το 2020 είναι και η μείωση της παιδικής φτώχειας στο 18%. Η αρνητική όμως εξέλιξη για τα επίπεδα παιδικής φτώχειας στη χώρα μας δείχνουν πως απομακρυνόμαστε όλο και περισσότερο από αυτό τον στόχο. Η κατάσταση αυτή φανερώνει τις οικονομικές επιπτώσεις στα νοικοκυριά αλλά και την απουσία οποιασδήποτε δράσης για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας.

Σύμφωνα με έρευνα της Unicef⁴⁴, 2,6 εκατομμύρια παιδιά βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας από το 2008, ανεβάζοντας το συνολικό αριθμό των παιδιών στον ανεπτυγμένο κόσμο που ζουν σε συνθήκες φτώχειας σε περίπου 76,5 εκατομμύρια. Για την Ελλάδα το 2012, το μέσο οικογενειακό εισόδημα των νοικοκυριών με παιδιά έπεσε στα επίπεδα του 1998. Το ίδιο συνέβη και για το Λουξεμβούργο, την Ιρλανδία και την Ισπανία. Η Ελλάδα καταλαμβάνει τη 40^η θέση με επιδείνωση κατά 17,5 ποσοστιαίες μονάδες (από 23% το 2008 σε 40,5% το 2012) καλύτερη μόνο από την Ισλανδία (επίδεινωση κατά 20,4%).

3 . Δράσεις Κοινωνικής Πολιτικής για την καταπολέμηση της Παιδικής Φτώχειας

3.1 Ο κοινωνικός αποκλεισμός για πρώτη φορά αντικείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης πολλές προσπάθειες έχουν γίνει για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Όλες αυτές οι προσπάθειες βασίζονταν σε μια κοινή αντίληψη: πως πρέπει να υπάρχει ένα **βασικό επίπεδο διαβίωσης** για τους πολίτες των χωρών της Ένωσης. Βασικός στόχος πρέπει να είναι η ενθάρρυνση της συμμετοχής σε

⁴⁴ Έκθεση του ερευνητικού κέντρου της Unicef "Innocenti" (28/10/2014) «Τα παιδιά της Ύφεσης. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ευημερία των παιδιών στις πλούσιες χώρες» σελ. 4

βασικούς κοινωνικούς θεσμούς και ευκαιρίες απασχόλησης⁴⁵. Η κοινωνική πολιτική στην Ευρώπη στοχεύει στο να συνδέσει τη φτώχεια με την παραγωγική απασχόληση με τρόπο που να ενισχύει την ενεργή συμμετοχή των πολιτών στην αγορά εργασίας. Παρακάτω θα δούμε προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αποφάσεις σχετικές με την ισότητα των φύλων και την ενθάρρυνση για αγορά εργασίας.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός έγινε για πρώτη φορά αντικείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997)⁴⁶ αποτελεί το σημαντικότερο βήμα ένδειξης προόδου για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς ένας από τους στόχους της ήταν να θέσει την απασχόληση και την κοινωνική προστασία στην καρδιά της Ένωσης. Η Συνθήκη προκάλεσε τα κράτη μέλη να βρουν λύσεις στο πρόβλημα της ανεργίας, καθώς μόνο αυτά έφεραν την ευθύνη. Με αυτό τον τρόπο ενθαρρύνθηκε η συνεργασία μεταξύ των κρατών, η ανταλλαγή πληροφοριών, καλών πρακτικών και καινοτόμων λύσεων. Βάσει των άρθρων 136 και 137 της Συνθήκης του Άμστερνταμ, η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια.

Τον Μάρτιο του 2000 πραγματοποιήθηκε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας. Η σημασία του Συμβουλίου βασίζεται στο ότι έδωσε ένα σαφή προσανατολισμό για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας. Κύριος στόχος του Συμβουλίου της Λισσαβόνας ήταν η προσπάθεια εξάλειψης της ανεργίας, η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, η εξάλειψη της φτώχειας έως το 2010 και η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών υγείας. Επιπλέον το Συμβούλιο αναγνώρισε τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια ως απaráδεκτα φαινόμενα. Επίσης, χρησιμοποίησε την *Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού (ΑΜΣ)*⁴⁷, μία νέα στρατηγική, για την επίτευξη της κοινωνικής ένταξης και αποφασίστηκε η υποχρέωση των κρατών να υποβάλλουν Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Κοινωνική Ενσωμάτωση⁴⁸.

⁴⁵ Ζαϊμάκης Γ., Κανδυλάκη Α. (2005) *Δίκτυα Κοινωνικής Παρέμβασης, Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες*, Αθήνα: Κριτική σελ. 71

⁴⁶ Αλτάνης Π., (2006) *Εθνικά σχέδια κοινωνικής ενσωμάτωσης και δράσεις καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα* στο: Οικονόμου Χ., Φερώνας Α., *Οι εκτός των τειχών: Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Αθήνα: Διόνικος σελ. 289

⁴⁷ Η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού χρησιμοποιήθηκε για την σωστή εφαρμογή των όσων όριζε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας. Βάσει της Α.Μ.Σ. τα κράτη μέλη συνεργάζονται επί συμφωνημένων κοινών στόχων και επιδιώκουν την ανταλλαγή εμπειριών.

⁴⁸ Ο.π.

Η δράση της Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού είχε μεγάλη σημασία καθώς με αυτή τα δικαιώματα του παιδιού άρχισαν για πρώτη φορά να έχουν πραγματική σημασία. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού που δρουν υποστηρικτικά της ΑΜΣ, η Επιτροπή έχει χρηματοδοτήσει προγράμματα για παιδιά και οικογένειες σε δύσκολη κατάσταση για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προέτρεψε τα κράτη μέλη να θέσουν υψηλά στα θέματα πολιτικής τους το ζήτημα της καταπολέμησης της παιδικής φτώχειας και να λάβουν έτσι άμεσα μέτρα. Η πρόταση αυτή έγινε πράξη όταν τα κράτη μέλη ενέταξαν το ζήτημα της παιδικής φτώχειας στις Εθνικές Στρατηγικές για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ένταξη. Έτσι, από το 2006, τα κράτη εκπονούν ετήσιες εκθέσεις (Εθνικά Σχέδια Δράσης) στο πλαίσιο της ΑΜΣ για την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική προστασία μέσα από τα οποία παρουσιάζουν τις ενέργειές τους για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας.

Αργότερα, με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας το 2000 θεσμοθετήθηκε η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας και πραγματοποιήθηκε η έναρξη της Διαδικασίας Κοινωνικής Ένταξης με σκοπό την πραγματοποίηση των στόχων για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού⁴⁹. Προς τον ίδιο σκοπό κινήθηκε και η Σύνοδος Κορυφής της Νίκαιας το 2002 όταν τα κράτη μέλη δεσμεύτηκαν να μειώσουν την παιδική φτώχεια μέχρι το 2010.

Ακόμη, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Νοέμβριο του 2001, θέσπισαν ένα πενταετές πρόγραμμα κοινοτικής δράσης για την περίοδο 2002-2006. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα ενθάρρυνσης της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Με αυτό η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύτηκε ότι μέχρι το 2010 θα μειώσει κατά σημαντικό βαθμό τον κίνδυνο φτώχειας. Το πρόγραμμα της δράσης απευθυνόταν σε χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, την Κύπρο, την Μάλτα και την Τουρκία.

⁴⁹ Αλτάνης Π., (2006) *Εθνικά σχέδια κοινωνικής ενσωμάτωσης και δράσεις καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα* στο: Οικονόμου Χ., Φερώνας Α., *Οι εκτός των τειχών: Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Αθήνα: Διόνικος σελ. 289

Σε αυτό το πλαίσιο το 2001 θεσπίστηκε το Πρόγραμμα για την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού στο πλαίσιο της ΑΜΣ το οποίο κάλυπτε την περίοδο 2002-2006.

Το Δεκέμβριο του 2001, πραγματοποιήθηκε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν. Το Συμβούλιο ενέκρινε την πρόταση της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας για την εφαρμογή μιας σειράς δεικτών (γνωστοί και ως οι δείκτες του Λάακεν) ο οποίοι αφορούν τέσσερα βασικά στοιχεία, δηλαδή την οικονομική φτώχεια, την απασχόληση, την υγεία και την εκπαίδευση⁵⁰.

Τέλος, το 2009, εντός των πλαισίων στρατηγικής για το « Ευρώπη 2020», η Ευρώπη αναγνώρισε την παιδική φτώχεια ως μια από τις κυριότερες προκλήσεις που γίνεται ακόμη πιο σημαντική με τη συγκυρία της οικονομικής κρίσης. Για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης οι πολιτικές που θα πραγματοποιηθούν εντός του σχεδίου «Ευρώπη 2020» στα κράτη της Ένωσης αποφασίστηκε να κινηθούν προς την καταπολέμησή της.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ονόμασε το 2010 ως ευρωπαϊκό έτος για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η Ευρωπαϊκή Ένωση για να βοηθήσει τις ομάδες που πλήττονται περισσότερο από την φτώχεια (όπως οικογένειες με παιδιά-ιδιαίτερα τις μονογονεϊκές- ανάπηρους, ηλικιωμένους και μετανάστες) χρησιμοποίησε ένα πλαίσιο μέσω του οποίου τα κράτη μέλη κατάφεραν να εφαρμόσουν τις δικές τους στρατηγικές. Το πλαίσιο αυτό λαμβάνει υπόψη την πολυδιάστατη φύση της φτώχειας και εστιάζει σε θέματα όπως η εξάλειψη της παιδικής φτώχειας και την προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων.

Για να έχουν όμως αποτέλεσμα τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη θα πρέπει οι στόχοι να παρουσιάζονται με σαφήνεια. Ο σημαντικότερος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η συσχέτιση της παιδικής φτώχειας με τα δικαιώματα του παιδιού. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της ΕΕ (άρθρο 6, παράγραφος 2), η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να σέβεται τα δικαιώματα του παιδιού σε όλες της δράσεις της. Οι διατάξεις οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη είναι εκείνες που αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των

⁵⁰ Ο. π.

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Πιο συγκεκριμένα, η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κείμενα για τη διεθνή προστασία. Στη Σύμβαση αυτή ου συντάχθηκε το 1989, αναφέρεται πως τα κράτη πρέπει να σέβονται και να διαφυλάττουν τα δικαιώματα του παιδιού ανεξαρτήτως φυλετικών, θρησκευτικών ή άλλων διακρίσεων (άρθρο 2). Ακόμη, τα κράτη οφείλουν να διασφαλίζουν την πρόσβαση των παιδιών σε υπηρεσίες υγείας (άρθρο 24) και στην κοινωνική ασφάλιση (άρθρο 26). Τέλος, θα πρέπει είναι σεβαστά τα δικαιώματα των παιδιών που ανήκουν σε μειονότητες (άρθρο 30).

Είναι φανερό λοιπόν από τα παραπάνω πως τα παιδιά έχουν δικαίωμα να προστατεύονται από κάθε κίνδυνο φτώχειας. Η υποχρέωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης να σέβεται τα δικαιώματα των παιδιών δεν σημαίνει μόνο ότι απέχει από πράξεις παραβίασής των, αλλά και ότι τα λαμβάνει υπόψη στις πολιτικές που εφαρμόζει. Η τήρηση των δικαιωμάτων δίνει επιπλέον στην Ευρωπαϊκή Ένωση ειδικές αρμοδιότητες επιτρέποντάς της να θέτει σε εφαρμογή θετικά μέτρα με στόχο τη διασφάλιση και την προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού⁵¹.

Τα μέτρα που έχει θέσει σε εφαρμογή η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα οποία θα αναφέρουμε εδώ αφορούν τα νέα μέτρα που έχουν εφαρμοστεί για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Όπως έχει προαναφερθεί η παιδική φτώχεια πήρε μεγαλύτερες διαστάσεις με την κρίση. Η παιδική φτώχεια επηρεάζεται από την οικονομική κατάσταση της οικογένειας και ειδικότερα από την οικονομική κατάσταση των γονέων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει χρηματοδοτήσει κάποια σχέδια για την απασχόληση, την κοινωνική προστασία και την κοινωνική ένταξη ώστε να βοηθηθούν οι οικονομικά αδύναμες οικογένειες της Ευρώπης. Όπως είπαμε και παραπάνω για τους στόχους επένδυσης στο παιδί (σελ.20) πρώτος στόχος επένδυσης στο παιδί είναι η εισοδηματική πολιτική. **Σκοπός αυτών των προγραμμάτων είναι η σωστή εισοδηματική πολιτική και η αύξηση της απασχόλησης των γονέων.** Αυτά τα προγράμματα είναι Το Ευρωπαϊκό

⁵¹ Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Το Χαμόγελο του Παιδιού (2009), Σχέδιο δράσης για την Οριζόντια Δικτύωση και τον Συντονισμό Φορέων Κοινωνικής Αλληλεγγύης για το Παιδί, σελ. 266.

Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Καινοτομία (EaSI), Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (ΕΤΠ) και το Ταμείο Ευρωπαϊκής Προσαρμογής για τους Απόρους (FEAD)⁵². Αναλυτικότερα:

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), χρηματοδοτεί σχέδια που σκοπό έχουν να βοηθήσουν άτομα να βελτιώσουν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες.

Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Καινοτομία (EaSI), είναι ένα ευρωπαϊκό μέσο χρηματοδότησης το οποίο διαχειρίζεται απευθείας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να στηρίξει την απασχόληση του εργατικού δυναμικού σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι φορείς που ενδιαφέρονται για την χρηματοδότηση θα πρέπει να συμμετέχουν στις εκάστοτε προσκλήσεις υποβολής προτάσεων.

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (ΕΤΠ), βοηθά εργαζόμενους που έχασαν τη δουλειά τους να ξαναβρούν εργασία το συντομότερο δυνατό.

Ταμείο Ευρωπαϊκής Προσαρμογής για τους Απόρους (FEAD), ενισχύει απόρους μέσω υλικής βοήθειας. Οι εθνικές αρχές επιλέγουν τους φορείς που παρέχουν τη βοήθεια. Το πρόγραμμα θα υλοποιείται για το χρονικό διάστημα 2014-2020.

Μέσω αυτών των προγραμμάτων μεταρρύθμισης τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα καταφέρουν να επιστρέψουν στην ανάπτυξη και θα θέσουν τα θεμέλια για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας προς ενίσχυση ιδιαίτερα των χωρών που πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κρίση. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμευτεί πως μέσω των ενεργειών της αυτών 20 εκατομμύρια άνθρωποι δεν θα διαβιούν πλέον σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ή με την απειλή της φτώχειας. Θα δούμε παρακάτω και άλλους στόχους και ενέργειες που η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει πραγματοποιήσει στο πλαίσιο της στρατηγικής για το διάστημα 2014-2020.

Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα των παιδιών έχει αναπτύξει κάποιες πολιτικές που αφορούν μεταξύ άλλων και τομείς όπως την παιδική εργασία, τις διακρίσεις σε βάρος των παιδιών, τον κοινωνικό αποκλεισμό και πολιτικές που αφορούν παιδιά που θίγονται από τις ένοπλες συρράξεις. Πολιτικές όπως αυτές μπορεί να

⁵² <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=86&langId=el>

αφορούν την εκδήλωση παιδικής φτώχειας. Η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρησιμοποιεί κάποια κριτήρια και κανόνες ώστε να διασφαλίζει ότι οι χώρες που ανήκουν στην Ένωση προστατεύουν αυτά τα παιδιά σωστά και σέβονται τα δικαιώματά τους⁵³.

Από τις σημαντικότερες δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του παιδιού ήταν η δρομολόγηση σχεδίου δράσης για τα παιδιά με σκοπό την αναπτυξιακή συνεργασία. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση από το 2006 έχει ανακοινώσει πως θα προωθήσει σειρά μέτρων για την παιδική φτώχεια μέσα στο 2007. Ακόμα, για την τήρηση των δικαιωμάτων του παιδιού δημιουργήθηκε από το 2006 διυπηρεσιακή ομάδα της Επιτροπής της Ένωσης η οποία θα συζητά θέματα για τα δικαιώματα του παιδιού και θα σχεδιάζει διάφορες ενέργειες⁵⁴.

3.2 Καλές Πρακτικές για την καταπολέμηση της Παιδικής Φτώχειας

Είπαμε παραπάνω ότι για την καλύτερη άσκηση της κοινωνικής πολιτικής για το παιδί υιοθετήθηκε η Ανοιχτή Μέθοδος Συντονισμού. Με την Α.Μ.Σ πραγματοποιήθηκε η ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών και εφαρμόστηκαν καλές πρακτικές που σκοπό είχαν την μείωση της παιδικής φτώχειας. Παρακάτω παρουσιάζονται επιγραμματικά κάποιες από τις καλές πρακτικές που εφαρμόστηκαν στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

A. Ηνωμένο Βασίλειο (Sure Start Project)⁵⁵

Η Κυβέρνηση της Βρετανίας θέσπισε το Πρόγραμμα Sure Start το 1999. Σκοπό είχε να ωφελήσει τα φτωχά παιδιά και τις οικογένειες αυτών με την αύξηση των υπηρεσιών φροντίδας του παιδιού και τη βελτίωση με αυτό τον τρόπο της υγείας τους. Η μεγάλη

⁵³ Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Το Χαμόγελο του Παιδιού (2009), Σχέδιο δράσης για την Οριζόντια Δικτύωση και τον Συντονισμό Φορέων Κοινωνικής Αλληλεγγύης για το Παιδί, σελ. 267.

⁵⁴ Commission (2006), Ανακοίνωση της Επιτροπής 'Σχετικά με μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα του Παιδιού' {SEC(2006) 888} {SEC(2006) 889}

⁵⁵ Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Το Χαμόγελο του Παιδιού (2009), Σχέδιο δράσης για την Οριζόντια Δικτύωση και τον Συντονισμό Φορέων Κοινωνικής Αλληλεγγύης για το Παιδί, σελ. 232.

επιτυχία του προγράμματος βασίστηκε στη καλή συνεργασία δημόσιων υπηρεσιών, ιδιωτικών υπηρεσιών (όπως γραφεία εύρεσης εργασία), της τοπικής κοινότητας και της εθελοντικής προσπάθειας.

Ηνωμένο Βασίλειο- Σύμφωνο για την Παιδική Φτώχεια⁵⁶

Το Σύμφωνο ορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να συνεργαστεί το Υπουργείο Εργασίας, το Υπουργείο Οικονομικών και το Υπουργείο Παιδείας για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας. Η στρατηγική του σχεδίου αυτού σκοπό έχει την διεκδίκηση των επιδομάτων καθώς και των εκπτώσεων φόρων των φτωχών οικογενειών. Επιπλέον, στοχεύουν στη βελτίωση των συνθηκών απασχόλησης, στη δημιουργία δράσεων με στόχο την εξάλειψη των ανισοτήτων και στη βελτίωση των υπηρεσιών που παρέχονται σε παιδιά σε τοπικό επίπεδο.

Β. Φιλανδία (Πρόγραμμα Κοινωνική Εγγύηση για τους Νέους)⁵⁷

Σκοπός του προγράμματος σε γενικές γραμμές είναι η διευκόλυνση των νέων (κάτω των 25 ετών) για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Επιπλέον, στοχεύει στην αποτροπή εμφάνισης μακροχρόνιας ανεργίας των νέων και την εμφάνιση κοινωνικού αποκλεισμού. Προς αυτό το σκοπό κινείται και το Υπουργείο Παιδείας με την εφαρμογή εκπαιδευτικής εγγύησης και ανάπτυξη συμβουλευτικής. Έτσι, η εκπαιδευτική κοινότητα δημιούργησε εκπαιδευτικά σεμινάρια για την επιμόρφωση άνεργων νέων.

Γ. Ιταλία (Πρόγραμμα Mowgli)⁵⁸

Αυτό το πρόγραμμα αφορά δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης για όσες οικογένειες αντιμετωπίζουν οικονομική κρίση. Το πρόγραμμα βοήθησε σε τοπικό επίπεδο οικογένειες που είχαν οικονομική ανάγκη ώστε να επανασυνδεθούν με διάφορες υπηρεσίες (τοπική αυτοδιοίκηση, σχολεία) σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Ιταλία (Πρόγραμμα Pollicino Centre)⁵⁹

⁵⁶ Ο. π., σελ. 233

⁵⁷ Ο. π., σελ. 234

⁵⁸ Ο. π., σελ. 236

⁵⁹ Ο. π., σελ. 236

Το πρόγραμμα αυτό που δραστηριοποιείται στη Ρώμη σκοπό έχει την αποφυγή της ιδρυματοποίησης των παιδιών μέσω της διαδικασίας υιοθέτησης και διαδοχής.

Δ. Τσεχία (**Εμπειρία της ΜΚΟ Life Together** στην αποτροπή της απομάκρυνσης των παιδιών από τις οικογένειές τους)⁶⁰

Η ΜΚΟ Life Together δραστηριοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2006 με ένα διετές πρόγραμμα που αφορούσε αλλαγές στο υπάρχον σύστημα υιοθεσίας. Η ΜΚΟ θα προσέφερε κυρίως οικονομική και υλική βοήθεια σε οικογένειες που πρόκειται να υιοθετήσουν παιδιά. Μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της ΜΚΟ ήταν η συνεργασία με οικογένειες Ρομά επειδή κατάφερε και κατέρριψε τα εμπόδια στη συνεργασία μεταξύ Ρομά και κοινωνικών λειτουργών.

Ε. Πορτογαλία (**Παιδική Φτώχεια**)⁶¹

Η Πορτογαλία επελέγη ως παράδειγμα καλής πρακτικής στο τομέα της καταπολέμησης της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επιλέχθηκε λόγω ενός πολυεπίπεδου συστήματος για τη φροντίδα και την ευημερία των παιδιών. Η καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας αποτελεί βασική προτεραιότητα του πορτογαλικού ΕΣΔΕΝ 2006-2008. Βασικά σημεία της στρατηγικής που το αποτελούν αφορούν την θέσπιση ειδικής ομάδας για τη βελτίωση του εθνικού συστήματος. Για την αξιολόγηση της προόδου του συστήματος, χρησιμοποιήθηκαν κάποιοι δείκτες. Οι δείκτες κατηγοριοποιήθηκαν σε τρεις κατηγορίες: η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει διαρθρωτικούς δείκτες για την κοινωνική συνοχή και η δεύτερη περιλαμβάνει δείκτες για τη μέτρηση των αποτελεσμάτων. Οι δύο αυτοί δείκτες χρησιμοποιήθηκαν για την περιγραφή και ανάλυση της προόδου. Η τρίτη κατηγορία αφορά μέτρα πολιτικής και περιλαμβάνει δείκτες που χρησιμοποιούνται στην αξιολόγηση ευρύτερων δεικτών.

Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης της Πορτογαλίας έχει σχεδιάσει ένα εθνικό σύστημα παρακολούθησης για την ευημερία των παιδιών που θα βασίζεται στα υπάρχοντα δεδομένα για τα παιδιά. Στο πλαίσιο αυτό και η Επιτροπή ΗΕ παρείχε μια ευκαιρία αξιολόγησης της προόδου που επιτεύχθηκε σε εθνικό επίπεδο.

⁶⁰ Ο. π., σελ. 237

⁶¹ Ο. π., σελ. 241

ΣΤ. Ρουμανία (Παιδική Φτώχεια)⁶²

Η Ρουμανία επικέντρωσε το ενδιαφέρον της σε παιδιά τα οποία ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες. Αυτό το έκανε μέσω πρωτοβουλιών/ προγραμμάτων, μέσω ομάδας εργασίας στο γραφείο του Πρωθυπουργού και μέσω της ανάληψης πρωτοβουλιών για τη προάσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών.

Η Γενική Διεύθυνση κοινωνικής βοήθειας και παιδικής προστασίας και η Επιτροπή για την προστασία του παιδιού έχουν αναλάβει την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών. Σε τοπικό επίπεδο το τοπικό συμβούλιο είναι υπεύθυνο για την παροχή βοήθειας μέσω των υπηρεσιών που παρέχουν οι τοπικές αρχές.

Η Ρουμανία έχει θεσπίσει προγράμματα για την αντιμετώπιση των παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο αποκλεισμού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το σύστημα να αξιολογεί καλύτερα τα μέτρα που τίθενται σε εφαρμογή. Για παράδειγμα, το πρόγραμμα για τη βελτίωση της κατάστασης των παιδιών του δρόμου οδήγησε στη δημιουργία συντονιστικού κέντρου δράσης για τα παιδιά σύμφωνα με το οποίο οι πολίτες θα ενημερώνουν τις αρχές για φαινόμενα όπου παρατηρούνται ανάλογα φαινόμενα.

Z. Ελλάδα⁶³

Ως καλές πρακτικές για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων και ο **Ξενώνας SOS-ELIZA** και η **ένωση «Μαζί για το Παιδί»**.

Ο **Ξενώνας SOS-ELIZA** ιδρύθηκε το Μάιο του 2009 από τη συνεργασία των Παιδικών Χωριών SOS Ελλάδας και του Σωματείου ELIZA και χρηματοδοτείται από τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο και το Υπουργείο Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας. Προσφέρει προσωρινή παραμονή σε παιδιά τα οποία έχουν υποστεί παραμέληση-κακοποίηση.

⁶² Ο. π., σελ 242

⁶³ Ο. π.

Αυτό που τον κάνει να συγκαταλέγεται στα παραδείγματα καλής πρακτικής είναι ότι προσφέρει παραμονή στα παιδιά μέχρι να βρεθεί ανάδοχη οικογένεια. Επίσης, τα παιδιά δέχονται εξατομικευμένη παρακολούθηση, ανάλογα με τις ανάγκες τους. Υπάρχουν δηλαδή ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, παιδοψυχίατροι και βρεφονηπιοκόμοι για την θεραπευτική αντιμετώπιση των αναγκών των παιδιών. Επιπλέον, ο Ξενώνας επιδιώκει, αφού βρεθεί οικογένεια για το παιδί, να γίνονται τακτικές παρακολουθήσεις της οικογένειας και του παιδιού έτσι ώστε να ενθαρρύνει τη συμμετοχή της οικογένειας στη θεραπεία του παιδιού. Τέλος, ο Ξενώνας επιδιώκει την παιδική προστασία μέσω της συνεργασίας με την κοινότητα. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να οδηγήσει στην παραγωγή νέας γνώσης, εισάγοντας νέες πρακτικές και πολιτικές για την προστασία του παιδιού στην Ελλάδα μέσω των ιδρυμάτων.

Η ένωση «Μαζί για το Παιδί»

Η ένωση «Μαζί για το παιδί» ιδρύθηκε το 1996. Αποτελείται από 10 κοινωφελείς φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με σκοπό να παρέχει ψυχολογική, ηθική και οικονομική υποστήριξη σε παιδιά καθώς και να ενημερώνει το κοινό για θέματα σχετικά με τα παιδιά.

Η ένωση για να βοηθήσει όσο το δυνατόν περισσότερα παιδιά δημιούργησε τη «11525 Γραμμή Μαζί για το Παιδί». Η γραμμή επικοινωνίας δημιουργήθηκε τον Φεβρουάριο του 2009 με στόχο να παρέχει συμβουλές σε παιδιά και γονείς κυρίως με περιστατικά κακοποίησης ανηλίκων.

4. Αξιολόγηση των Πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της Παιδικής Φτώχειας

Όπως έχουμε πει και στο πρώτο κεφάλαιο, το κράτος πρόνοιας χρειάζεται επειγόντως μεταρρυθμίσεις. Οι προκλήσεις στις οποίες πρέπει να ανταποκριθούν τα σημερινά κράτη πρόνοιας αφορούν κυρίως το διεθνή ανταγωνισμό, τις δημογραφικές αλλαγές και την ανεργία. Ως εκ τούτου, τα κράτη πρόνοιας δέχονται πιέσεις και πρέπει να αλλάξουν τον τρόπο λειτουργίας τους ώστε να ανταποκριθούν στις ανάγκες των πολιτών.

Τα κράτη πρέπει να ακολουθήσουν νέα προγράμματα κοινωνικής πολιτικής ώστε να ανταποκριθούν στους νέους κινδύνους. Αρχικά, θα πρέπει να μειώσουν τις εργασιακές συγκρούσεις και να επενδύσουν σε νέες ευκαιρίες απασχόλησης ώστε να μειωθεί η ανεργία. Η μείωση της ανεργίας μπορεί να οδηγήσει στη μείωση της φτώχειας γενικά και της παιδικής φτώχειας συγκεκριμένα. Ωστόσο, αν και υπάρχουν ακόμα ευκαιρίες απασχόλησης στις οικογένειες των ευρωπαϊκών κρατών βλέπουμε υψηλά επίπεδα παιδικής φτώχειας.

Σύμφωνα με στοιχεία της Unicef⁶⁴, σύμφωνα με τα ποσοστά παιδικής φτώχειας τα ευρωπαϊκά κράτη κατηγοριοποιούνται ως εξής: 1) χώρες με χαμηλά ποσοστά παιδικής φτώχειας και υψηλή αποτελεσματικότητα όπως είναι οι Κάτω Χώρες, η Δανία, η Σλοβενία, η Αυστρία, η Αυστρία, η Κύπρος και η Γαλλία, 2) χώρες με μέτρια ποσοστά παιδικής φτώχειας και καλά έως κάτω του μέσου όρου αποτελέσματα όπως είναι για παράδειγμα η Ουγγαρία, η Σλοβακία και το Ηνωμένο Βασίλειο 3) χώρες κοντά στο μέσο όρο ή λίγο πιο κάτω αποτελέσματα όπως η Λιθουανία και η Λετονία και 4) χώρες με χαμηλά αποτελέσματα και υψηλά επίπεδα παιδικής φτώχειας όπως είναι οι χώρες της Ν. Ευρώπης.

Όπως φαίνεται λοιπόν, τα προγράμματα κοινωνικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχουν καταφέρει να μειώσουν σε ικανοποιητικό επίπεδο την παιδική φτώχεια. Σε έκθεση της Unicef αναφέρεται πως τα κράτη εκείνα που καταφέρνουν να μειώσουν τα υψηλά επίπεδα παιδικής φτώχειας είναι εκείνα που επιδιώκουν μια ολιστική προσέγγιση του φαινομένου, υιοθετώντας καθολικά μέτρα προς όλους. Η προσέγγιση αυτού του τύπου δε στοχεύει μόνο στη μείωση της εισοδηματικής φτώχειας (της φτώχεια του νοικοκυριού) αλλά έχει να κάνει και με την κοινωνική έκφραση του φαινομένου, η οποία συνδέεται με την αδυναμία πραγματοποίησης σημαντικών δικαιωμάτων των παιδιών καθώς και των αναγκών τους⁶⁵.

Σε αυτό το σημείο μπορούμε να διακρίνουμε την οικονομική και την κοινωνική έκφραση του φαινομένου. Αρχικά θα αναφερθούμε στην οικονομική του όψη. Αυτή αφορά την εισοδηματική πολιτική. Τα προγράμματα κοινωνικής πολιτικής αποτυγχάνουν επειδή δεν εφαρμόζεται η σωστή εισοδηματική πολιτική. Στα ευρωπαϊκά κράτη και ιδιαίτερα στην Ελλάδα οι κοινωνικές παροχές στοχεύουν στη στήριξη γενικά της οικογένειας και σε ένα

⁶⁴ Έκθεση της Unicef (2012) Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2012, (ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/info/children-in-Greece-2012.pdf>) σελ. 67.

⁶⁵ Έκθεση της Unicef (2012): Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2012, <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/info/children-in-Greece-2012.pdf> σελ. 68

δεύτερο επίπεδο στη στήριξη των παιδιών. Ως αποτέλεσμα αυτού, οι πολιτικές στην Ελλάδα δεν αποτελούν ολοκληρωμένη πρόταση για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας⁶⁶.

Επιπλέον, πρέπει να τονίσουμε εδώ πως τα μέτρα που εφαρμόζονται είναι ανεπαρκή επειδή είναι αποσπασματικά: δεν αποτελούν δηλαδή μέρος μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης του προβλήματος. Αυτό γίνεται κατανοητό από την μονομερή προσέγγιση του προβλήματος. Βλέπουμε δηλαδή πως κοινωνικές πολιτικές των ευρωπαϊκών κρατών στόχευαν και στοχεύουν στην ενίσχυση των ευπαθών οικογενειών (μονογονεϊκές, πολύτεκνες, με παιδιά που αντιμετωπίζουν αναπηρίες). Με αυτό τον τρόπο παραβλέπουν ένα μεγάλο μέρος των οικογενειών με παιδιά που έχουν ανάγκη τη βοήθεια του κράτους. Με λίγα λόγια οι κοινωνικές μεταβιβάσεις δεν κατανέμονται με τον ίδιο τρόπο σε όλους.

Ακολούθως αναφερόμαστε στην κοινωνική έκφραση του φαινομένου. Στην κοινωνική έκφραση αναφέρεται και η Κογκίδου⁶⁷ λέγοντας πως για την καταπολέμηση της φτώχειας δεν πρέπει να βλέπουμε τα παιδιά μόνο ως μελλοντικούς ενήλικες και εργαζόμενους. Η Κογκίδου εννοεί εδώ πως πρέπει να αναπτύξουμε ολιστικές μεθόδους για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας που θα βασίζονται και στην παιδοκεντρική προσέγγιση. Οι σημερινές πολιτικές καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού θεωρούν τα παιδιά ως μελλοντικούς πολίτες, παραμερίζοντας το δικαίωμά τους να ζήσουν την παιδική τους ηλικία. Η Κογκίδου αναφέρει πως για να είναι αποτελεσματικές οι πολιτικές που χρησιμοποιούνται θα πρέπει να βελτιώνουν τη ζωή των παιδιών με τον πιο ευαίσθητο πολιτισμικά τρόπο.

Είδαμε λοιπόν παραπάνω γιατί τα ευρωπαϊκά κράτη δεν εφαρμόζουν τις σωστές πολιτικές ώστε να αντιμετωπίσουν την παιδική φτώχεια. Ο Esping- Andersen⁶⁸ δίνει μια ακόμη εξήγηση αναφέροντας πως οι υπαίτιοι είναι αυτοί που εφαρμόζουν τις πολιτικές αυτές επειδή δεν θέλουν να υποστούν τις δαπάνες που μπορεί να σημαίνουν οι μεταρρυθμίσεις πάνω σε αυτές τις αλλαγές. Όπως αναφέρει η κατάσταση αυτή οφείλεται ‘

⁶⁶ Ό.π. σελ. 75

⁶⁷ Κογκίδου Δ.(2005): “ Κατανοώντας την παιδική φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό στον 21ο αιώνα: Από την οπτική των παιδιών”. Εισήγηση στο 10ο Πανελλήνιο Συνέδριο ψυχολογικής έρευνας, 1-4/12/2005, Ιωάννινα. (http://www.dkogidou.gr/documents/paper_5_17.pdf)

⁶⁸ Esping- Andersen, G (2006) *Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος*, Διόνικος: Αθήνα, σελ. 273-276.

στις βαθειά ριζομένες λαϊκές προσδοκίες τους'. Ο Esping- Andersen αναφέρεται εδώ στο τρόπο άσκησης πολιτικής των κρατών γενικά. Για να αλλάξει ο τρόπος άσκησης πολιτικής θα πρέπει να πραγματοποιηθούν συσσωρευμένες ανωμαλίες και πολιτικές αποτυχίες. Στη περίπτωση για παράδειγμα της ύφεσης του 1970, τα κράτη πραγματοποίησαν πολιτικές αλλαγές για να ξεπεράσουν τα οικονομικά προβλήματα εκείνης της περιόδου.

Επομένως, οι πολιτικές αλλαγές είναι δυνατόν να γίνουν μόνο υπό την πίεση μεγάλων οικονομικών υφέσεων. Σε αυτές τις περιπτώσεις μόνο τα κράτη μπορούν να καινοτομήσουν και να κάνουν μεταρρυθμίσεις. Ίσως αυτό μας δώσει ένα μάθημα για το πώς πρέπει να αντιμετωπίσουμε την οικονομική κρίση του 2009 που έφερε τις οικογένειες τις Ευρώπης σε δύσκολη οικονομική κατάσταση.

Όπως φάνηκε έχουν γίνει πολλές προσπάθειες δημιουργίας ενός σχεδίου δράσης από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας. Κάποιες από τις σημαντικότερες ενέργειες προς την κατεύθυνση αυτή ήταν η Συνθήκη του Άμστερνταμ και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας. Παρόλα αυτά, αν και έδωσαν έναν σαφή προσανατολισμό για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η προσπάθεια δεν φάνηκε να είχε κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα καθώς μείωση της φτώχειας δεν έγινε. Ο στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μείωση της φτώχειας μέχρι το 2010 δεν πραγματοποιήθηκε.

Ποια είναι εκείνα τα προβλήματα που εμποδίζουν τα κράτη μέλη από τη δημιουργία ενός κοινού σχεδίου πολιτικής για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού; Παραπάνω αναφέρθηκε πως το βασικότερο ζήτημα αφορά την εφαρμογή εισοδηματικής πολιτικής. Τα κράτη της Ένωσης και περισσότερο τα κράτη της Νότιας Ευρώπης, στοχεύουν στη φροντίδα των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, των οικογενειών για παράδειγμα που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη όπως των μονογονεϊκών οικογενειών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μη μεριμνούν όσο θα έπρεπε και για τον υπόλοιπο πληθυσμό. Για τις χώρες της Ευρωζώνης, ένας ρεαλιστικός στόχος θα ήταν να κατέβει η φτώχεια κάτω από το 10%. Δυστυχώς όμως με μη καθολικά μέτρα η παιδική

φτώχεια δεν μπορεί να μειωθεί. Αντίθετα μάλιστα, η οικονομική κρίση χειροτέρευσε ακόμη περισσότερο την κατάσταση αφού ούτε και σε αυτή τη περίπτωση τα κράτη έλαβαν τα κατάλληλα μέτρα.

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται οι δαπάνες των κρατών της Ευρώπης: οι δαπάνες των κρατών για κοινωνική προστασία γενικά (δεξιά) και οι δαπάνες των κρατών της Ευρώπης για την οικογένεια και το παιδί (αριστερά). Όπως φαίνεται στους πίνακες η οικονομική κρίση οδήγησε σε αύξηση των κοινωνικών δαπανών για τα περισσότερα κράτη μέλη.

Πίνακας 4. Δαπάνες για το παιδί και την οικογένεια (ποσοστά του Α.Ε.Π.)

Χώρα/ Έτη	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΕΕ- 28 χώρες		2.1	2.3	2.3	2.2	2.2
Βέλγιο	2.1	2.1	2.2	2.2	2.2	2.1
Βουλγαρία	1.2	1.3	2.0	2.0	1.9	1.8
Τσεχία	1.6	1.4	1.4	1.3	1.2	1.1
Δανία	4.0	4.0	4.5	4.3	4.1	4.0
Γερμανία	2.8	2.8	3.2	3.2	3.1	3.2
Εσθονία	1.4	1.8	2.2	2.3	2.0	1.8
Ιρλανδία	2.6	3.1	3.6	3.5	3.4	3.4
Ελλάδα	1.5	1.6	1.8	1.8	1.8	1.6
Ισπανία	1.3	1.4	1.5	1.5	1.4	1.4
Γαλλία	2.6	2.6	2.6	2.5	2.5	2.6
Κροατία		1.5	1.6	1.7	1.6	1.6
Ιταλία	1.2	1.3	1.4	1.3	1.4	1.4
Κύπρος	1.9	2.1	2.2	2.1	2.0	1.6
Λετονία	1.2	1.4	1.7	1.5	1.1	1.0
Λιθουανία	1.2	1.8	2.8	2.2	1.7	1.4
Λουξεμβούργο	3.1	4.2	4.3	4.0	3.6	3.7
Ουγγαρία	2.8	2.8	3.0	2.9	2.8	2.7
Μάλτα	1.1	1.2	1.2	1.2	1.2	1.2
Ολλανδία	1.6	1.2	1.3	1.2	1.2	1.1
Αυστρία	2.7	2.8	3.0	3.1	2.8	2.8
Πολωνία	0.9	1.3	1.3	1.4	1.3	0.8
Πορτογαλία	1.2	1.3	1.4	1.4	1.2	1.2
Ρουμανία	1.7	1.5	1.7	1.7	1.5	1.3
Σλοβενία	1.7	1.8	2.1	2.2	2.2	2.1
Σλοβακία	1.5	1.5	1.7	1.8	1.8	1.8
Φιλανδία	2.9	2.9	3.3	3.3	3.3	3.4
Σουηδία	2.9	3.0	3.2	3.1	3.1	3.2
Ηνωμένο Βασίλειο	1.7	1.7	1.9	2.0	1.9	1.9

Πίνακας 5. Δαπάνες για τα επιδόματα κοινωνικής προστασίας (ποσοστά του Α.Ε.Π.)

Χώρα/ Έτη	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΕΕ- 28 χώρες		25.6	28.3	28.2	27.9	28.3
Βέλγιο	25.5	26.7	29.1	28.6	29.0	29.4
Βουλγαρία	13.7	15.0	16.7	17.6	17.2	16.9
Τσεχία	17.5	17.5	19.7	19.5	19.8	20.2
Δανία	29.3	29.2	33.1	32.8	32.8	33.1
Γερμανία	26.6	26.9	30.2	29.4	28.3	28.3
Εσθονία	12.0	14.8	18.8	17.8	15.9	15.3
Ιρλανδία	16.9	20.0	24.9	27.7	28.7	31.0
Ελλάδα	24.1	25.4	27.4	28.2	28.9	30.0
Ισπανία	20.3	21.5	24.7	25.0	25.5	25.4
Γαλλία	29.3	29.7	31.5	31.7	31.6	32.1
Κροατία		18.3	20.3	20.6	20.2	20.7
Ιταλία	25.4	26.4	28.5	28.6	28.4	29.0
Κύπρος	17.8	18.6	20.8	21.8	22.4	22.6
Λετονία	11.0	12.5	16.7	17.6	14.8	13.8
Λιθουανία	14.0	15.6	20.6	18.3	16.3	15.7
Λουξεμβούργο	19.0	21.0	23.9	22.6	22.2	23.0
Ουγγαρία	22.3	22.5	23.0	22.6	21.9	21.6
Μάλτα	17.5	17.9	19.3	18.9	18.5	19.1
Ολλανδία	26.7	26.9	29.7	30.3	30.5	31.4
Αυστρία	27.0	27.7	29.8	29.8	29.0	29.3
Πολωνία	18.0	18.9	20.1	19.5	18.6	17.6
Πορτογαλία	22.6	23.2	25.5	25.4	25.0	25.4
Ρουμανία	13.2	14.2	17.0	17.4	16.2	15.4
Σλοβενία	20.7	20.9	23.7	24.4	24.6	24.9
Σλοβακία	15.5	15.6	18.3	18.1	17.7	17.9
Φιλανδία	24.6	25.4	29.5	29.7	29.2	30.4
Σουηδία	28.6	28.9	31.4	29.8	29.1	29.9
Ηνωμένο Βασίλειο	23.8	24.6	27.5	27.1	27.6	28.4

Πηγή: Eurostat-- <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (πρόσβαση 5/10/2015)

Βλέπουμε παραπάνω πως ενώ τα κράτη σπαταλούν πολλά χρήματα για την κοινωνική προστασία. Παρόλα αυτά, φαίνεται να μην αναγνωρίζουν ως αρκετά σημαντική την προστασία της οικογένειας καθώς τα χρήματα που σπαταλούν για την προστασία του παιδιού και της οικογένειας είναι πολύ λιγότερα.

Χαρακτηριστικά παρατηρούμε την περίπτωση της Ελλάδας. Εδώ έχουμε μια μεγάλη αύξηση των κοινωνικών δαπανών που πιθανόν να οφείλεται και στην οικονομική κρίση. Βλέπουμε πως για το 2009 οι δαπάνες για κοινωνική προστασία είναι στο 27,4% ενώ για την προστασία του παιδιού φτάνουν μόλις το 1.8%. Αυτό δηλαδή που παρατηρούμε στην Ελλάδα είναι ότι οι πολιτικές κοινωνικής προστασίας στοχεύουν κυρίως στη πληρωμή συντάξεων και επιδομάτων ασθένειας.

Όπως λοιπόν φαίνεται, όλα τα κράτη της Ευρωζώνης χρειάζονται μεταρρυθμίσεις ώστε να εφαρμόσουν καλύτερες πολιτικές. Χρειάζονται δηλαδή στοχευμένες πολιτικές που

θα έχουν ως άξονα τα δικαιώματα και τις ανάγκες του παιδιού ώστε να καταπολεμηθεί η παιδική φτώχεια. Από αυτό το σχέδιο δεν μπορεί να λείπει βέβαια και η προστασία της οικογένειας. Η προστασία της οικογένειας θα πρέπει να είναι από τους σημαντικότερους στόχους ώστε να σταματήσουν τα παιδιά να μεγαλώνουν στη φτώχεια. Θα πρέπει επομένως να υπάρξει μια κοινή συμφωνία μεταξύ των πολιτικών των κρατών.

5 Παιδική Προστασία και Οικονομική Κρίση

Μετά το 2009 όπως είπαμε παραπάνω, όλοι οι οικονομικοί δείκτες χειροτέρεψαν. Η ανεργία, η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός έφτασαν σε επίπεδα ρεκόρ. Όλο και περισσότερα άτομα αποκλείονται από την αγορά εργασίας ενώ οι κρατικοί προϋπολογισμοί υφίστανται πιέσεις. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να αντιμετωπίσει το δημογραφικό πρόβλημα. Θα πρέπει να βρει τρόπους να αντιμετωπίσει το όλο και αυξανόμενο ποσοστό των ηλικιωμένων και τη συρρίκνωση του ποσοστού των νέων ατόμων που βρίσκονται σε ηλικία εργασίας.

Μέσα σε αυτό το κλίμα η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να επενδύσει στην κοινωνική ασφάλιση και να στηρίξει τη συμμετοχή των ατόμων στην αγορά εργασίας ώστε να τονώσει την οικονομία. Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις θα πρέπει να εξασφαλίσουν την επάρκεια και βιωσιμότητα των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις επομένως, θα πρέπει να στοχεύουν στην υποστήριξη της **αγοράς εργασίας** και των **συστημάτων κοινωνικής προστασίας** με τους ακόλουθους τρόπους:

Η επένδυση στην αγορά εργασίας θα πρέπει να γίνει με την αξιοποίηση των ικανοτήτων και δεξιοτήτων των νέων ώστε να ενταχθούν στην κοινωνία. Θα πρέπει να γίνει δηλαδή επένδυση στην παιδική μέριμνα, στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική προσαρμογή. Για την επένδυση στην κοινωνική προστασία θα χρειαστεί καλύτερη διάθεση των πόρων και καλύτερη διαχείριση των υπηρεσιών. Η κοινωνική προστασία θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες καθ'όλη τη διάρκεια ζωής του ατόμου και όχι μόνο στις κρίσιμες περιόδους. Με αυτό τον τρόπο θα προλαμβάνονται οι κίνδυνοι της υγείας νωρίτερα και θα θεραπεύονται τη σωστή στιγμή.

Μέσα σε αυτό το κλίμα που δημιουργεί η οικονομική κρίση, η επένδυση στα παιδιά και τους νέους είναι η πιο σημαντική προϋπόθεση. Για αυτό στις 20 Φεβρουαρίου του 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε μια σημαντική σύσταση για τα παιδιά με το τίτλο ‘Σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας’.

Με αυτή τη σύσταση η Ευρωπαϊκή Ένωση επιβεβαίωσε τη δέσμευσή της για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας και την προώθηση της παιδικής ευημερίας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η σύσταση αυτή ήρθε στη κρίσιμη στιγμή της οικονομικής κρίσης που οι λαοί στην Ευρώπη υποφέρουν από μέτρα περικοπών και λιτότητας.

Η σύσταση καλεί τα κράτη μέλη να θεσπίσουν εθνικούς στόχους για τη μείωση της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και δεσμεύεται να παρακολουθεί την πρόοδο στα πλαίσια του ευρωπαϊκού εξαμήνου. Σύμφωνα με τις συστάσεις της Ένωσης, είναι σημαντική η συλλογή επίκαιρων και εστιασμένων στο παιδί δεδομένων ώστε να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική παρακολούθηση των επιπτώσεων των πολιτικών στη ζωή των παιδιών.

- Οι Συστάσεις της Επιτροπής

Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, οι μέχρι τώρα πολιτικές των κρατών αποτυγχάνουν διότι δεν στοχεύουν σε μια ολιστική προσέγγιση του προβλήματος. Είπαμε πως για να γίνει μια ουσιαστική επένδυση στα παιδιά δεν θα πρέπει να τα προστατεύσουμε μόνο μέσω σωστής εισοδηματικής πολιτικής, αλλά θα χρειαστεί να γίνει και κοινωνική προσέγγιση με σεβασμό της ηλικίας και των δικαιωμάτων τους ως παιδιά. Η σύσταση αυτή καινοτομεί λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω και κυρίως το δικαίωμα των παιδιών στη χαρά της παιδικής ηλικίας.

Στη σύσταση, η οποία δημοσιεύεται στην επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶⁹, μπορούμε να διακρίνουμε τους εξής πυλώνες για τη στήριξη των παιδιών:

- **Την πρόσβαση των γονιών στην αγορά εργασίας**

⁶⁹ Σύσταση της Επιτροπής 2013/112/ΕΕ (και στην ηλεκτρονική διεύθυνση της ΕΕ: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32013H0112>)

Με αυτό τον τρόπο θα επιτευχθεί στήριξη των οικογενειών μέσω της απασχολησιμότητας των γονέων. Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε αυτή την περίπτωση στην απασχόληση των μόνων γονιών. Επιπλέον, για όσους γονείς έχουν χάσει τη δουλειά τους θα γίνει προσπάθεια επανένταξής τους στην αγορά εργασίας.

- **Την παροχή με επιδόματα για τα παιδιά**

Με την παροχή επιδομάτων θα δίνεται στα παιδιά η δυνατότητα να έχουν ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο το οποίο θα εξασφαλίζεται μέσω παροχής οικογενειακών επιδομάτων, παροχής στέγασης και εγγύησης ελάχιστου εισοδήματος. Επίσης, θα πραγματοποιείται η παροχή ενίσχυσης σε είδος. Αυτό θα αφορά παροχές προς τα παιδιά σε ότι αφορά τη διατροφή, την εκπαίδευση και την πρόσβαση σε αθλητικές και άλλες δραστηριότητες.

Η πρόσβαση των παιδιών σε δικαιώματα και παροχές θα πρέπει να γίνεται με βάση το εισόδημα της οικογένειας ώστε να γίνεται με ίσο τρόπο. Επιπλέον, η Επιτροπή ορίζει πως θα θεσμοθετηθούν τακτικοί μηχανισμοί χορήγησης παροχών (όπως προκαταβολές) που θα ωφελήσουν ακόμα περισσότερο τα παιδιά.

- **Έμφαση στη μείωση των ανισοτήτων**

Θα πρέπει μέσω της επένδυσης στην προσχολική ηλικία να μειωθούν και οι ανισότητες. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω της πρόσβασης στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα χωρίς αποκλεισμούς. Χωρίς δηλαδή να αποκλείονται τα παιδιά με γονείς που έχουν χαμηλό εισόδημα. Παράλληλα, θα πρέπει να υπάρχει κλίμα συνεργασίας μεταξύ των γονιών και των εκπαιδευτών.

Το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει επίσης να προβάλλει την ισότητα προς όλα τα παιδιά με έμφαση σε παιδιά μεταναστών ή παιδιά προερχόμενα από εθνικές μειονότητες. Το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να βοηθά στη βελτίωση της επίδοσης των μαθητών και να στέκεται περισσότερο στα παιδιά που αντιμετωπίζουν μαθησιακές δυσκολίες.

- **Το Σύστημα υγείας θα πρέπει να ανταποκρίνεται γρήγορα στις ανάγκες των παιδιών.**

Θα πρέπει να καταργηθούν κάθε είδους εμπόδια και να γίνουν επενδύσεις στην πρόληψη, από τη πολύ μικρή κιόλας ηλικία. Θα πρέπει να δοθεί προσοχή στα παιδιά με αναπηρίες, με

προβλήματα ψυχικής υγείας, στις εγκυμονούσες και σε παιδιά από οικογένειες με ιστορικό χρήσης ναρκωτικών ουσιών.

- **Συμμετοχή όλων των παιδιών σε δραστηριότητες και παιχνίδια**

Θα πρέπει να συμμετέχουν όλα τα παιδιά χωρίς εξαιρέσεις σε δραστηριότητες αναψυχής αλλά και σε όλες τις πολιτιστικές δραστηριότητες. Θα πρέπει για αυτό το λόγο να αντιμετωπιστούν οι φραγμοί που αφορούν το κόστος και θα πρέπει και τα σχολεία να ενθαρρύνονται να πραγματοποιούν εξωσχολικές δραστηριότητες.

- **Συμμετοχή των παιδιών στη λήψη αποφάσεων**

Τελευταία και πολύ σημαντική οδηγία της σύστασης αποτελεί η ενεργός δράση των παιδιών στη λήψη αποφάσεων που τα αφορούν. Θα πρέπει να ακούμε τα παιδιά σε θέματα φροντίδας, υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης. Όταν υπάρχει η συμμετοχή τους σε αυτό μπορούμε να βελτιώσουμε καλύτερα τις υφιστάμενες δομές.

Λαμβάνοντας υπόψη τις οδηγίες της σύστασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα καταφέρουμε με έναν ολοκληρωμένο τρόπο να προστατεύσουμε τα παιδιά και να μειώσουμε τον κίνδυνο εμφάνισης της παιδικής φτώχειας. Από τις πρώτες χώρες που εμπνεύστηκαν από τη σύσταση της Επιτροπής ήταν το Βέλγιο. Παρακάτω θα δούμε τι συμβαίνει στη περίπτωση της Ελλάδας, γιατί τα επίπεδα της παιδικής φτώχειας είναι τόσο αυξημένα και αν έχει εφαρμόσει τις οδηγίες που δίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η Κοινωνική Πολιτική για την αντιμετώπιση της Παιδικής Φτώχειας στην Ελλάδα

Σε αυτό το σημείο της εργασίας θα ασχοληθούμε με τις μεθόδους κοινωνικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας που ισχύουν στην Ελλάδα. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά όλες τις κοινωνικές δομές. Όλες οι παροχές είτε πρόκειται για χρήματα είτε για υπηρεσίες οι οποίες αφορούν το παιδί και την οικογένειά του έχουν υποστεί περικοπές ενώ κάποιες έχουν καταργηθεί προκειμένου το κράτος να ανταποκριθεί στις νέες αλλαγές.

Παρακάτω θα γίνει διερεύνηση αυτής της θέσης. Συγκεκριμένα, για να επιβεβαιώσουμε αυτή τη κατάσταση θα δούμε πρώτα τα χαρακτηριστικά των νοτιοευρωπαϊκών κρατών πρόνοιας με επίκεντρο τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικογένειας. Έπειτα, θα δούμε τις αλλαγές που έχουν γίνει σχετικά με τις παροχές προς το παιδί και την οικογένεια από την περίοδο ξεσπάσματος της οικονομικής κρίσης και μετά.

1. Παιδική Φτώχεια και Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα

Η οικονομική κρίση είχε αρνητικές επιπτώσεις για όλο τον πληθυσμό, περισσότερο όμως φαίνεται να έχουν επηρεαστεί οι οικογένειες με παιδιά. Είπαμε και παραπάνω πως οι συνέπειες αφορούσαν τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού, όπως τις μονογονεϊκές ή τις πολύτεκνες οικογένειες. Αυτός ο κίνδυνος εμφάνισης παιδικής φτώχειας δεν έπαψε να υπάρχει. Συνεχίζει να αυξάνεται από το 2009 μέχρι και σήμερα για όλες αυτές τις οικογένειες. Παρακάτω θα δούμε ποια χαρακτηριστικά του ελληνικού πληθυσμού επηρεάζονται με αποτέλεσμα η παιδική φτώχεια να συνεχίζει να αυξάνεται.

Σύμφωνα με στοιχεία της Unicef⁷⁰, η Ελλάδα κατά τις προηγούμενες δεκαετίες έως και σήμερα αντιμετώπιζε έντονο πρόβλημα υπογεννητικότητας. Ιδιαίτερα από την απογραφή του 2001 και έπειτα ο πληθυσμός των παιδιών έχει μειωθεί περισσότερο από τον συνολικό. Επιπλέον, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat οι γεννήσεις το 2008 έφτασαν τις 118.302. Σταδιακά ο αριθμός άρχισε να μειώνεται και το 2013 έφτασαν τις 94.134. Παρατηρείται δηλαδή μια πολύ έντονη τάση προς μείωση του πληθυσμού λόγω της

⁷⁰ Έκθεση της Unicef (2014): Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2014, σελ. 16-19.

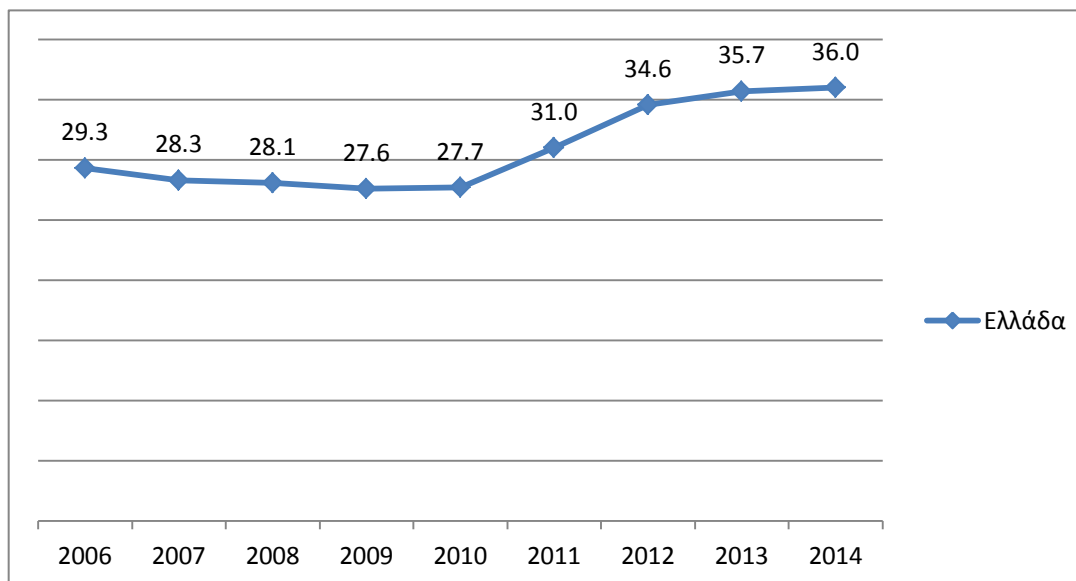
χαμηλής γονιμότητας μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα και τη μείωση του αριθμού των παιδιών. Η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε ακόμη περισσότερο από το 2008 και έπειτα με ακόμη μεγαλύτερη μείωση των γεννήσεων. Η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης επηρέασε δυσμενώς την απόκτηση παιδιών καθώς το κόστος για το μεγάλωμα ενός παιδιού είναι μεγαλύτερο για τέτοιες περιόδους.

Όπως προκύπτει και από στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας που δημοσιεύει η Unicef, το 2011 οι περισσότερες οικογένειες στην Ελλάδα ήταν εκείνες που δεν είχαν αποκτήσει κανένα παιδί (76,5%). Ακολουθούν οι οικογένειες με ένα παιδί (12,2%), οι οικογένειες με δύο παιδιά (9,6%) και οι οικογένειες με τρία και άνω παιδιά (2,2%). Φαίνεται λοιπόν πως ο αριθμός των παιδιών σταδιακά μειώνεται. Τα πολλά παιδιά σε μία οικογένεια αυξάνουν και τα έξοδα και τον κίνδυνο φτώχειας. Σύμφωνα με τις εκθέσεις της Unicef, οι γονείς με δύο παιδιά στην Ελλάδα έχουν 40% περισσότερα έξοδα σε σχέση με τα ζευγάρια χωρίς παιδιά.

Επομένως, η οικονομική κρίση επιδρά στην υπογεννητικότητα και μάλιστα όταν υπάρχει μεγάλη ανεργία το πρόβλημα γίνεται ακόμη πιο έντονο. Σε περιόδους οικονομικής κρίσης οι οικονομικές απολαβές είναι λιγότερες και οι γονείς ανταπεξέρχονται δυσκολότερα στις ανάγκες των παιδιών, ιδιαίτερα όταν μένουν άνεργοι. Η ανεργία αυξήθηκε κατά πολύ στην Ελλάδα και γενικά στις χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης κατά τα χρόνια της κρίσης.

Επιπλέον, από την πλευρά του κράτους όλες οι κοινωνικές μεταβιβάσεις είναι μειωμένες καθώς η κρίση επηρεάζει όλες τις κοινωνικές παροχές. Η οικονομική κρίση δηλαδή, περιόρισε τόσο τις άμεσες όσο και τις έμμεσες κοινωνικές δαπάνες, κάτι το οποίο έχει αντανάκλαση στο επίπεδο διαβίωσης των οικογενειών και των παιδιών. Η βοήθεια δηλαδή του κράτους είναι πολύ μικρή σε σχέση με τις ανάγκες που υπάρχουν. Από όλα τα παραπάνω λοιπόν φαίνεται πως η παιδική φτώχεια κατά την περίοδο της κρίσης όλο και αυξάνεται.

Γράφημα 9. Κίνδυνος εμφάνισης παιδικής φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (σε ποσοστά %).

Πηγή: Eurostat-- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

(πρόσβαση 5/10/2015)

Στον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι ο κίνδυνος εμφάνισης της παιδικής φτώχειας αρχίζει να αυξάνεται κατά τα έτη 2009 και μετά με αποκορύφωμα το 2014 όπου το ποσοστό φτάνει το 36%, το μεγαλύτερο ποσοστό για τα Ευρωπαϊκά κράτη την συγκεκριμένη περίοδο. Η μεγαλύτερη αύξηση φαίνεται ότι παρουσιάζεται ανάμεσα στα έτη 2011 και 2012 (διαφορά κατά 3,6 ποσοστιαίες μονάδες). Σύμφωνα με την έκθεση της Unicef για το 2014, η διαφορά για αυτό το χρονικό διάστημα είναι η μεγαλύτερη που παρουσιάζεται στην Ευρώπη.

Παρακάτω θα δούμε παράγοντες που έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση με αποτέλεσμα να αυξηθούν τα επίπεδα της παιδικής φτώχειας:

1.1 Συνθήκες Διαβίωσης- Σίτιση

Τα τελευταία χρόνια οι συνθήκες διαβίωσης των παιδιών στην ελληνική κοινωνία έχουν χειροτερέψει, όπως προκύπτει από την έκθεση της Unicef για το 2012 και 2014. Σύμφωνα με στατιστικά της Unicef, η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει δυσμενώς το

στεγαστικό κόστος. Στην Ελλάδα δηλαδή ως αποτέλεσμα της κρίσης βλέπουμε ότι ανάλογα με το τύπο κατοικίας έχει επηρεαστεί και το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Για το 2012 οι οικογένειες που διαμένουν σε ενοικιαζόμενη κατοικία και έχουν επηρεαστεί από το κόστος στέγασης ανέρχονται στο 53% του πληθυσμού. Οι οικογένειες που κατοικούν σε δωρεάν παραχωρημένη κατοικία ανέρχονται στο 42,1% και οι οικογένειες που κατοικούν σε ιδιόκτητη κατοικία ανέρχονται στο 29,1%.

Από το 2008 έως το 2012 έχει παρατηρηθεί μια αύξηση στα ελληνικά νοικοκυριά που πλήττονται από καταστάσεις υλικής στέρησης. Η Unicef μετράει ως δείκτη υλικής στέρησης τον αποκλεισμό των παιδιών από την κατοχή κάποιων στοιχείων. Ένα από αυτά τα στοιχεία είναι η κατοχή του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Το τελευταίο διάστημα έχει αυξηθεί ο αριθμός των παιδιών που δεν έχουν πρόσβαση σε ηλεκτρονικό υπολογιστή. Αυτό είναι σημαντικό αν σκεφτεί κανείς ότι τη σημερινή εποχή όλα τα παιδιά αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους και κοινωνικοποιούνται μέσω του υπολογιστή.

Ωστόσο, δεν είναι μόνο το κόστος στέγασης και η πρόσβαση σε υλικά αγαθά τα οποία έχουν επηρεαστεί αρνητικά, έχουν χειροτερέψει πολύ περισσότερο οι διατροφικές συνήθειες των παιδιών. Πολλοί γονείς αδυνατούν να εξασφαλίσουν στα παιδιά τους την απαραίτητη διατροφή που περιλαμβάνει κοτόπουλο, κρέας ή ψάρι κάθε δεύτερη ημέρα. Έτσι, θα λέγαμε πως το θέμα της σίτισης έχει πάρει πολύ ακραίες διαστάσεις, αρκεί μόνο να δούμε την κατάσταση που επικρατεί στα σχολεία. Το νέο θέμα που αφορά τα σχολεία έχει να κάνει με τις όλο και περισσότερες περιπτώσεις παιδιών που λιποθυμούν στα σχολεία εξαιτίας της ασιτίας. Το θέμα έγινε γνωστό από μαρτυρίες δασκάλων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που κάνουν λόγο για παιδιά τα οποία λιμοκτονούν ή δεν ντύνονται σωστά. Για να δοθεί κάποια λύση στο πρόβλημα η κυβέρνηση αποφάσισε να κάνει έρευνες στα σχολεία ώστε να καταγράψει πόσα παιδιά υποσιτίζονται για να δώσει μια προσωρινή λύση στο πρόβλημα.

1.2 Σχολικές Επιδόσεις και Σχολική Διαρροή

Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τη σχολική επίδοση των μαθητών όπως και την παρακολούθηση των μαθημάτων τους. Τα νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν εντονότερα τον κίνδυνο της φτώχειας, έχουν συνήθως παιδιά τα οποία παρουσιάζουν μειωμένο ενδιαφέρον

για τις σχολικές επιδόσεις. Συνήθως, το επίπεδο εκπαίδευσης των παιδιών εξαρτάται και από την εκπαίδευση των γονέων του, καθώς η φτώχεια αναπαράγεται από γενιά σε γενιά. Κατ' επέκταση τα φτωχά παιδιά απασχολούνται σε θέσεις με χαμηλούς μισθούς και αυτή η κατάσταση φαίνεται πως θα ενταθεί και άλλο λόγω της οικονομικής κρίσης.

Σχετικά με τη σχολική διαρροή, αυτή γενικά έχει μειωθεί για τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις έρευνες της Unicef, η σχολική διαρροή έχει μειωθεί στο γυμνάσιο, έχει όμως αυξηθεί στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Οι περιοχές που έρχονται πρώτες σε σχολική διαρροή είναι η Ανατολική Μακεδονία και η Αττική. Εντούτοις, υπάρχουν μαθητές που αναγκάζονται εξαιτίας των οικονομικών εξελίξεων να διακόψουν το σχολείο. Από αυτούς τους μαθητές υπολογίζεται πως το 70% εισέρχονται στην αγορά εργασίας. Ο Συνήγορος το Παιδιού υπολογίζει πως οι ανήλικοι εργαζόμενοι στην Ελλάδα ξεπερνούν τους 100.000. Ωστόσο, η εγκατάλειψη του σχολείου δεν μπορούμε να πούμε πως έχει φτάσει σε ανησυχητικά επίπεδα αναλόγως των προβλημάτων των νοικοκυριών.

1.3 Παιδιά σε Ιδρύματα

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό που δείχνει ότι η κρίση στην Ελλάδα έχει οδηγήσει την παιδική φτώχεια σε ανησυχητικά επίπεδα είναι η αύξηση των παιδιών που επισκέπτονται τα ιδρύματα. Οι γονείς αδυνατούν να προσφέρουν στα παιδιά τους τα απαραίτητα και έτσι αναγκάζονται να τα δώσουν σε κάποιο ίδρυμα ελπίζοντας πως θα έχουν κάποια καλύτερη τύχη. Τα παιδιά που επισκέπτονται τα ιδρύματα παιδικής προστασίας λόγω της οικονομικής κρίσης υπολογίζονται από το Συνήγορο του Παιδιού γύρω στα 3.000, ενώ 1.000 από αυτά βρίσκονται σε δομές δημόσιου χαρακτήρα⁷¹.

Τα παιδιά που βρίσκονται σε ιδρύματα υπολογίζεται πως έχουν αυξηθεί και τα επόμενα χρόνια θα αυξηθούν κι άλλο αφού η οικονομική κατάσταση της χώρας δεν έχει βελτιωθεί. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται όλο και πιο έντονα το φαινόμενο οι γονείς να επισκέπτονται καθημερινά κάποιο ίδρυμα με σκοπό να εξασφαλίσουν ένα πιάτο φαγητό για τα παιδιά τους. Βρίσκουν δηλαδή ως λύση είτε τη φιλοξενία σε κάποιο ίδρυμα με διανυκτέρευση σε αυτό είτε τη φιλοξενία σε κάποιο κέντρο ημέρας. Αυτές οι δομές τους εξασφαλίζουν το καθημερινό τους φαγητό και έπειτα επιστρέφουν στο σπίτι τους για ύπνο.

⁷¹ Ελεύθερος Τύπος, *Περισσότερα από 3.000 παιδιά ζουν σε ιδρύματα λόγω οικονομικής κρίσης*, 18/12/2014, <http://www.e-typos.com/gr/ellada/article/109582/perissotera-apo-3000-paidia-zoun-se-idrumata-logo-tis-oikonomikis-krisis/> (πρόσβαση 5/10/2015)

Πολλές έρευνες γίνονται από Τον Συνήγορο του Παιδιού και άλλους φορείς ώστε να γίνει η καταγραφή των παιδιών αυτών και να βρεθεί λύση στο πρόβλημα.

1.4 Εγκληματικότητα- Παραβατικότητα Ανηλίκων

Μια ακόμη συνέπεια της οικονομικής κρίσης ήταν η αύξηση της εγκληματικότητας και της παραβατικότητας των ανηλίκων στην Ελλάδα. Από το 2008 παρατηρήσαμε περισσότερα κρούσματα βίας, βανδαλισμών και εγκληματικότητας από ανήλικους παραβάτες. Από το 2008 παρατηρούμε ακόμα πως έχει αυξηθεί το αίσθημα ανασφάλειας των ελλήνων εξαιτίας της συσσωρευμένης οργής που δημιουργεί η κρίση.

Από όλη αυτή την κατάσταση οι λιγότερο κερδισμένοι βγαίνουν οι οικογένειες με παιδιά. Όπως έχουμε πει, τα παιδιά είναι πιο ευάλωτα και επηρεάζονται περισσότερο από την κατάσταση αυτή. Σύμφωνα με στοιχεία της Unicef, η μεγαλύτερη έκρηξη εγκληματικότητας παρατηρήθηκε μεταξύ 2010 και 2011. Η αστυνομία συνέλαβε περισσότερους ανήλικους παραβάτες κυρίως για κλοπές, ληστείες και διακίνηση ναρκωτικών. Η κατάσταση αυτή άρχισε να εξισορροπεί από το 2012 και έπειτα⁷².

1.5 Η Υγεία των Παιδιών

Η κατάσταση της υγείας των παιδιών επηρεάστηκε και αυτή αρκετά. Οι γονείς δεν μπορούν πλέον να καλύψουν τις ιατροφαρμακευτικές ανάγκες των παιδιών τους καθώς δεν εργάζονται και έτσι δεν μπορούν να ασφαλιστούν ούτε οι ίδιοι ούτε τα παιδιά. Αυτή η κατάσταση είχε ως αποτέλεσμα οι γονείς να πληρώνουν οι ίδιοι όλα τα χρήματα για τη νοσηλεία ή τα φάρμακα των παιδιών χειροτερεύοντας ακόμη περισσότερο την οικονομική τους κατάσταση. Το 'βιβλιάριο απορίας' για τις οικογένειες που αντιμετωπίζουν ακραία φτώχεια αποτέλεσε μια λύση, επειδή όμως τα περισσότερα παιδιά μένουν εκτός από αυτό το μέτρο, η κυβέρνηση εισήγαγε ένα επιπλέον μέτρο: το εισιτήριο ελεύθερης πρόσβασης σε

⁷² Έκθεση της Unicef (2013): Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2013, (ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/info/children-in-Greece-2013.pdf>) σελ. 38.

υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας και υγείας⁷³. Όπως και να έχει, τα περισσότερα παιδιά έχουν χάσει τη δωρεάν πρόσβαση στο δημόσιο σύστημα υγείας.

3.1.6 Παιδιά μεταναστών

Όταν μιλάμε για παιδική φτώχεια στην Ελλάδα δεν αναφερόμαστε μόνο στα παιδιά των ελλήνων πολιτών αλλά και στα παιδιά των μεταναστών στην Ελλάδα. Τα παιδιά των μεταναστών αντιμετωπίζουν εντονότερα τα προβλήματα της οικονομική κρίσης εφόσον μεγαλώνουν σε οικογένειες με μεγαλύτερη ανέχεια. Συνήθως πρόκειται για γονείς που εξασφαλίζουν το εισόδημά τους είτε από το μεροκάματο είτε από προσωρινή εργασία.

Στην Ελλάδα η πλειοψηφία των μεταναστών προέρχονται από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τα παιδιά που έρχονται στην Ελλάδα τα περισσότερα είναι αγόρια ηλικίας συνήθως τεσσάρων ετών και άνω. Οι περισσότερα παιδιά είναι αλβανικής καταγωγής. Παρόλα αυτά τον τελευταίο χρόνο στην Ελλάδα εισέρχονται πολλοί πρόσφυγες και μετανάστες μέσω της Τουρκίας εξαιτίας του πολέμου στη Συρία. Οι χιλιάδες Σύριοι μετανάστες έχουν προκαλέσει αναστάτωση στα νησιά όπου καταλήγουν, καθώς οι προμήθειες τελειώνουν.

Ως λύση στο πρόβλημα έχει αποφασιστεί οι μετανάστες να μεταβούν στην Αθήνα και άλλες πόλεις ώστε να επανέλθει η κατάσταση στα νησιά όπως είχε. Ωστόσο, μετά από αυτό το γεγονός είναι σίγουρο πως τα στατιστικά για την παιδική φτώχεια είτε πρόκειται για έλληνες είτε για μετανάστες θα δείχνουν αύξηση. Από τώρα φαίνεται πως υπάρχει μεγάλη ανάγκη για προστασία των ανήλικων μεταναστών, προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα. Θα πρέπει λοιπόν να προστατεύονται τα δικαιώματά τους καθώς έχουν τις ίδιες δυνατότητες και μπορούν να προσφέρουν όπως και οι έλληνες πολίτες.

⁷³ Ζιώμας Δ., Μπούζας Ν. & Σπυροπούλου Ν.(2014) Επενδύοντας στα Παιδιά- Σπάζοντας τον κύκλο της Μειονεξίας. Μελέτη των Εθνικών Πολιτικών, έρευνα από το ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΕΚΚΕ), σελ.8.

2. Μέτρα για την Παιδική Προστασία στην Ελλάδα

Η κοινωνική πολιτική για την οικογένεια που εφαρμόζεται σε κάθε χώρα αποτελεί τον «καθρέπτη αυτής της κοινωνίας». Η κοινωνική πολιτική εκφράζει όλες τις αντιλήψεις που επικρατούν στην κοινωνία και οδηγούν στην υιοθέτηση κάποιου μέτρου κοινωνικής προστασίας. Με αυτό τον τρόπο, αναλύοντας δηλαδή την κοινωνική πολιτική της χώρας μας, γνωρίζουμε καλύτερα την κοινωνία μας.

Τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής που λαμβάνονται για την οικογένεια και το παιδί σκοπό έχουν να προσφέρουν ένα καλύτερο περιβάλλον για να μεγαλώσει το παιδί, να προσφέρουν συμβουλευτική στήριξη στους γονείς και σε αυτό και οικονομική ενίσχυση στην οικογένεια. Τα μέτρα προστασίας για το παιδί στοχεύουν στη πρόοδο και ανάπτυξη των δυνατοτήτων του παιδιού αλλά και στη μετέπειτα επαγγελματική του αποκατάσταση. Παρακάτω θα δούμε αναλυτικά τα μέτρα αυτά όπως ισχύουν στην Ελλάδα, είτε πρόκειται για παροχές σε χρήμα είτε σε υπηρεσίες και το κατά πόσο έχουν τροποποιηθεί μετά την οικονομική κρίση και την εφαρμογή των μνημονίων.

2.1 Παροχές σε χρήμα: Η Νομοθεσία για τα επιδόματα

- Επιδόματα της Πρόνοιας

Το Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας έχει ορίσει ως υπεύθυνο φορέα για τη χορήγηση των οικογενειακών επιδομάτων αρμόδιο τον Οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ). Ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων μέχρι το τέλος του 2012 χορηγούσε στους πολίτες τα παρακάτω οικογενειακά επιδόματα: το επίδομα τρίτου παιδιού, το επίδομα για πολύτεκνες οικογένειες, την εφάπαξ παροχή 2.000 ευρώ, το επίδομα τρίτεκνων οικογενειών και την ισόβια σύνταξη για την μητέρα.

Εξαιτίας της δύσκολης δημοσιονομικής συγκυρίας της χώρας μας, από 01-01-2013, όλα τα οικογενειακά επιδόματα καταργήθηκαν. Με την εφαρμογή του νόμου 4093/2012 (Μνημόνιο III) τα παραπάνω επιδόματα και η ισόβια σύνταξη αντικαταστάθηκαν από το νέο Ενιαίο Επίδομα Στήριξης Τέκνων. Αυτό χορηγείται σε όλες τις οικογένειες από το πρώτο παιδί, με εισοδηματικά κριτήρια. Έτσι από 1-1-2013 θεσπίστηκαν το Ενιαίο Επίδομα Στήριξης Τέκνων (ν. 4093/2013 ΦΕΚ 222 Α /2012) και το Ειδικό Επίδομα Τρίτεκνων και

Πολύτεκνων Οικογενειών (ν. 4141/2013 ΦΕΚ 81 Α /2013)⁷⁴. Το Επίδομα Απροστάτευτου Τέκνου συνεχίζει να ισχύει.

Πιο συγκεκριμένα:

Με τα νέα οικογενειακά επιδόματα διασφαλίζονται οι κοινωνικές ομάδες που βρίσκονται σε οικονομική αδυναμία, ενισχύεται η ελληνική οικογένεια από το πρώτο παιδί και στηρίζεται ο θεσμός της τρίτεκνης και πολύτεκνης οικογένειας με τρία τουλάχιστον εξαρτώμενα τέκνα. Το **Ενιαίο Επίδομα Στήριξης Τέκνων** χορηγείται σε όλες τις οικογένειες που έχουν από ένα εξαρτώμενο τέκνο⁷⁵ και άνω με βάση το εισόδημα. Το ελάχιστο εισόδημα της οικογένειας σύμφωνα με το οποίο μπορεί να χορηγηθεί το επίδομα είναι τα 6.000 ευρώ. Καθορίζεται ανάλογα με τον αριθμό των εξαρτώμενων τέκνων στα 40 ευρώ ανά μήνα για κάθε παιδί. Το **Ειδικό Επίδομα Στήριξης Τριτέκνων και Πολύτεκνων** καταβάλλεται στις οικογένειες με τρία και άνω εξαρτώμενα τέκνα. Το ποσό που δίνεται είναι 500 ευρώ το χρόνο για το κάθε τέκνο. Για να χορηγηθεί το επίδομα, το εισόδημα της οικογένειας δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα 45.000 ευρώ ετησίως. Ακόμη, το ποσό που λαμβάνουν οι δικαιούχοι αυτών των επιδομάτων εξαρτάται από το φορολογητέο εισόδημα, τον αριθμό των παιδιών και από το αν πρόκειται για οικογένεια με έναν γονέα ή δύο γονείς. Τέλος, το **Επίδομα Απροστάτευτου Παιδιού** δίνεται στα παιδιά έως 16 ετών τα οποία στερούνται την πατρική προστασία λόγω: θανάτου, αναπηρίας, εγκατάλειψης ή φυλάκισης του. Το ποσό που δίνεται είναι 44 ευρώ μηνιαίως. Το οικογενειακό εισόδημα δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το όριο που καθορίζεται κάθε φορά με προεδρικό διάταγμα.

Η σημασία του Επιδόματος Απροστάτευτου Παιδιού:

Το πρόγραμμα επιδότησης του απροστάτευτου παιδιού έχει στόχο να βοηθήσει οικογένειες με οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, ώστε να αποφευχθεί ο αποχωρισμός των γονέων και να εισαχθεί το παιδί σε ίδρυμα. Η σημασία της εφαρμογής του συγκεκριμένου επιδόματος είναι πολύ σημαντική καθώς με την εφαρμογή του γίνεται εφικτή όχι μόνο η προστασία του παιδιού αλλά και της οικογένειας καθώς οι κοινωνικοί

⁷⁴ Από την ιστοσελίδα του ΟΓΑ www.oga.gr

⁷⁵ Ως εξαρτώμενο ή ανήλικο τέκνο ορίζονται όσα παιδιά δεν υπερβαίνουν το 18^ο έτος της ηλικίας τους ή το 19^ο, ανάλογα με τον τρόπο που ορίζεται από τον νόμο κάθε φορά. (www.oga.gr)

λειτουργοί έχουν τη δυνατότητα- σε κάποιες περιπτώσεις- να αντιμετωπίζουν και άλλα οικογενειακά προβλήματα⁷⁶.

- **Επιδόματα του ΟΑΕΔ**

Θα πρέπει να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο τις παροχές του ΟΑΕΔ για άτομα τα οποία είναι άνεργα. Η οικονομική ενίσχυση του ΟΑΕΔ για την περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε αποδεικνύεται πολύ σημαντική για την ευημερία μιας οικογένειας. Ο ΟΑΕΔ προσφέρει το **Επίδομα Ανεργίας** και το **Επίδομα Μακροχρόνιας Ανεργίας**. Επιπλέον, για την προστασία της μητρότητας παρέχει την **Ειδική Άδεια για την Προστασία της Μητρότητας**. Το επίδομα αυτό ισχύει από 3/4/2008 και προϋπόθεση για τη χορήγηση είναι η μητέρα να είναι σε εργασιακή σχέση, δηλαδή εργαζόμενη. Αυτό καταβάλλεται στη μητέρα κάθε μήνα για έξι μήνες και το ποσό των χρημάτων που της δίνεται είναι ίσο με τον τελευταίο κατώτατο μισθό ανάλογα με την τελευταία σύμβαση εργασίας που είχε. Οι μητέρες για να εξασφαλίσουν αυτό το δικαίωμα που τους δίνεται θα πρέπει να κάνουν εγγραφή στα κατά τόπους γραφεία του ΟΑΕΔ.

2.2 Υπηρεσίες για την αντιμετώπιση της Παιδικής Φτώχειας

- **Προγράμματα του Ε.Κ.Κ.Α (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης)**

Το Ε.Κ.Κ.Α στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του παρέχει προγράμματα και υπηρεσίες για τη στήριξη της οικογένειας. Οι υπηρεσίες του απευθύνονται τόσο σε οικογένειες με προβλήματα καθημερινότητας (π.χ. βρεφονηπιακούς σταθμούς λόγω εργασίας των γονέων) όσο και σε οικογένειες σε κρίση. Σύμφωνα με το πρόγραμμα του Ε.Κ.Κ.Α για το 2011, στην Αττική λειτούργησαν 4 προγράμματα για την αναδοχή και την υιοθεσία παιδιών, 12 βρεφονηπιακοί σταθμοί, 25 διαπολιτισμικά σχολεία, 27 ειδικά σχολεία, 38 κέντρα οικογενειακού προγραμματισμού, 39 κέντρα παιδικής μέριμνας και 73 κέντρα για την παιδική κακοποίηση.

⁷⁶ Σταθόπουλος Π., (2015) *Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια Πολιτικές και Προγράμματα*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ.: 388.

- Βρεφονηπιακοί και Παιδικοί Σταθμοί

Οι παιδικοί σταθμοί (και ιδιαίτερα όσοι δεν απαιτούν χρήματα) εντάσσονται στις υπηρεσίες για την αντιμετώπιση της φτώχειας καθώς αποτρέπουν την εμφάνιση ανεργίας στους γονείς. Οι περισσότεροι παιδικοί σταθμοί λειτουργούν 7:30 το πρωί μέχρι 3.30 το μεσημέρι ώστε να εξυπηρετούν και όσους γονείς εργάζονται. Επιπλέον, στους κρατικούς παιδικούς σταθμούς δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να σιτίζονται δωρεάν, πράγμα πολύ σημαντικό για όσες οικογένειες είναι σε κρίση.

- Κατασκηνώσεις

Στο πλαίσιο προγραμμάτων παιδικής προστασίας εντάσσονται και οι κατασκηνώσεις. Οι κατασκηνώσεις φιλοξενούν παιδιά από 6 έως 12 ετών. Οι Δήμοι είναι αρμόδιοι για τις κατασκηνώσεις του δημοσίου τομέα. Στις κατασκηνώσεις έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν και παιδιά με προβλήματα υγείας, αναπηρίας εφόσον όμως υπάρχει σε αυτές και η ανάλογη ιατρική παρακολούθηση. Πολλές εθελοντικές οργανώσεις (όπως οι Πρόσκοποι) έχουν τις δικές τους εγκαταστάσεις. Ακόμη υπάρχουν παιδικές κατασκηνώσεις που λειτουργούν από ιδιωτικούς κερδοσκοπικούς φορείς⁷⁷.

- Λέσχες Σίτισης

Για τα άπορα παιδιά της χώρας έχουν δημιουργηθεί τα οικοτροφεία και οι διάφορες λέσχες σίτισης. Οι Λέσχες Σίτισης δημιουργήθηκαν περισσότερο για τους μαθητές των οποίων το σχολείο είναι μακριά από τον τόπο διαμονής τους ώστε να τους παρέχεται φαγητό εντός του σχολικού κτιρίου. Οι μαθητικές εστίες και τα οικοτροφεία παρέχουν φαγητό στα παιδιά χρεώνοντάς τα με ένα μικρό συμβολικό ποσό για τα έξοδά τους. Ωστόσο, κάποια παιδιά που δεν έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν χρήματα απαλλάσσονται από την υποχρέωση αυτή. Λέσχες σίτισης έχουν δημιουργηθεί και από μη κερδοσκοπικές οργανώσεις όπως από τους «**Γιατρούς του Κόσμου Ελλάδας**». Οι

⁷⁷ Σταθόπουλος Π., (2015) *Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια Πολιτικές και Προγράμματα*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ.: 398.

«**Γιατροί του Κόσμου**» έχουν δημιουργήσει ξενώνα φιλοξενίας 70 ατόμων με στόχο την παροχή στέγης και σίτισης.

Εκτός από τα παραπάνω μέτρα για την προστασία των παιδιών που έχουν οικογένεια, υπάρχουν και πολιτικές για τη στήριξη των παιδιών που δεν έχουν οικογένεια. Εννοούμε εδώ τα παιδιά που μεγαλώνουν σε ιδρύματα.

Η σημασία του ιδρύματος στις μέρες μας έχει αλλάξει. Πλέον δεν πρόκειται για την τόσο κλειστή περίθαλψη που σε αυστηρό πρόγραμμα όπως ξέραμε. Τα παιδιά που είναι σήμερα στα ιδρύματα φιλοξενούνται σε αυτό για μικρό διάστημα και διατηρούν την επαφή με τη φυσική τους οικογένεια. Σκοπός του ιδρύματος είναι το παιδί είτε να επιστρέψει στη φυσική του οικογένεια είτε να βρεθεί μια ανάδοχη οικογένεια είτε μια οικογένεια για υιοθεσία.

Από τα πιο γνωστά ιδρύματα παιδικής προστασίας είναι **Το κέντρο βρεφών «Η Μητέρα»**. Το κέντρο βρεφών η Μητέρα φιλοξενεί 100 περίπου παιδιά 0-4 ετών. Τα παιδιά είναι υπό την επίβλεψη βρεφοκόμων και η παρακολούθηση της υγείας και της ανάπτυξής τους; Γίνεται από παιδίατρος και ψυχολόγους. Άλλα ιδρύματα είναι το **Ίδρυμα Επιμέλειας Παιδιού**. Το **Ίδρυμα Επιμέλειας Παιδιού** προσφέρει νοσηλεία και περίθαλψη σε άπορα, ανήλικα παιδιά. Προς αυτό το σκοπό κινούνται και άλλα φιλανθρωπικά ιδρύματα όπως η **Κιβωτός του Κόσμου**, το **σπίτι της ΑΡΣΙΣ**, το **Χαμόγελο του Παιδιού**, το **Χατζηκυριάκειο ίδρυμα** και άλλα.

- Παροχές από άλλους φορείς:

➤ Προγράμματα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (Ε.Κ.Τ)

Μια από τις σημαντικότερες προσπάθειες που έχει κάνει το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο για την Ελλάδα είναι η στήριξη μέσω παροχής δωρεάν τροφίμων. Συγκεκριμένα το Ε.Κ.Τ παρείχε στην Ελλάδα τη χρηματοδότηση για τη δημιουργία δομών για την

αντιμετώπιση των έκτακτων αναγκών που παρουσιάστηκαν εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Η χρηματοδότηση δόθηκε σε μη κερδοσκοπικές οργανώσεις οι οποίες σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση ανέλαβαν τη δημιουργία των εξής δομών: κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά συστήματα και κοινωνικά φαρμακεία.

Από τη μέχρι τώρα λειτουργία τους φαίνεται πως κατάφεραν να εξασφαλίσουν δωρεάν τρόφιμα και φάρμακα πολλές σε περισσότερες οικογένειες από ότι είχε υπολογιστεί. Αυτό έγινε εφικτό χάρη στην άρτια οργάνωση και συνεργασία και στην προτεραιότητα που δόθηκε σε οικογένειες με ανήλικα παιδιά και σε οικογένειες με παιδιά με προβλήματα αναπηρίας. Με αυτό τον τρόπο μπορούμε να πούμε πως αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα μέτρα για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας.

➤ Η βοήθεια της Αρχιεπισκοπής

Οι οικογένειες που έχουν ανάγκη μπορούν να απευθύνονται και στην Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών. Η Αρχιεπισκοπή προσφέρει επισιτιστική και βασική υλική συνδρομή σε όσους πολίτες αποδεικνύουν πως δεν έχουν κανένα εισόδημα. Στη βοήθεια που παρέχει η Αρχιεπισκοπή σημαντικό ρόλο παίζει η μη κερδοσκοπική οργάνωση «**Αποστολή**» η οποία καλύπτει τα λειτουργικά έξοδα. Η προσπάθεια της Αρχιεπισκοπής Αθηνών ενέπνευσε και άλλες εκκλησίες στην επαρχία με πιο γνωστή για το έργο της την Ιερά Αρχιεπισκοπή Ηρακλείου Κρήτης.

➤ Το Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα είναι μια οικονομική στήριξη που προσφέρεται στους κατοίκους της ελληνικής επικράτειας. Από το 2015 το ποσό που αφορά το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα φτάνει τα 4.800 ευρώ το χρόνο για μια τετραμελή οικογένεια με τέσσερα παιδιά. Για να χορηγηθεί λαμβάνονται υπόψη όλα τα εισοδήματα της οικογένειας για το συγκεκριμένο έτος, συμψηφίζονται τα προνοιακά επιδόματα και τα επιδόματα ανεργίας. Το μέτρο για το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα θεωρείται αρκετά αποτελεσματικό

για την πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού και έχει υιοθετηθεί από τις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες⁷⁸.

➤ Άλλες παροχές της Πρόνοιας

Για τη στήριξη των οικογενειών που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό η πρόνοια προσφέρει επιπλέον βοήθεια μέσω των παρακάτω διευκολύνσεων: ένταξη στο κοινωνικό τιμολόγιο της ΔΕΗ, μειωμένα δημοτικά τέλη και χορήγηση επιδόματος θέρμανσης. Για τα δύο πρώτα οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να απευθύνονται στη τοπική αυτοδιοίκηση. Επιπλέον, η τοπική αυτοδιοίκηση προσφέρει τη δυνατότητα της δωρεάν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης για όσους είναι ανασφάλιστοι και δωρεάν συμμετοχής σε ορισμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης.

⁷⁸ Σταθόπουλος Π., (2015) *Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια Πολιτικές και Προγράμματα*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ: 512.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Συμπερασματικές Διαπιστώσεις και Προτάσεις Πολιτικής

Στα κεφάλαια που ακολούθησαν είδαμε τις αιτίες που οδηγούν σε επιδείνωση το πρόβλημα της παιδικής φτώχειας. Συγκεκριμένα, είδαμε ότι ζητήματα όπως αυτά της ανεργίας, το δημογραφικό ζήτημα και οι οικονομικές αλλαγές της πρόσφατης οικονομικής κρίσης οδήγησαν σε υψηλά επίπεδα τον κίνδυνο εμφάνισης παιδικής φτώχειας. Όπως είδαμε παραπάνω, το ποσοστό των φτωχών παιδιών στην Ελλάδα το 2013 έφτασε στο 38,1% (βλέπε γράφημα 5) στο σύνολο των ανήλικων παιδιών. Το ποσοστό αυτό κατατάσσει την Ελλάδα στις Ευρωπαϊκές χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά παιδικής φτώχειας για το έτος αυτό.

Είναι λογικό να σκεφτούμε πως η οικονομική κρίση είχε επιπτώσεις στην παιδική προστασία και την προστασία της οικογένειας. Είδαμε πως οι οικονομικές αλλαγές περιόρισαν τις παροχές παιδικής προστασίας. Ακόμη τα προγράμματα επιδότησης είναι λιγότερα σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, ενώ οι υπηρεσίες έχουν περιοριστεί και δεν εξυπηρετούν τον ίδιο αριθμό παιδιών. Οι νέες, δύσκολες οικονομικά καταστάσεις, οδήγησαν στη δημιουργία νέων δομών, όπως προγραμμάτων σίτισης, ώστε να καλυφθούν οι βασικές τουλάχιστον ανάγκες για την επιβίωση των οικογενειών.

Είδαμε επίσης ότι η οικονομική κρίση οδήγησε στη μείωση των επιδομάτων με αποτέλεσμα η πρόνοια να μη στηρίζει πια την οικογένεια όσο θα έπρεπε. Για παράδειγμα, είδαμε πως τα επιδόματα για μια πολύτεκνη οικογένεια πριν την εφαρμογή των νέων μέτρων της κυβέρνησης ήταν περισσότερα (επίδομα τρίτου παιδιού, επίδομα για πολύτεκνες οικογένειες, επίδομα τρίτεκνων οικογενειών). Κάποτε οι πολύτεκνες οικογένειες είχαν περισσότερα προνόμια. Το κράτος τους 'επιβράβευε' με αυτό τον τρόπο καθώς συνέβαλαν στη μείωση της υπογεννητικότητας. Τα χρόνια από το 2013 και μετά με την εφαρμογή των μνημονίων όλες οι κοινωνικές μεταβιβάσεις περιορίστηκαν. Το κράτος έπρεπε με κάποιο τρόπο να αντιμετωπίσει την έλλειψη χρημάτων στα δημόσια ταμεία και έτσι πραγματοποίησε περικοπές στις συντάξεις, στους μισθούς, στο επίδομα ανεργίας κ.λπ. Το κράτος άρχισε να υπολειτουργεί και η προστασία των παιδιών πέρασε σε δεύτερη μοίρα. Σε μια τέτοια κατάσταση ίσως να δόθηκε προτεραιότητα σε άλλες ανάγκες καθώς, όπως

παρατηρήσαμε παραπάνω (βλέπε πίνακας 9 και 10) τα χρήματα που δαπανήθηκαν τα τελευταία χρόνια για την προστασία του παιδιού και της οικογένειας ήταν λιγότερα από τα χρήματα που δαπανήθηκαν για ανάγκες κοινωνικής προστασίας γενικά.

Για να αντιμετωπίσει αυτή την κατάσταση η ελληνική οικογένεια προσπαθεί να υποκαταστήσει τη βοήθεια που έδινε το κράτος πρόνοιας με τη φροντίδα των γονειών των φίλων ή άλλων συγγενικών προσώπων. Αν παλαιότερα υπήρχαν πολλές διευρυμένες οικογένειες στην Ελλάδα, σήμερα είναι τέτοιες οι περισσότερες. Για να τα καταφέρει μια οικογένεια σήμερα χρειάζεται τη βοήθεια όλων των μελών της. Για παράδειγμα μια εργαζόμενη μητέρα σήμερα η οποία δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να αφήσει τα παιδιά της στον παιδικό σταθμό θα επιλέξει να τα αφήσει στη γιαγιά.

Η κατάσταση αυτή όμως οδηγεί σε ένα 'καχεκτικό' κράτος πρόνοιας το οποίο δεν έχει και μέλλον. Με αυτό τον τρόπο οι κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα και τα άλλα μεσογειακά κράτη δεν ευνοείται. Στα κράτη της νότιας Ευρώπης, όπου τα επίπεδα ευημερίας εξαρτώνται περισσότερο από οικογενειακές διευθετήσεις παρά από τις παροχές της πρόνοιας, δεν δίνεται καμία έμφαση για εφαρμογή σωστής οικογενειακής πολιτικής⁷⁹. Μέσα σε αυτή τη δύσκολη οικονομικά κατάσταση, όπου βλέπουμε τον ένα από τους δύο γονείς να είναι άνεργος, αυτό το μοντέλο προστασίας φαντάζει να είναι το ιδανικό. Αν δούμε το ζήτημα ιστορικά θα διαπιστώσουμε πως το μεσογειακό μοντέλο προστασίας στηριζόταν στο ότι επειδή η γυναίκα δεν εργάζεται θα πρέπει να είναι στο σπίτι για την φροντίδα των παιδιών. Οι άνδρες συνηθίζοταν να είναι αυτοί που εξασφαλίζουν το εισόδημα της οικογένειας ενώ οι γυναίκες αναλαμβάνουν την φροντίδα του νοικοκυριού⁸⁰. Αυτή η κατάσταση δεν δημιουργεί μόνο ζητήματα περί αναποτελεσματικότητας της κοινωνικής πολιτικής αλλά και ζητήματα για την ανισότητα των φύλων.

Επομένως, για να αλλάξει το σύστημα κοινωνικής πολιτικής στη χώρα μας είναι απαραίτητη η εφαρμογή ενός σχεδίου που θα προστατεύει καλύτερα το παιδί αλλά θα προσφέρει ευημερία και στην υπόλοιπη οικογένεια. Η πολιτική που θα εφαρμοστεί θα πρέπει να βασίζεται στην εναρμόνιση επαγγελματικής και οικογενειακής.

⁷⁹ Lluís Flaquer (2002) *Υπάρχει ιδιαίτερο Πρότυπο Οικογενειακής Πολιτικής στην Ευρώπη*; στο: Μαράτου Λ. – Αλιπράντη, *Οικογένεια και Κράτος στην Ευρώπη: Τάσεις και Προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα*, Αθήνα, Gutenberg και Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, σελ. 47- 78.

⁸⁰ Ο. π.

Άρα χρειάζεται αρχικά **μείωση της ανεργίας μέσω περισσότερων προγραμμάτων απασχόλησης**. Θα πρέπει η πολιτεία να μεριμνήσει να δημιουργούνται περισσότερες ευκαιρίες απασχόλησης. Κατ' επέκταση θα γίνει εφικτή η συμβατότητα των ωραρίων εργασίας των γονέων με τις υπηρεσίες παιδικής φροντίδας και δεν θα δημιουργούνται θέματα ανισότητας των φύλων. Θα μπορούσε για παράδειγμα να είναι πιο ευέλικτο το ωράριο λειτουργίας των παιδικών σταθμών ώστε να μπορούν να εργάζονται και οι δύο γονείς. Με αυτό τον τρόπο θα μειωθεί η φτώχεια στο νοικοκυριό η οποία οδηγεί και στην παιδική φτώχεια.

Επιπροσθέτως στα παραπάνω πρέπει να πούμε ότι θα πρέπει να δημιουργηθούν και προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που θα απευθύνονται αποκλειστικά σε νοικοκυριά με ιδιαιτερότητες όπως μονογονεϊκές, άνεργες μητέρες, νοικοκυριά σε αραιοκατοικημένες περιοχές, πολύτεκνες οικογένειες, οικογένειες με παιδιά στις οποίες δεν εργάζεται κανένας από τους δύο γονείς κ.λπ.

Επιπλέον, μια σωστή και δίκαιη πολιτική για τα παιδιά θα πρέπει να βασίζεται σε μια δέσμη επιδοματικής πολιτικής και πολιτικής που βασίζεται σε υπηρεσίες που απευθύνονται στο παιδί. Θα πρέπει λοιπόν να υπάρχουν **περισσότερα επιδόματα τα οποία θα καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες των παιδιών και των οικογενειών**. Ένας σωστός τρόπος άσκησης κοινωνικής πολιτικής για την πρόληψη της παιδικής φτώχειας θα πρέπει να βασίζεται και στη πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού. Το σύστημα πρόνοιας θα πρέπει να μεριμνά για τα παιδιά που προέρχονται από μειονότητες (παιδιά μεταναστών, προσφύγων, Ρομά). Θα πρέπει να δημιουργούνται δομές προστασίας αυτών των ομάδων με έμφαση στις ιδιαιτερότητές τους ώστε να μη χάνονται τα πολιτισμικά τους στοιχεία. Πρώτη η τοπική κοινότητα θα πρέπει να ενδιαφερθεί ώστε να ενσωματωθούν τα παιδιά αυτά στην ελληνική κοινωνία.

Τα επιδόματα που ισχύουν θα πρέπει να δίνονται για όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως καταγωγής. Επίσης, θα πρέπει τα επιδόματα να μη δίνονται ανάλογα με την εργασιακή κατάσταση του γονέα καθώς έτσι φαίνεται πως δεν έχουν όλες οι οικογένειες ισότιμα δικαιώματα. Κατ' αυτό τον τρόπο δεν θα πρέπει να δίνονται στις οικογένειες ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών τους καθώς έτσι δεν φαίνεται ότι τα παιδιά έχουν ισότιμη αξία. Πιο σωστή θα ήταν η εφαρμογή ενός μόνο επιδόματος για όλες τις οικογένειες με παιδιά, ανεξαρτήτως εισοδήματος και αριθμού παιδιών. Επιπλέον, θα πρέπει να υπάρχει μια

ελαστικότητα στα ωράρια και στις χορηγήσεις αδειών για εργαζόμενους οι οποίοι είναι γονείς. Για παράδειγμα οι πολύ σύντομες άδειες δυσκολεύουν το συνδυασμό εργασίας και οικογένειας. Για όσους γονείς δεν μπορούν να συνδυάσουν εργασία και οικογένεια θα μπορούσε να υπάρχει η δυνατότητα φύλαξης των παιδιών από την εταιρεία στην οποία εργάζονται ώστε να μπορεί ο εργαζόμενος να οργανώσει το χρόνο εργασίας του.

Ακόμη, χρειάζεται να δημιουργηθούν **περισσότερες και αποτελεσματικότερες υπηρεσίες για το παιδί**. Ένα παράδειγμα αφορά τα παιδιά σε ιδρύματα. Για τα παιδιά που βρίσκονται σε ιδρύματα θα πρέπει να εξασφαλίζεται ότι θα βρίσκουν σύντομα οικογένεια ώστε να αποφεύγεται η παραμονή τους στο ίδρυμα μέχρι την ενηλικίωσή τους. Λόγω της δύσκολης οικονομικά κατάστασης πολλές μητέρες αναγκάζονται και αφήνουν τα βρέφη στο ίδρυμα για να έχουν τη τύχη κάποιας καλύτερης φροντίδας και να μεγαλώσουν χωρίς πολλές στερήσεις. Για να μην συνεχίζεται άλλο αυτή η κατάσταση η διοίκηση του ιδρύματος μπορεί να προσφέρει στήριξη και ενημέρωση στους γονείς έτσι ώστε να μεγαλώσει το παιδί κοντά στους γονείς του.

Είναι τέλος σημαντικό να συνεχίζουν τη λειτουργία τους οι παροχές των δήμων για τις έκτακτες ανάγκες του πληθυσμού που παρουσιάστηκαν μετά την οικονομική κρίση. Αυτές οι παροχές αφορούν την δωρεάν διανομή φαγητού και τη παροχή φαρμάκων μέσω των δομών που δημιουργήθηκαν για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά συσσίτια, κοινωνικά φαρμακεία). Ένα σωστό σχέδιο κοινωνικής πολιτικής για το παιδί θα πρέπει ακόμη να στοχεύει στη δημιουργία υπηρεσιών συμβουλευτικής, δημιουργικής απασχόλησης και ψυχικής και κοινωνικής στήριξης για το παιδί και την οικογένεια. Για αυτό το λόγο, οι δήμοι θα πρέπει να συνεχίσουν να απασχολούν ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς οι οποίοι θα παρέχουν δωρεάν τις υπηρεσίες τους σε οικογένειες που έχουν ανάγκη.

Από αυτή τη δύσκολη συγκυρία της χώρας μας φαίνεται πως τα παιδιά δεν θα καταφέρουν να γλυτώσουν εύκολα. Παρόλα αυτά, όσο αβέβαιο και αν είναι το μέλλον υπάρχουν ακόμα δυνατότητες να διασφαλίσουμε το μέλλον των παιδιών αυτού του τύπου με σωστές μεθόδους κοινωνικής πολιτικής. Το κράτος πρόνοιας δεν μπορεί να εξαφανίσει την παιδική φτώχεια μπορεί όμως να την περιορίσει. Για να πραγματοποιηθεί αυτό χρειάζεται δράση σε όλα τα επίπεδα που αναφέρθηκαν. Μέσω μιας τέτοιας πολιτικής

μπορεί να στηριχθεί η πολύπαθη ελληνική οικογένεια θα μειωθεί το πρόβλημα της υπογεννητικότητας και θα έχουμε περισσότερους νέους ανθρώπους να εργάζονται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ

- House of Common Works and Pensions Committee: 'Child Poverty in the UK', Second Report of session 2003-04 Volume, page 24 στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.bristol.ac.uk/poverty/downloads/keyofficialdocuments/Child%20Poverty%20in%20the%20UK%20Work%20&%20Pensions%20Committee%20Report%202004.pdf>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αλτάνης Π., (2006) *Εθνικά σχέδια κοινωνικής ενσωμάτωσης και δράσεις καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα* στο: Οικονόμου Χ., Φερόνας Α., *Οι εκτός των τειχών: Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Αθήνα: Διόνικος σελ. 289 .
- Esping- Andersen, G (2006) *Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος*, Διόνικος: Αθήνα.
- LLuis Flaquer (2002) *Υπάρχει ιδιαίτερο Πρότυπο Οικογενειακής Πολιτικής στην Ευρώπη;* στο: Μαράτου Λ. – Αλιπράντη, *Οικογένεια και Κράτος στην Ευρώπη: Τάσεις και Προκλήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα*, Αθήνα, Gutenberg και Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Ζαϊμάκης Γ., Κανδυλάκη Α. (2005) *Δίκτυα Κοινωνικής Παρέμβασης, Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες*, Αθήνα: Κριτική
- Μόνικα ΚΑΡΛΟΣ, Μαράτου- Αλιπράντη Λάουρα (2002) *Νέες μορφές οικογένειας και κοινωνική πολιτική: Η περίπτωση της Ελλάδας και της Πορτογαλίας*, στο: Μαράτου Λ.- Αλιπράντη, *Οικογένειες και Κράτος Πρόνοιας στην Ευρώπη Τάσεις και Προκλήσεις στον 21^ο αιώνα* , Αθήνα: Gutenberg.
- Παπαλιού Ο., Φαγαδάκη Ε., Το προφίλ του τομέα υγείας και κοινωνικής φροντίδας στο: Μουρίκη Α., Ναούμη Μ., Παπαπέτρου Γ. (επιμ.)(2002) στο : Μουρίκη Α., Ναούμη Μ., Παπαπέτρου Γ., *Το κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας 2001*, Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών(ΕΚΚΕ).

- Σταθόπουλος Π., (2015) *Κοινωνική Προστασία, Κοινωνική Πρόνοια Πολιτικές και Προγράμματα*, Αθήνα: Παπαζήση
- Χαλκιά Α., (2006) *Η πολιτική της αναπαραγωγής και το έθνος στην Ελλάδα: Ένα παράδειγμα αποκλεισμού του λόγου των γυναικών από τη δημόσια σφαίρα*, στο: Οικονόμου Χ., Φερόνας Α., *Οι εκτός των τειχών. Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Αθήνα: Διόνικος, σελ. 442.

Επίσημες Εκθέσεις

- Αλτάνης Π., Οικονόμου Χ. (επιμ.) (2009) ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ & ΦΟΡΕΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ, Το Χαμόγελο του Παιδιού, Αθήνα, ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.researchgate.net/publication/279291641>
- Ζιώμας Δ., Μπούζας Ν. & Σπυροπούλου Ν.(2014) Επενδύοντας στα Παιδιά- Σπάζοντας τον κύκλο της Μειονεξίας. Μελέτη των Εθνικών Πολιτικών, έρευνα από το ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΕΚΚΕ)
- Επίσημη έκθεση της Unicef για το 2014, (ηλεκτρονική διεύθυνση: [http://www.unicef.org/socialpolicy/files/UNICEF_SPSFramework_whole_doc_\(1\).pdf](http://www.unicef.org/socialpolicy/files/UNICEF_SPSFramework_whole_doc_(1).pdf))
- Έκθεση της Unicef (2013): Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα 2013, (ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/info/children-in-Greece-2013.pdf>)
- Έκθεση της Unicef για το 2012, (ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.unicef.gr/uploads/filemanager/PDF/info/children-in-Greece-2012.pdf>)
- Έκθεση του ερευνητικού κέντρου της Unicef “Innocenti”(28/10/2014) «Τα παιδιά της Ύφεσης. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ευημερία των παιδιών στις πλούσιες χώρες»

Άρθρα Εφημερίδων

- Ελεύθερος Τύπος, *Περισσότερα από 3.000 παιδιά ζουν σε ιδρύματα λόγω οικονομικής κρίσης*, 18/12/2014, <http://www.e-typos.com/gr/ellada/article/109582/perissotera-apo-3000-paidia-zoun-se-idrumata-logo-tis-oikonomikis-krisis/> (πρόσβαση 5/10/2015)

Άρθρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Commission (2006), Ανακοίνωση της Επιτροπής ‘Σχετικά με μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα του Παιδιού’ {SEC(2006) 888} {SEC(2006) 889}
- Σύσταση της Επιτροπής 2013/112/ΕΕ (και στην ηλεκτρονική διεύθυνση της ΕΕ: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32013H0112>)
- Θεματική μελέτη για τα μέτρα πολιτικής στον τομέα της παιδικής φτώχειας : <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=el&pubId=67&type=2&furtherPubs=yes>

Άλλες Ηλεκτρονικές Πηγές

- <http://ec.europa.eu/eurostat>
- www.oga.gr
- http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/5/13/05/03/?lang=gr&all=1&s=1&e=10
- Κογκίδου Δ.(2005): “ Κατανοώντας την παιδική φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό στον 21ο αιώνα: Από την οπτική των παιδιών”. Εισήγηση στο 10ο Πανελλήνιο Συνέδριο ψυχολογικής έρευνας,1-4/12/2005, Ιωάννινα. (http://www.dkogidou.gr/documents/paper_5_17.pdf)
- <http://www.0-18.gr/gia-megaloydsdp> (άρθρο 19)

Ενισχυτικό μέρος της συλλογής στοιχείων αποτελεί:

- η επίσκεψη μου στο Υπουργείο Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Σολωμού 60 στην Αθήνα καθώς και
- η παρακολούθηση του σεμιναρίου «Πρόληψη Ψυχικής Υγείας για Οικογένειες με παιδιά προσχολικής Ηλικίας» που διοργανώθηκε στην περιοχή της «Τεχνόπολις» του δήμου της Αθήνας από τα Παιδικά Χωριά SOS στις 23-5-2015.